

Mariola Szczepańska

Tradycja i współczesność w pracy socjalnej

Metody i pojęcia pracy socjalnej

Wszystkie prawa zastrzeżone . Książka, ani jej część nie może być przedrukowana ani w żaden sposób reprodukowana bez pisemnej zgody autorki

Wydanie I

Copyright : by Mariola Szczepańska

ISBN 978-83-934523-0-9

Gdynia 2011

Spis treści

Wstęp (4-8)

Rozdział I: Metody pracy socjalnej (9 – 73)

1. *Community development (10)*
2. *Community education (11-12)*
3. *Community organizing (13)*
4. *Metoda biblioteki podwórkowej (14 – 18)*
5. *Metoda biblioterapii (19-21)*
6. *Metoda continuum of care (22-23)*
7. *Metoda Empowermentu(24)*
8. *Metoda harcerską (25 – 26)*
9. *Metoda housing first (26 – 29)*
10. *Metoda klanzy : KŁub ANimatora ZABawy (30-33)*
11. *Metoda pracy z grupą (34 – 40)*
12. *Metoda pracy z indywidualnym przypadkiem(41- 46)*
13. *Metoda organizacji społeczności lokalnej (środowiska) (47 – 62)*
14. *Metoda pracy z relacjami (63 – 66)*
15. *Metoda streetworkingu (67 – 70)*
16. *Social action (71)*
17. *Social-cultural animation (72)*
18. *Social - planning (73)*

Rozdział II

Podstawowe pojęcia pracy socjalnej (74- 186)

Bibliografia i literatura uzupełniająca (187 - 192)

Wstęp

W literaturze przedmiotu praca socjalna uznawana jest jako interdyscyplinarna działalność zawodowa mająca na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Praca socjalna uznaje jako podstawę pedagogikę społeczną (pedagogika wychowania człowieka w środowisku). Pedagogika społeczna zatem wpływa na działalność człowieka. Próbuje diagnozować człowieka w środowisku społecznym. Stanowi podstawę teoretyczną wiedzy- pracy socjalnej. W tym rozumieniu tematem pracy socjalnej jest szeroko pojęte wychowanie.

Współcześnie praca socjalna i jej zakres uległ rozszerzeniu. Z analizy Ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku wynika iż najważniejsze grupy osób podlegające profesjonalnej pracy socjalnej, są to osoby dotknięte problemem: ubóstwa; sieroctwa; bezdomności; bezrobocia; niepełnosprawności; długotrwałej lub ciężkiej choroby; przemocy w rodzinie; potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi; potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności; bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze; trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizmu lub narkomanii; zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej oraz klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Zatem zarówno zakres znaczeniowy pracy socjalnej jak i obszaru jej oddziaływań zmienia się . Współcześnie Komitet Rady

Europejskiej określa pracę socjalną jako specyficzną działalnością zawodową, mającą na celu lepszą adaptację wzajemną osób, rodzin, grup i środowiska społecznego, w jakim żyją, oraz rozwijanie poczucia godności osobistej i odpowiedzialności jednostek na drodze odwoływania się do potencjalnych możliwości poszczególnych osób, do powiązań międzyprofesjonalnych, a także sił i środków społecznych.

Zmiany w funkcjonowaniu społeczeństw i grup społecznych wymagają dynamizmu w podejściu do pracy socjalnej. Międzynarodowe Stowarzyszenie Szkół Pracy Socjalnej wypracowało ogólną międzynarodową definicję, określającą, że praca socjalna wspiera zmiany społeczne, rozwiązywanie problemów w stosunkach międzyludzkich oraz wydobywanie z ludzi sił i wolności aby mogli osiągnąć dobrobyt. Używając teorii zachowań ludzkich i systemów społecznych praca socjalna oddziałuje tam, gdzie ludzie wchodzą w interakcje ze środowiskiem. Fundamentem pracy socjalnej są zasady praw człowieka i sprawiedliwości społecznej.

Zatem pracownik socjalny musi być wszechstronnie wykształcony. Ustawa o pomocy społecznej dokładnie precyzuje jakie powinien mieć kwalifikacje. Wymagania dotyczą nawet programu studiów oraz odbywania przez studentów praktyk pedagogicznych. Osoba uprawniona do wykonywania profesjonalnej pracy socjalnej, winna spełnić następujące kryteria: posiada dyplom ukończenia kolegium pracowników służb społecznych; ukończyła studia wyższe na kierunku praca socjalna; do dnia 31 grudnia 2013 r. ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na jednym z kierunków: pedagogika, pedagogika specjalna, politologia, polityka społeczna, psychologia, socjologia lub nauki o rodzinie. Pracownik socjalny winien także zdobywać stopnie specjalizacji zawodowej. Na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004r ustalono stopnie specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego.

Program nauczania opracowany pod patronatem Rady ds. Kształcenia w Zakresie Pracy Socjalnej wyróżnia najważniejsze wartości potrzebne do określenia zawodu pracownika socjalnego: 1. Każda osoba ma prawo do samorealizacji zgodnie z posiadanymi predyspozycjami i wolą korzystania z nich; 2. Jako członek społeczeństwa, każda osoba ma obowiązek takiego doboru sposobów samorealizacji, jaki przyczynia się do dobra wspólnego; 3. Społeczeństwo ma obowiązek ułatwiać samorealizację jednostki i jednocześnie ma prawo do korzystania z wkładu wnoszonego przez poszczególnych członków; 4. Dla harmonijnego rozwoju zdolności, każda osoba wymaga, by społeczeństwo zapewniło jej możliwość zaspokojenia jej podstawowych potrzeb w sferze cielesnej, psychicznej, ekonomicznej, kulturalnej, estetycznej i duchowej; 5. W miarę wzrostu złożoności i współzależności społeczeństwa coraz bardziej rozwija się zapotrzebowanie na wyspecjalizowaną organizację społeczną ułatwiającą jednostce jej samorealizację; 6. Aby umożliwić zarówno samorealizację jednostki, jak i jej wkład w społeczeństwo, organizacja społeczeństwa musi wytworzyć narzędzia zaspokajania potrzeb w takim zakresie i takiej jakości, jak na to pozwala ogólna kondycja społeczeństwa. Według projektu programu „wartości te stanowią minimum zaangażowania pracownika socjalnego. Wynika z nich, że wolność człowieka jest funkcją potrzeb i wymagań współczesnego życia”.

Pracownik socjalny powinien także mieć wszechstronne umiejętności . Do najważniejszych można zaliczyć : umiejętności funkcjonalne ; umiejętności instrumentalne; umiejętności metodyczne; umiejętności społeczne; umiejętności stosowania prawa; umiejętności podejmowania decyzji i szybkiej interwencji socjalnej; umiejętności stosowania wiedzy naukowej w praktyce oraz umiejętności wykorzystania zdobyczy techniki podczas wykonywania pracy socjalnej.

Praca socjalna jako działalność społeczna winna przebiegać według określonych ustawą standardów. Są one niezbędnym

narzędziem , modelem, zestawem norm i procedur, umożliwiającą realizację usługi. Podstawową regulacją prawną dla pracy socjalnej jako działalności zawodowej i świadczenia z pomocy społecznej jest ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku (Dz.U.04.64.953 z późniejszymi zmianami).

Praca socjalna jest służbą społeczną w ramach której funkcjonują zorganizowane, względnie trwałe i wyspecjalizowane zespoły ludzi działające w ścisłym związku lub w ramach pewnych instytucji i organizacji. Jej zadaniem jest wspomaganie jednostki, rodziny oraz innych grup zbiorowości w sytuacjach, gdy nie mogą one z powodów subiektywnych lub obiektywnych zaspokoić swoich potrzeb na wystarczającym poziomie lub w zadowalającej ich formie.

Współcześnie praca socjalna wymaga szerszego spojrzenia na pomoc społeczną i miejsce oraz rolę pracownika socjalnego . W Polsce występuje wiele barier organizacyjnych . Obejmują one przede wszystkim poziom samorządów lokalnych, i dotyczą : 1) nieprzestrzegania przez samorzady wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych, przy jednoczesnym wzroście zadań; 2) postrzegania pracownika socjalnego jako „zawodu od wszystkiego”; 3) złych warunków pracy pracowników socjalnych; 4) ilości klientów, którymi zajmuje się pracownik socjalny; 5) wielkości rejonów przy braku lub ograniczeniu środków lokomocji; 6) postrzeganiu pomocy społecznej jako miejsca wypłaty zasiłków; 7) niewystarczającego wsparcia metodycznego, w tym specjalistycznego; 8) niewystarczającej współpracy z partnerami społecznymi; 9) niskich kompetencji decyzyjnych pracownika socjalnego; 10) słabej ochrony bezpieczeństwa pracownika socjalnego.

Tymczasem istotą opieki społecznej winno być utrzymywanie społeczeństwa w stanie względnie stabilnym poprzez świadczenia na rzecz osób potrzebujących profesjonalnych usług . Skutecznym narzędziem jest wysoko wykształcony pracownik so-

cialny oraz „wydolne finansowo i organizacyjnie państwo”. W poniższej książce przedstawiam wybrane metody i pojęcia pracy socjalnej . Opisałam tu metody tradycyjne takie jak: metody pracy z indywidualnym przypadkiem , z grupą oraz społecznością lokalną . Wskazałam także inne metody, które znalazłam w literaturze przedmiotu . Jednak najbardziej chciałabym zwrócić uwagę czytelnika na metody które pojawiają się po raz pierwszy . Są to metoda biblioteki podwórkowej, biblioterapii, metoda harcerska oraz metoda Klanzy. Myślę, iż ta propozycja przyczyni się do dyskusji na temat potrzeby tworzenia nowych metod pracy socjalnej. W zakresie pojęć zaś dokonałam opisu tylko wybranych pojęć, które mają służyć nakreśleniu obszaru profesjonalnej pracy pracownika socjalnego.

Rozdział I

Metody pracy socjalnej

- **Community development**

aktywizacja i rozwój społeczności lokalnych : metoda określająca działania ludzi zamieszkujących określone terytorium, którzy wspólnym wysiłkiem pragną zaspokoić swoje potrzeby oraz poprawić zarówno warunki swojego życia, jak i warunki bytowania grupy lokalnej, głównie przez tworzenie nowych struktur.

Metoda ta wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych, a w krajach rozwijających się na szerszą skalę stosowana była już w latach 50-tych. W związku z problemami gospodarczymi tych państw zaczęto łącznie traktować dążenie do reintegracji społeczno - kulturowej z ożywianiem przedsiębiorczości gospodarczej. Dużą uwagę przywiązywano do wywoływania aktywnej postawy wobec szybko następujących przemian i planowego na nie oddziaływania. Efektem tego podejścia jest emancypacja społeczna i uruchomienie mechanizmu obywatelskiej aktywności, co umożliwia mobilizację społeczności w obliczu problemów i wyzwań.

Community development zdecydowanie wykracza poza nawet szeroko rozumianą sferę socjalną, łącząc ją z działaniami z obszaru gospodarki, kultury, turystyki czy zagospodarowania przestrzennego. Prowadzi w związku z tym do wielowymiarowej współpracy, tworząc układ różnorodnych jednostek i instytucji służących wspólnemu celowi. Amerykańskim przykładem tego podejścia są między innymi Community Development Corporation (korporacje rozwoju lokalnego) i Lokalne organizacje rozwoju (Community – Base Development Organization). Otrzymując rządowe dotacje zajmują się między innymi budową mieszkań, tworzeniem miejsc pracy i współpracą z biznesem.

Community education :

kształcenie społeczności, edukacja wspólnotowa (oświata) Kształcenie społeczności to chyba najrzadziej wymieniana metoda rozwijania społeczności, mimo że zarówno w Europie (zwłaszcza w Niemczech i krajach skandynawskich), jak i w Polsce posiada długą tradycję. Szkoły i uniwersytety ludowe, czytelnie, towarzystwa i wszechnice oświatowe stanowią nie tylko historycznie, ale także i obecnie znaczący potencjał rozwojowy w środowisku.

Współcześnie dają się w Polsce zauważyć trzy zjawiska w edukacji, szczególnie sprzyjające nowym relacjom pomiędzy oświatą a społecznością lokalną:

- przejęcie przez samorząd roli organizatora oświaty na swoim terenie, co niejako w naturalny sposób zaczęło wiązać szkołę ze środowiskiem;
- ogromny społeczny wzrost znaczenia oświaty dorosłych, która nie tylko deklaratywnie, lecz także w sposób praktyczny stała się wyzwaniem życiowym dla większości dorosłych obywateli zmierzających się z otaczającymi ich zmianami;
- stałe poszerzanie zakresu społecznej i obywatelskiej edukacji w szkołach przy jednoczesnej, postępującej reformie programowej akcentującej środowiskowy i praktyczny wymiar edukacji;

Omawiane tendencje są tym bardziej cenne, że dotyczą szkoły - a więc instytucji, która przez długie lata była czynnikiem petryfikującym bierny sposób uczestniczenia w rzeczywistości społecznej. Zmiany - choć już widoczne - są jednak dopiero początkiem bardziej systemowego wiązania edukacji i zmiany społecznej.

W Polsce szczególnie interesujące wydają się doświadczenia Centrum Edukacji Obywatelskiej, Federacji Inicjatyw Oświatowych oraz specjalności Animacja Współpracy Środowiskowej realizowanej od lat na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Gdańskiego.

Na większą uwagę zasługują też doświadczenia z wielu krajów Unii Europejskiej, a także USA dotyczące edukacji międzykulturowej i kształcenia grup defaworyzowanych, poszukujących nowych źródeł integracji dynamiki w środowisku lokalnym.

Community organizing :

organizowanie społeczności. Metoda środowiskowa w pracy socjalnej wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych gdzie już w 1946 roku powołano Amerykańskie Towarzystwo do Badań nad Organizowaniem Środowiska Lokalnego. Narodziła się z potrzeby aktywizowania mieszkańców w celu rozwiązywania bolesnych często problemów socjalnych. Polega ona na ulepszaniu sytuacji społeczności lokalnej zjednoczonymi wysiłkami organizacji publicznych i społecznych mobilizujących wszelkie siły społeczne do działań opartych na wspólnym planie, wypracowanym na podstawie kompleksowych badań. W 1962 roku community organizing została uznana przez Radę do Spraw Kształcenia w dziedzinie Pracy Socjalnej (Council on Social Work Education) za trzecią podstawową metodę pracy socjalnej. Jak współcześnie rozumie się środowiskową działalność socjalną? Najczęściej mówi się o wspomaganiu rozwoju poprzez aktywizowanie i organizowanie środowiska. Rozumie się to jako :

- proces edukacyjny dążący do upodmiotowienia ludzi i samopomocy,
- metodę koncentracji na efektach,
- program jako domena liderów reformatorów i instytucji,
- ruch społeczny niosący często niezadowolenie i bunt, ale będący jednocześnie formą partycypacji obywatelskiej i alternatywnym sposobem samoorganizacji,

Szeroki sens metody środowiskowej oznacza więc całościowe rozumienie środowiska lokalnego, pełną rejestrację jego problemów, kompleksowy i komplementarny system działań. Chodzi o dominację perspektywicznego sensu działań społecznych (rozwój ku celom pożądanym, idealnym) nad doraźnym sensem aktywności społecznej (ratownictwo, usuwanie zagrożeń);

Celem nadrzędnym jest tworzenie wspólnoty poprzez współdziałanie i aktywność wielu sił społecznych.

Metoda biblioteki podwórkowej:

pilotażowy projekt Międzynarodowego Ruchu ATD „Czwarty Świat” w Kielcach (2008). ATD stawia sobie za cel walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Pierwsze biblioteki podwórkowe narodziły się 40 lat temu we Francji. Obecnie działają one w 30 krajach świata. W zorganizowanym w marcu szkoleniu dla wolontariuszy o swoich doświadczeniach opowiadali Polakom wolontariusze z kilku krajów, m.in. z Francji i Gwatemali.

Biblioteka podwórkowa „odbywa” się raz w tygodniu w pobliżu miejsca zamieszkania dzieci i ich rodzin np. na chodniku, na stopniach klatki schodowej, w ustronnych miejscu na podwórku. Grupa wolontariuszy spędza z dziećmi 2-3 godziny na wspólnym czytaniu książek oraz na innych zajęciach związanych z lekturą - rysowaniu czy teatrzyku lalkowym. Według ATD biblioteka podwórkowa umożliwia dzieciom oraz rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym uzyskanie większego dostępu do dóbr nauki i kultury, daje szansę na czerpanie radości z nauki oraz zachęcają do odkrywania i dzielenia się swoimi talentami. Jednym z celów biblioteki podwórkowej jest ułatwienie dzieciom dołączenia się do bibliotek miejskich, klubów sportowych, informatycznych, teatrów, szkół, aby mogły w pełni korzystać z istniejącej oferty zajęć. Praca bibliotek podwórkowych polega na zapoznawaniu dzieci i dorosłych z biednych środowisk z książką i z innymi sposobami dostępu do wiedzy. Zajęcia odbywają się nawet w samym sercu ubogich dzielnic: na chodniku, na klatkach schodowych lub w mieszkaniach.

W 2007 roku stowarzyszenie po raz pierwszy opublikowało założenia oraz cele projektu „bibliotek podwórkowych”- jednej z podstawowych akcji Ruchu ATD Czwarty Świat w większości krajów, w których działają jego wolontariusze. „We współpracy z innymi polskimi stowarzyszeniami (na przykład Nadzieja Rodzinie w Kielcach, Migrant w Warszawie...) chcemy rozpocząć w 2008 roku jednocześnie w 4 lub 5 miejscach (Kielcach, Sadekach, Górznie lub Warszawie...) pilotażowy projekt bibliotek

ulicznych (albo bibliotek podwórkowych) trwający przez 4 miesiące (kwiecień- lipiec 2008)“mówi Pierre Klein z ATD.

Za pośrednictwem bibliotek ulicznych, Ruch ATD Czwarty Świat proponuje zatem ekipom animatorów (złożonym na ogół z ochotników i wolontariuszy) wyjście na przeciw dzieciom i rodzinom żyjącym w miejscach naznaczonych wykluczeniem i ubóstwem, i wspólne przeżycie chwil w atmosferze odprężenia i zaufania, w której każdy winien odczuć, że jego uczestnictwo i jego talenty i zdolności są docenione. Książka wyznacza często kierunek tym spotkaniom. Jest podstawą do wymiany, dzięki której wszyscy, tak dzieci jak i rodzice, mogą podzielić się swymi wiadomościami zaczerpniętymi z tradycyjnych dziedzin wiedzy lub z własnego doświadczenia.

Biblioteka uliczna może wykorzystać różne materiały i środki jak : gry wychowawcze, komputery, Internet , teatr, muzykę, malarstwo, a w określonych momentach imprezy świąteczne lub otwarte dla publiczności pracownie artystów i rzemieślników uzupełniają i ożywiają regularną działalność animatorów. Podobnie można włączyć do niej specyficzne projekty.

Dzięki tym zajęciom dzieci ujawniają swe uzdolnienia i pragnienie wiedzy. Odkrywają, że są inteligentne, zdolne, i że znajdują uznanie. Biblioteka uliczna otwarta dla każdego dziecka jakiegokolwiek społeczności (dzielnicy, bloku, podwórka, skweru, targu), uzna jako priorytet uczestnictwo dzieci mających trudności, i będzie organizować zajęcia z myślą o integracji tych dzieci w grupie.

Do ważnych działań należy zaliczyć :

- Znaleźć dojsćie do wspólnoty i do tych, którym najtrudniej jest uczestniczyć
- Wybór miejsca akcji dokonuje się po uprzednim nawiązaniu kontaktów z miejscowymi działaczami i mieszkańcami (szkoła, rodzice, miejscowi działacze w dziedzinie kulturalnej i społecznej).;
- Znajomość konkretnych osób, na których można polegać, dyspozycyjność wolontariuszy, istnienie jakiegoś

miejsca gdzie dzieci gromadzą się w sposób naturalny ...). Jest oczywiste, że lokalizacja działalności winna być przedyskutowana zarówno z rodzicami, których to dotyczy, jak i z całą miejscową społecznością, aby projekt od samego początku spotkał się z zaufaniem otoczenia.

Pierre Klein z ATD zaleca aby :

- W toku działalności należy skierować szczególną uwagę na dzieci , którym uczestniczenie we wspólnych zajęciach sprawia największą trudność, lub jest nieregularne. Animatorzy winni zbliżyć się z rozwagą do tych dzieci, by zrozumieć , co utrudnia im obecność w grupie. Tak więc, poza czasem biblioteki ulicznej, bądź to kilka dni wcześniej, bądź po zajęciach, niektórzy animatorzy znajdują czas, by spotkać się z dziećmi i z ich rodzicami , przywitać się z nimi, uprzedzić o kolejnym spotkaniu, i zaprosić na nie dzieci , które dotychczas nie uczestniczyły w żadnym spotkaniu
- Działalność otwarta dla wszystkich i regularna. Działalności tej przyświeca myśl, by zniwelować « bariery » utrudniające dostęp do niej (jak przekroczenie drzwi jakiejś instytucji, wejście do zamkniętego lokalu ...) Toteż odbywa się ona głównie na zewnątrz.
- Nie wzbrania się tu nikomu wstępu. Przeciwnie, stwarza się optymalne warunki dla przemieszania kultur, różnorodności etnicznych i społecznych.
- Działalność jest regularna, odbywa się na ogół raz w tygodniu przez cały rok, w tym samym dniu i o tej samej godzinie. Trwa godzinę, półtora lub dwie godziny, zależnie od okoliczności. Ów „czas akcji” jest zestrojony z rytmem dzieci, z dyspozycyjnością wolontariuszy, z warunkami praktycznymi i meteorologicznymi ... Wobec dzieci i ich rodzin , które często doświadczają sytuacji, w których nikt się z nimi nie liczy, ta regularność jest istotna. Dlatego też jest rzeczą ważną, aby podtrzymać

tę działalność w okresach gdy nie ma innych zajęć np. w czasie wakacji.

- Działalność powinna być regularna i dobrej jakości. O ile biblioteka uliczna dysponuje skromnymi środkami materialnymi i jej organizacja wydaje się stosunkowo łatwa, o tyle w swych zamierzeniach stawia sobie ona jako wymóg regularność i wysoką jakość. Kładzie ona nacisk na jakość i dobry stan materiałów, zarówno książek, jak i innych środków przekazywania wiedzy.
- Animatorzy to przeważnie młodzi ochotnicy, ale towarzyszy im zawsze jeden, a nawet kilku wolontariuszy, czy miejscowych działaczy.

W ciągu roku organizuje się jedno lub więcej szkoleń dla ochotników. Spotykają tu oni na ogół inne osoby, które prowadzą biblioteki uliczne. Wymieniają między sobą metody i doświadczenia, uczą się lepiej rozumieć dzieci i prowadzić z nimi dialog. Spotkania są przygotowywane. Animatorzy spotykają się uprzednio, wybierają i przygotowują zajęcia, które następnie zaproponuje się dzieciom. Odpowiednia reakcja wobec zachowania i oczekiwań dzieci jest tym łatwiejsza, im lepiej animatorzy znają materiały, jakimi dysponują (na przykład niektóre książki).

Kilka godzin, lub kilka dni po odbyciu zaplanowanego spotkania z dziećmi proponuje się ochotnikom zebranie podsumowujące. Animatorzy zobowiązują się na ogół do przygotowania osobistych notatek przed zebraniem, co pozwala na przemyślane podzielenie się własnymi spostrzeżeniami bez ulegania sugestiom innych osób. Te zebrania podsumowujące pozwalają ukierunkować prace zespołu w kolejnych akcjach, ale pozwalają też zobaczyć, w jaki sposób dzieci i ich rodziny postrzegają swoją własną historię i obecne życie. Animatorzy odkrywają często ze zdziwieniem zdolność analizy tam, gdzie zwykle mieli do czynienia z brakami intelektualnymi i złymi wynikami w nauce (analfabetyzm, brak koncentracji ...) Ta

praca pozwala wspólnie wydobyć na światło dzienne trudności, ale też aspiracje i talenty spotkanych dzieci i rodziców. W kilku polskich miastach raz w tygodniu wolontariusze czytają dzieciom na podwórkach książki, zwykle bajki. Akcja "biblioteki podwórkowe" ma najmłodszych przekonać do lektur, które nie muszą się kojarzyć tylko ze szkolnym obowiązkiem. Akcję organizuje Ruch ATD Czwarty Świat. Projekt trwa w Polsce już kilka lat - dotąd w Warszawie, Kielcach i Lidzbarku; Mięcierzynie i Strzelcach Opolskich. "Idziemy raz na tydzień na zewnątrz z walizką pełną książek - zwykle jest ich około 40" - powiedział PAP koordynator krajowy Pierre Klein. Czytanie odbywa się w miejscach, gdzie mieszkają osoby dotknięte ubóstwem. "Chodzi o to, żeby dzieci przychodziły do nas, kiedy im to odpowiada. Zdarza się, że w szkole niezbyt dobrze się uczą, a książki kojarzą im się z czymś przykrym; chcielibyśmy to zmienić" - powiedział Klein. Wyjaśnił, że czytanie książek na zewnątrz jest korzystne także dlatego, że wolontariuszy widzą rodzice i mogą zdecydować, czy chcą do nich przysyłać swoje dzieci, czy nie. Wolontariusze czytają zwykle bajki, bo te najmłodszy lubią najbardziej. "Zdarzają się sytuacje, gdy dziecko marzy o jakimś zawodzie, wtedy przynosimy mu książkę na ten temat i rozmawiamy o tym" - powiedział Klein. Zwykle na spotkanie przychodzi od 15 do 20 dzieci. Pierre Klein z ATD mówi jeszcze : "dzieci są wolne w swoim wyborze, mogą z nami zostać 15 minut; potem pójść się pobawić i znowu wrócić, kiedy będą miały ochotę" - dodał Klein. Oprócz czytania książek często organizowane są również zajęcia plastyczne.

Metoda biblioterapii:

stosowanie tekstów literackich w celach terapeutycznych jest ciągle nie docenianą możliwością wpływania na stan zdrowia podopiecznych także w pracy socjalnej. Biblioterapię można stosować wobec ludzi starych lub niepełnosprawnych, mieszkańców domów pomocy społecznej, dzieci z problemami wychowawczymi albo też przewlekle chorych pacjentów. Jest to bardzo tania terapia możliwa do przeprowadzania również przez osobę nie będącą wysoko wykwalifikowanym terapeutą - ponieważ odpowiednio dobrane teksty same w sobie mają potencjał powodujący zmiany w emocjach i intelekcie osób, które są z nimi konfrontowane.

Teksty jako działanie terapeutyczne:

- wspomagają komunikację w wielu sytuacjach pielęgnacji i opieki,
- pobudzają do rozmowy, do posiadania inicjatywy w tym zakresie,
- napełniają "życiem" kontakty pomiędzy fachowo pomagającym a jego podopiecznym,
- ułatwiają otwarte dyskutowanie o różnorodnych problemach,
- są ważnym elementem w pracy nad biografią pacjenta, bo "przenoszą w czasie" do jego młodości,
- stanowią podstawę do medytowania,
- pomagają w delikatnym przekazywaniu wskazówek o koniecznych zmianach w zachowaniu, w ramach pedagogiki dzieci i dorosłych,
- odprężają, uspokajają, odwracają uwagę od czynników wywołujących stres,
- przypominają o zarzuconym nawyku czytania, sensownie wypełniającym czas osoby trwale niepełnosprawnej lub przewlekle chorej

Biblioterapia jest więc terapeutycznym wykorzystaniem tekstu (czytanego samodzielnie lub przez opiekuna) jako środka pomagającego w rozwiązywaniu problemów podopiecznego. Warto z niej korzystać w pracy fachowo pomagającego - to jedno z

narzędzi, dzięki którym ułatwiamy klientowi, pacjentowi, mieszkańcowi pokonywanie trudności i kryzysów życiowych.

Pomiędzy tekstem literackim, a czytelnikiem wytwarza się dynamiczna interakcja. W ścisłym tego słowa znaczeniu biblioterapia jest metodą pomocniczą w psychiatrii, medycynie i psychoterapii; korzysta się z niej też zarówno w terapii, rehabilitacji, jak i w profilaktyce oraz coraz częściej w pracy socjalnej.

Równie ważna jak forma przekazu jest treść. Niezależnie, czy chcemy za pomocą biblioterapii pracować z grupą, czy też z indywidualnym podopiecznym, należy przed ostatecznym wyborem tekstu odpowiedzieć sobie (najlepiej pisemnie, gdyż to sprzyja lepszemu sprecyzowaniu myśli) na następujące cztery pytania:

1. Kto jest adresatem terapii i jakie cele chcę zrealizować poprzez te zajęcia?
2. W jakiej sytuacji będziemy korzystali z tego tekstu?
3. Jaki rodzaj tekstu wydaje się być najbardziej przydatny w związku z odpowiedziami na dwa pierwsze pytania?
4. W jakim kierunku powinna rozwijać się refleksja wynikająca z przeczytanego fragmentu?

Do tych czterech punktów należy ewentualnie dodać jeszcze jeden, a mianowicie dotyczący zrozumienia przez podopiecznych sensu tych zajęć. Niekiedy trzeba będzie pacjentom lub mieszkańcom wyjaśnić, na czym polega ta terapia, zachęcić do jej wypróbowania. Ponieważ jednak stosowanie tekstu wywołującego korzystne zmiany jest rzeczywiście efektywną techniką, zwykle po relatywnie krótkim czasie zyskujemy wśród podopiecznych sprzymierzeńców, którzy z radością witają nas, zwłaszcza wtedy, jeżeli poświęcimy im odpowiednio dużo czasu na powolne wgłębianie się w zaczarowany świat tekstu.

Tekst musi zacząć pracować w słuchaczu lub czytelniku i dlatego rolą prowadzącego jest zainicjowanie rozmowy lub dyskusji, aby uczestnicy spotkania mieli możliwość nie tylko głośnego wyrażenia własnych odczuć, ale również ich dalszego rozwijania, prowadzenia tej refleksji dalej i głębiej.

Bardzo ważną uwagę o znaczeniu terapeutycznym jest następująca zasada, którą należy przekazać uczestnikom zajęć:

- wszelkie wnioski wypływające z konfrontacji z tekstem, a będące wezwaniami do działania, muszą być przyjęte na bazie dobrowolności, świadomego wyboru, z przekonaniem
- wszelki pośredni lub bezpośredni przymus prowadzi do niepowodzeń
- jeżeli natomiast decyzje, które ewentualnie chce się podjąć, mają się znacznie różnić od dotychczasowego stylu życia, to uczestnik terapii bezwzględnie powinien skonsultować się z doświadczonym fachowo pomagającym i wysłuchać jego porady .

Metoda continuum of care:

powołując się na P. Olecha to metoda nazywana kontinuum wsparcia czyli (społecznościowy, wspólnotowy) plan organizacji dostarczania usług mieszkaniowych i innych usług społecznych odpowiadających na specyficzne potrzeby ludzi doświadczających bezdomności. Celem takiego planu jest przejście osób bezdomnych do stabilnych i stałych mieszkań oraz zmaksymalizowanie ich samowystarczalności. Działania ukierunkowane są na rozwiązanie problemu bezdomności i jej zapobieganie. HUD identyfikuje cztery niezbędne elementy kontinuum wsparcia:

- wyjście poza (*marcach* — *streetwork*) w celu zidentyfikowania potrzeb osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych i dostarczenia odpowiedniego poziomu usług :
- interwencyjne placówki dostarczające natychmiastową i bezpieczną alternatywę dla ludzi śpiących na ulicy, szczególnie dla rodzin z dziećmi; • przejściowe mieszkalnictwo wraz z usługami wsparcia umożliwiającymi rozwijanie umiejętności niezbędnych do prowadzenie samodzielnego życia;
- stale mieszkalnictwo i stale mieszkalnictwo wspierane, aby dostarczyć osobom i rodzinom przystępne miejsce do życia, z usługami społecznymi (jeśli tego wymaga sytuacja) .

Model continuum of care jak pisze P. Olech, zakłada pewnego rodzaju poziomy wsparcia, dostosowane do potrzeb i możliwości osób doświadczających bezdomności. W krajach europejskich model ten bardzo często nazywany jest *staircase of transition* — model schodkowy, drabinkowy”. Zakłada on przejście pewnej drogi przez osobę bezdomną, która zwieńczona zostaje stałym mieszkaniem i pełną samodzielnością. Jednym z etapów jest tzw. ” leczenie”. Polega ono na przejściu terapii odwykowej i pozostawanie przez dłuższy czas czystym. Szerzej ujmując można powiedzieć, że metoda ta ma charakter linearny. W podejściu tym zakłada się, że aby przejść do następnego poziomu

wsparcia, osoba bezdomna powinna być gotowa do ponoszenia zobowiązań wobec innych (np. opłata czynszu).

Metoda Empowermentu:

empowerment rozumieniu nauk społecznych to proces podniesienia duchowych, politycznych, społecznych i ekonomicznych zdolności jednostek i społeczności. Połączenie perspektywy organizacyjnej i psychologicznej, zostało przedstawione przez .J.A Congera oraz R.N. Kanungo . Zdefiniowali oni empowerment jako proces zwiększania poczucia skuteczności własnej wśród członków organizacji dzięki zidentyfikowaniu warunków, które powodują niemoc i ich usunięciu zarówno poprzez wykorzystanie odpowiednich praktyk organizacyjnych, jak i nieformalnych technik zapewniania informacji na temat efektywności własnej pracowników (self-efficacy information). Celem tej metody jest poprawa jakości działania poprzez wzmocnienie i usamodzielnienie pracowników .Empowerment stanowi ważną część takich popularnych metod organizacyjnych zmian jak organizacje uczące się, TQM, reengineering .

W pracy socjalnej wdrożenie empowermentu wymaga zmiany sposobu postrzegania pracy przez kierownictwo i pracowników, chęci zaangażowania się, chęci do zmniejszenia kontroli; niwelacji trudności w zaangażowaniu i przekonaniu kadry kierowniczej do usprawnienia pracowników oczekujących konkretnych zadań i ich rozliczania(wykład o ewaluacji).

Empowerment oznacza dzielenie się informacjami, autonomię w zakresach obowiązków, branie odpowiedzialności za realizowane zadania przez pracownika socjalnego. Poprzez empowerment powinniśmy uzyskać zwiększone zaangażowanie pracowników, a przez to ich satysfakcję, zadowolenie klientów i doskonalenie organizacji jakimi są placówki socjalne. Empowerment nie dostarcza jednak gotowych narzędzi do uzyskania tych efektów, przydatne zatem będzie wykorzystanie narzędzi zarządzania jakością.

Metoda harcerska :

drużyna harcerska jest aktywnym podmiotem działającym w społeczności lokalnej. Władze lokalne i kościelne powinny wspierać i promować oddolne inicjatywy harcerskie oraz przyczyniać się do powstawania na własnym terenie grup i stowarzyszeń harcerskich; Wszelka inicjatywa harcerska w mniejszym lub większym stopniu ubogaca społeczność lokalną, stąd z pożytkiem dla środowiska lokalnego jest umożliwianie drużynom harcerskim swobodnego funkcjonowania i rozwijania swoich struktur; Harcerstwo jest organizacją pozarządową pożytku publicznego chętnie współpracującą z innymi instytucjami społecznymi. Ze względu na fakt, iż funkcjonuje non profit, do bolączek harcerstwa zaliczyć można problemy finansowe organizacji. Mocną stroną jednakże jest tu kapitał ludzki i ochota do działania. Pomoc ze strony drużyn harcerskich wydaje się być idealnym rozwiązaniem dla tych instytucji, które posiadają pewne środki do przeprowadzania akcji, ale potrzebują do pełnej realizacji zamierzonych działań skutecznych i odpowiedzialnych wykonawców (np. dla ośrodków kultury, ośrodków pomocy społecznej, ośrodków kryzysowych, władz lokalnych, domów dziecka, domów pomocy społecznej itp.) Przykładem może być Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego "Zawisza" Federacja Skautingu Europejskiego – organizacja harcerska nawiązująca do skautingu katolickiego ojca Sevina, jezuitę, oraz działalności instruktora harcerstwa przedwojennego hm. RP Stanisława Sedlaczka, działająca w Polsce. Od 1995 jest członkiem Międzynarodowego Związku Przewodniczek i Skautów Europy – Federacji Skautingu Europejskiego. Potwierdzeniem autentyczności w partnerstwie z potrzebującymi może być Prawo harcerskie: Harcerz dba o swój honor, aby zasłużyć na zaufanie. Harcerz jest lojalny wobec swojego kraju, rodziców, przełożonych i podwładnych. Harcerz jest powołany do służby bliźniemu i jego zbawieniu. Harcerz jest przyjacielem wszystkich i bratem dla każdego innego Harcerza. Harcerz jest uprzejmy i rycerski. Harcerz widzi w przyrodzie dzieło Boże, szanuje rośliny i zwie-

rzęta. Harcerz jest karny, każde zadanie wykonuje sumiennie do końca. Harcerz jest panem samego siebie, uśmiecha się i śpiewa w kłopotach. Harcerz jest gospodarny i troszczy się o dobro innych. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach. Idea realizacji współpracy ze społecznością opiera się w głównej mierze na zasadzie pomocniczości zakorzenionej w nauczaniu Kościoła Katolickiego i Ewangelii. Harcerze: tworzą swoistą kulturę młodzieżową, pozytywnie wyróżniającą się wśród współczesnego młodego pokolenia; stanowi ona alternatywę dla różnorodnych subkultur, prowadzących do destrukcji; można ją określić mianem kultury społecznej, symbolicznej i chrześcijańskiej; harcerze z nadzieją spoglądają w przyszłość, odważnie angażując się przy tym w doczesność i kultywując uniwersalne wartości; harcerstwo spełnia wszystkie warunki konieczne do tego, by stać się podmiotem aktywizującym oddolnie środowiska lokalne, wychowując dzieci i młodzież w poszanowaniu wartości i tradycji narodowo-religijnych; może się stać odpowiedzią na wyzwania ponowoczesności, poprzez stałe odniesienie do uniwersalnych wartości i chrześcijańskich korzeni Europy. Szczególnie cenny wpływ drużyny harcerskiej na społeczność lokalną odnotowuje się w środowisku wiejskim, które ze swej natury obciążone jest wieloma administracyjnymi i ekonomicznymi problemami. Jest to zazwyczaj środowisko ludzi ubogich i każde zorganizowane działanie o charakterze non profit ma w nim wagę złota. W tym aspekcie działalność skautowa dociera tam, gdzie zauważalna jest niewydolność systemów pomocy, opieki i wychowania, i jest to działalność bezcenna. Korzystnym wydaje się być położenie większego nacisku na aktywność drużyny harcerskiej i zaangażowanie w sprawy wsi, gminy czy miasta.

Metoda housing first:

jak pisze P. Olech podejście „najpierw mieszkanie”, znane także jako natychmiastowe zamieszkanie (rapid re-housing), jest relatywnie nową innowacyjną metodą w systemie usług społecznych świadczonych ludziom bezdomnym. „Najpierw mieszkalnictwo” jest podejściem zorientowanym na rozwiązanie problemu bezdomności skupionym na dostarczeniu ludziom bezdomnym mieszkania zagwarantowania w nim różnych usług społecznych. Co różni metodą „najpierw mieszkalnictwo” od tradycyjnych interwencyjnych schronisk czy przejściowych form zakwaterowania. To oparcie wsparcia na mieszkalnictwie z natychmiastowym ogniskowaniem pomocy na zapewnieniu dostępu i utrzymaniu stałego mieszkania. Najważniejsze założenia metody „najpierw mieszkanie”, jak pisze P. Olech zostały stworzone i wdrożone przez organizację Partways to Housing w ramach projektu, którego realizację rozpoczęto w 1992 r. w Nowym Jorku „. Autor wśród najważniejszych założeń pierwotnego programu wymienia:

- Stworzony został dla ludzi chronicznie doświadczających bezdomności a jednocześnie zaburzonych psychicznie i uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Nie ma wymogu, aby jego uczestnicy byli gotowi mieszkaniowo”, tzn. rokowali na utrzymanie mieszkania. Rozwiązanie kierowane jest z definicji do najbardziej wykluczonej i zagrożonej grupy osób bezdomnych, generujących najwyższe koszty ekonomiczne dla systemu polityki społecznej.
- Zapewnia natychmiastowy dostęp do stałego mieszkania ludziom bezdomnym przebywającym na ulicy lub z placówek interwencyjnego zakwaterowania, bez obowiązku uczestnictwa w terapii lub utrzymywania trzeźwości. Skupia się na redukowaniu szkód. Uczestnicy programu są zachęceni do podjęcia leczenia chorób czy zaburzeń psychicznych, terapii alkoholowej lub narkotykowej; nie jest to jednak warunkiem koniecznym do

otrzymania mieszkania oraz wsparcia. Nie więcej niż 15% lokali w danym budynku zamieszkują uczestnicy programów.

- W mieszkaniu udzielana jest pomoc szerokiego grona specjalistów m.in. pracownika socjalnego, specjalistów terapii uzależnień, pielęgniarki, lekarza, psychiatry, specjalistów ds. zatrudnienia. Wsparcie dostępne jest 24 godziny na dobę, przez 7 dni w tygodniu. Korzystanie z usług jest dobrowolne, choć uczestnicy programu są do tego zachęceni, Jednym z warunków uczestnictwa w programie jest przyjęcie pracowników raz w tygodniu. W ramach usług świadczona jest pomoc w gospodarowaniu budżetem tak, by zapewnić, że czynsz i inne rachunki będą opłacane.
- Mieszkania są zagwarantowane na podstawie standardowej umowy wynajmu (bez określonego limitu czasu najmu), zaś usługi społeczne świadczone są tak długo, jak jest to potrzebne. Mieszkanie i usługi społeczne świadczone są oddzielnie. Pozwoli to zapobiec ponownej bezdomności w przypadku utraty mieszkania z powodu naruszenia warunków najmu.
- Organizacja Pathways to Housing kładzie szczególny nacisk na możliwość wyboru jako centralnego elementu metody „najpierw mieszkanie”. Uczestnicy mogą zdecydować o rodzaju, częstotliwości sekwencji wsparcia. Samodzielnie mogą wybrać dzielnicę i sąsiedztwo, meble i inne przedmioty gospodarstwa domowego.
- Ważnym elementem metody jest odpowiednie rozproszenie mieszkań tak, by zapewnić, że ludzie chorzy psychicznie integrują się ze społecznością Departament mieszkalnictwa organizacji zapewnia odpowiednie mieszkania dla klientów. Lokale są głównie wynajmowane od prywatnych właścicieli. Pracownicy departamentu odpowiadają za inspekcje i zagadnienia związane z utrzymaniem mieszkania, odpowiadają także za ko-

munikację z właścicielem. Uczestnicy płacą 30% swoich dochodów za wynajem i utrzymanie mieszkania, resztę opłaca program.

Metoda klanzy : KClub ANimatora ZAbawy:

organizacja pożytku publicznego wyróżnioną nagrodą PRO PUBLICO BONO. Oferta kierowana do nauczycieli przedszkoli, nauczycieli nauczania początkowego, szkół podstawowych, i gimnazjów, nauczycieli muzyki, tańca i plastyki, pedagogów szkolnych, wychowawców świetlic, internatów, pedagogów pracujących z osobami niepełnosprawnymi, animatorów kultury, pracowników socjalnych, katechetów i liderów grup dziecięcych i młodzieżowych.

Metoda pracy z grupą, opisana po latach doświadczeń przez założycielkę Stowarzyszenia dr Zofię Zaorską. Celem wieloletnich starań Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i Animatorów KLANZA jest :

- kontynuowanie rozpoczętej przez KClub ANimatora ZAbawy drogę do radości i życiowej satysfakcji
- sprzyjanie rozwojowi osoby, grupy, społeczności, w atmosferze wzajemnej, życzliwej współpracy, ujawniającej siłę grupy i jej wielorakie możliwości;
- podnoszenie wiedzy, umiejętności, kultury pedagogicznej w społeczeństwie,
- wspieranie i propagowanie inicjatyw pedagogicznych,
- propagowanie aktywizujących metod pracy z grupą,
- integracja działań różnych środowisk, grup społecznych w celu propagowania kultury pedagogicznej,

Działania animatorów KLANZY są adresowane do dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych. U źródła głównych założeń leży holistyczna koncepcja człowieka, przekonanie o możliwościach rozwojowych każdej osoby, przekonanie, że każde spotkanie TU i TERAZ wszystkim jego uczestnikom daje szansę uświadomienia sobie tego, co można zmienić, czego warto się nauczyć,

choć każdy ma ukształtowany potencjał osobowości, może dbać o jego doskonalenie, w dążeniu do szczęścia i dobra można rozwijać się poprzez udział w pozytywnych zadaniach po-

dejmowanych przez grupę, dobre relacje i umiejętność współpracy są celem KLANZY.

Metoda KLANZY to:

1. Nawiązywanie kontaktów prowadzącego z grupą i w grupie pomiędzy uczestnikami z wykorzystaniem zabaw integracyjnych. Dbłość o dobrą atmosferę – życzliwości, otwartości, akceptacji i szacunku dla każdego uczestnika spotkania;
2. Ustalanie zasad pracy w grupie i wprowadzanie ich po akceptacji przez wszystkich;
3. Celowe wykorzystywanie przestrzeni, zwracanie uwagi na estetykę otoczenia;
4. Tworzenie warunków do uczenia się przez działanie, przeżywanie, odkrywanie. Animowanie do rozwiązywania problemu za pomocą metod aktywizujących;
5. Dbanie o relaks, dobre samopoczucie uczestników i radosną atmosferę spotka;
6. Wykorzystywanie tańca, ruchu, muzyki, zaskakujących sytuacji do wzmacniania energii lub odpoczynku i relaksu uczestników grupy;
7. Dbłość o przebieg procesu grupowego i stopniowanie emocji w każdym działaniu z wyraźnym początkiem i zakończeniem. Rzetelne wykorzystywanie czasu przeznaczanego na spotkanie;
8. Stosowanie informacji zwrotnych, zwracanie uwagi na znaczenie i umiejętność życzliwego przekazu własnych odczuć w danym czasie i miejscu. Podkreślanie dobrych cech i wskazywanie słabych nie w formie krytyki, ale informacji o spostrzeżeniach przydatnych do refleksji o tym, co warto zmienić;
9. Docenianie każdego włożonego trudu, niezapominanie o podziękowaniach, sympatycznym wręczaniu świadectw, zaświadczeń;
10. Wykorzystywanie różnych środków – prostych i łatwych do zdobycia, a umożliwiających twórcze działanie. Podkreślanie radości służą: logo, umowny żółty kolor koszulek dla animatorów reprezentujących KLANZĘ na imprezach zewnętrznych, tańce dla grupy, a zwłaszcza Specnerin – angielski taniec kończący

wiele działań, kolorowa chusta, którą wypromowaliśmy i do której opracowujemy zabawy. Sprawdzone w praktyce pomysły zajęć i imprez opracowywane są przez Wydawnictwo KLANZA w formie poradników, pomocy dydaktycznych. Do szczególnie ważnych zaliczamy karty dialogowe, udostępnione nam przez ich autora do rozpowszechniania. Promujemy także rekwizyty do aktywnych zabaw plenerowych.

Do środków możemy zaliczyć też Spielmobile. Są to szczególne pojazdy, czasami posiadające przyczepy, lub odpowiednio przebudowane, wyposażone w odpowiednie środki dydaktyczne służące szeroko rozumianej, twórczej zabawie. W ściśle określonym czasie (planowane akcje) zajmują one określone, powszechnie dostępne place, gdzie stanowią uzupełnienie prowadzonych akcji, lub same w sobie są dodatkową propozycją działań animacyjnych, realizowanych metodami aktywnymi. Rodzaj i charakter prowadzonych akcji jest wcześniej ustalany, po analizie bogatej oferty różnorodnych propozycji możliwych do realizacji przez Spielmobile i uzgadniany np. z władzami miasta, gminy, czy właściciela terenu.

Wszystkie akcje są realizowane przez odpowiednio wykształconą i przygotowaną kadrę, która nie tylko prowadzi określone działania, ale także otacza opieką dzieci i młodzież biorącą w nich udział. poprawa sytuacji życiowej dzieci i młodzieży poprzez umożliwienie im brania udziału w ciekawych, twórczych działaniach służących, równocześnie poszerzeniu wiedzy i umiejętności, jak również dobrej zabawie; włączenie się do komunalnego procesu decydowania w sprawach dotyczących zagospodarowania wolnego czasu dzieci i młodzieży; reprezentowanie interesów dzieci w zakresie planowania miejsc zabaw, organizacji sytuacji edukacyjnych, wspomagających prawidłowy rozwój każdego dziecka.

W Polsce funkcjonują tzw. Klabzobusy. W roku 2007 Walne Zgromadzenie powołało do życia ogólnopolską sekcję KLANZO-BUS skupiającą głównie trzy oddziały: BIAŁYSTOK, LUBLIN i WARSZAWĘ. Oferują one: bogatą ofertę różnorodnych zabaw

dydaktycznych przeznaczonych dla dziewcząt i chłopców w miejscu ich zamieszkania oraz w ich środowisku życiowym; wielorakość różnorodnych działań i łatwość przemieszczania się; kreowanie zmian w postrzeganiu otaczającej nas rzeczywistości; twórczą adaptację naturalnego środowiska dla celów dydaktyczno-wychowawczych; radość ze wspólnego spotkania się w określonych miejscach i wspólną zabawę.

Metoda pracy z grupą :

grupą społeczną nazywamy każde zrzeszenie ludzi, które w świadomości samych tych ludzi stanowi odrębną całość(F. Znaniecki). Istotą metody grupowej jest wykorzystanie dynamizmu właściwej grupy. W metodzie grupowej wychowawca ma przed sobą zespolony przez wspólne zadanie zbiór osób. Wiąże go nie tylko „dialog” z pojedynczymi członkami tej zbiorowości, jego talent wychowawczy wyraża się w umiejętności przewodzenia lub przodowania grupie. Według A. Kamińskiego możemy wskazać następujące odmiany pracy z grupą:

1. rozwojowo- wychowawcza, grupy te mają na celu wspierać rozwój osobowości jednostek, które mniej lub bardziej świadomie identyfikują się stylami i wartościami grupy. Kształtowane są na gruncie pracy kulturalno- oświatowej dorosłych, młodzieży (w domach kultury, klubach, w związkach i stowarzyszeniach społecznych;
2. rewalidacyjne, stosują one pracę rozwojowo- wychowawczą do oddziaływań na jednostki społeczne lub fizycznie niedostosowane celem usprawnienia ich społecznego funkcjonowania. Specjalną odmianą pracy grupowej jest rozbijanie grupy uznanej za szkodliwą np. przestępczej;
3. psychoterapeutyczne, ich zadaniem jest usprawnienie społecznego i psychicznego funkcjonowania jednostki w oparciu o techniki z dziedziny psychologii klinicznej w odniesieniu do cięższych przypadków. A więc pracownik socjalny zajmujący specjalizujący się w tej postaci metody grupowej musie mieć pogłębioną znajomość psychologii oraz większą praktykę z zakresy psychoterapii.

Typy grup wyodrębnionych przez Ch. Zastrowa:

- a. grupy rekreacyjne - główną ideę tych grup sprowadzić można do organizacji zajęć dla rozrywki i aktywności fizycznej. Grupy te powstają spontanicznie, często nie mają przywódcy. Obok rekreacji ważną ich funkcją jest profilaktyka, poprzez fakt iż stanowią one swoistą "alternatywę dla ulicy";

- b. grupy umiejętności rekreacyjnych - struktura tych grup jest bardziej stała, aniżeli omówionych wyżej. Maja one z reguły przywódcę formalnego (np. trenera). Realizują ściśle określone cele (np. doskonalenie umiejętności sprawnościowych, warsztatowych);
- c. grupy socjalizacyjne - ukierunkowane na zmianę (kształtowanie) zachowań członków grupy tak, aby stały się one społecznie akceptowane. Ich celem jest budowanie wiary w siebie i zwiększenie zaradności życiowej. Grupy te mają przywódców. Rolę tę pełnią pracownicy socjalni;
- d. grupy terapeutyczne - ich celem jest doprowadzenie jednostek do przepracowania własnych problemów i wypracowanie strategii ich rozwiązania. W grupach tych wykorzystuje się wiele technik z zakresu psychoterapii. Niewątpliwym walorem terapii grupowej jest fakt , iż specjalista terapeuta może służyć w danym momencie pomocą większej ilości osób potrzebujących aniżeli w sytuacji, gdy pracuje z indywidualnym przypadkiem;
- e. grupy spotkaniowe – pomagają uczestnikom grupy pomóc zwiększyć samoświadomość, poznać opinię innych na swój temat w warunkach bezpieczeństwa psychicznego, zmieniać negatywne nastawienia do: samego siebie, ludzi i otoczenia;
- f. grupy edukacyjne - nastawione są na zdobywanie wiedzy i uczenie się coraz to nowych umiejętności. Prowadzenie grup edukacyjnych wymaga dużej fachowości, specjalistycznej wiedzy dotyczącej przedmiotu edukacji;
- g. grupy problemowe i decyzyjne - mają dwojaki charakter:
 - 1) gdy występują w pracy z podopiecznymi, służą rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu decyzji np. w odniesieniu do sposobów zaspakajania potrzeb grup czy społeczności, z których się one wywodzą;
 - 2) w pracy służb socjalnych służą realizacji takich celów jak np. opracowywanie programów socjalnych, usprawnianie usług placówek itp.;

h. grupy samopomocy - ich ideaą jest pomoc w rozwiązywaniu problemów psychologicznych, społecznych, ekonomicznych, zdrowotnych itd. przez ludzi i dla ludzi przeżywających te same trudności. Współcześnie technika grup samopomocowych stanowi ważny element w działaniach profesjonalnych służb socjalnych.

Zasady pracy z grupą :

1. Głównym źródłem pomocy dla każdego członka grupy są inni wspierający go indywidualnie i zbiorowo;
2. Rozumienie i wykorzystywanie w pracy metody pracy grupowej polegającej na wspólnym rozwiązywaniu problemów, wyrażaniu stosunku emocjonalnego wobec innych, kształtowaniu wzorów stosunków interpersonalnych, wpływu na innych;
3. Dążenie do umocnienia zdolności uczestników do funkcjonowania samodzielnego i autonomicznego jako jednostki i jako grupy;
4. Nauczanie uczestników grupy wykorzystywania doświadczenia grupowego do funkcjonowania w różnych sytuacjach grupowych w realnym życiu .

Etapy pracy grupowej :

- tworzenie grupy
- stabilizacja jej struktury i norm
- realizacja jej celów
- oceny efektów działania i decyzja o dalszym istnieniu lub rozwiązaniu grupy

Modele praktyczne pracy z grupą:

- Model terapii całościowej lub inaczej celów naprawczych jest zorientowany klinicznie. Grupa spełnia tu rolę czynnika zmiany i ma za zadanie wspierać jednostkę;
- Model umiejętności społecznej – powstaje i trwa z powodu społecznie określonych interesów np. komitet rodzicielski;
- Model celów opartych na wzajemności – zarówno jednostce jak i społeczeństwu;
- Model eklektyczny – łączy w sobie kilka powyższych.

Na wzorzec ram standardów pracy socjalnej z grupą składają się:

- I. Tytuł usługi: Praca socjalna z grupą jest metodą łagodzenia i eliminowania przeszkód na drodze do interakcji społecznej, oraz osiągnięcia społecznie pożądanym celów.
- II. Cel usługi: 1) Praca socjalna z grupą ma na celu: - Poprawę funkcjonowania społecznego i osiągnięcie społecznie pożądanym celów; - Podniesienie jakości życia w grupie, zróżnicowanego zgodnie z potrzebami;
- III. Zakres usługi: 1) Podmiotowy: podmiotem oddziaływania pracy socjalnej z grupą jest jednostka w grupie; 2) Przedmiotowy: praca socjalna z grupą obejmuje relacje i stosunki międzyosobowe w grupie; 3) Przestrzenny: praca socjalna realizowana jest w określonej grupie osób.
- IV. Organizacja usługi (procedury postępowania, sposoby postępowania, rodzaj i kolejność czynności). Grupy, z którymi pracuje pracownik socjalny są bardzo różne pod względem celów, struktury, działalności. Dlatego też podstawę pracy z grupą tworzą trzy rodzaje działań metodycznych: 1. Faza wstępna tworzenia się grupy podopiecznych, w której mamy do czynienia z: a). Grupą już istniejącą, np. grupą niepełnosprawnych lub bezrobotnych. Pracownik prowadzi tu działania bezpośrednio z klientami; Pracownik przystępuje do pracy tak jak w pracy indywidualnej do wyjaśnienia z grupą: Jej życzeń; Jej potrzeb; Porównania ich z kompetencjami, swojej placówki; Określenia możliwości i zasobów; Określenia celów pracy; Określenia środków i metod, jakie trzeba zastosować, aby zawrzeć umowę z grupą; b) Grupą, którą chce utworzyć pracownik socjalny wychodząc naprzeciw potrzebom populacji podopiecznych, których dotyczy

ten sam problem. Pracownik sam podejmuje inicjatywę dotarcia do ludzi z tym samym problemem w celu zaproponowania im wspólnej pracy w grupie. Czas między pomysłem a pierwszym zebraniem grupy nazywamy procesem tworzenia się grupy. Proces ten przebiega przez następujące po sobie etapy: 1) Stwierdzenie przez pracownika socjalnego potrzeby zbiorowej; 2) Ocena potrzeby zbiorowej - chodzi tu o uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania: Jakiej natury jest potrzeba; W jaki sposób się przejawia; Kogo dotyczy; W jaki sposób jest odczuwana przez daną osobę; Jak jest postrzegana przez inne osoby i grupy z najbliższego otoczenia, których ten problem dotyczy; Ocena sił wewnętrznych (motywacji i zainteresowania osób); Ocena sił zewnętrznych (presji); Wybór form pracy oraz podjęcie decyzji o słuszności posłużenia się metodą pracy z grupą. 3) Opracowanie projektu działania to etap, w którym pracownik dokonuje wyboru w zakresie: Celów pracy z grupą; Składu grupy: - jej wielkości (grupa nie powinna być większa niż 15 osób; - jednorodności (np. wg płci, wieku, poziom wykształcenia); Członkostwa w grupie: - zasady doboru członków grupy, (czy grupa będzie zamkniętą, - w której członkowie są stali pod względem liczebności i tożsamości; czy otwartą, - w której możliwe są zmiany, ruchomy skład grupy w trakcie jej trwania); - udziału w grupie (obowiązkowy, nieobowiązkowy); - dobór członków (w zależności od celu, liczebności, jednorodności, konkretnego programu, motywacji uczestników); 4) Etap negocjacji projektu. Negocjacje to etap zmierzający do opracowania umowy, to etap bardzo trudny, w którym projekt podlega krytyce, modyfikacji a także może zostać odrzucony przez samych zainteresowanych.

2. Organizowanie działań grupy. Podstawowym założeniem or-

ganizacji i wyboru działań grupy są przede wszystkim cele, które zamierza osiągnąć: np. 1) informacyjne – działaniami tu niezbędnymi będą np. zebrania organizacyjne, broszury, filmy, przeźrocza; 2) obserwacji i oceny – przeznaczone dla osób mających trudności w porozumiewaniu się, dla dzieci pasywnych - działaniami tu niezbędnymi będą np.: zajęcia dla dzieci, wycieczki dla dorosłych, spacer; 3) edukacyjne, kształceniowe – działaniami mogą tu być spotkania typu edukacyjnego, seminaria kształceniowe, np. kurs organizacji budżetu domowego; 4) rekreacyjny – realizowany poprzez zajęcia grupowe w postaci wycieczek, obozów, zajęć kulturalnych, rekreacyjnych.

- V. Zasoby (określenie kwalifikacji, czasu, ilości klientów, lokal, wyposażenie, budżet) 1) Kwalifikacje pracowników pracujących z grupami. Pracownik pracujący z grupami posiada wykształcenie wg wymagań dla pracownika socjalnego, ponadto posiada specjalizację II stopnia z zakresu pracy z konkretną kategorią klientów; Pracownik odznacza się wysokimi umiejętnościami społecznymi; Pracownik ściśle współpracuje z pracownikami realizującymi pracę socjalną z jednostkami i rodzinami; b) wyposażenie lokalu winno zawierać: Odpowiednie dla specyfiki zawodu warunków pracy (stanowisko pracy wyposażone w biurko, fotel; zapewniony dostęp do komputera i internetu, drukarki, fax-u., kserokopiarki, telefonu, środka transportu,); Wyposażenie umożliwiające pracę w grupach, spotkania społeczności lokalnej; Szybki dostęp do informacji i doradztwa metodycznego, mogących mieć wpływ na szybkość i jakość udzielonej pomocy; Prowadzenia dokumentacji w formie elektronicznej i pisemnej; 3) Czas a) Pracownik realizujący pracę socjalną z grupami planuje czas stosownie do podejmowanych działań, z zastrzeżeniem: Czas pracy

przeznaczony na dokumentację działalności nie może przekroczyć 30 % ogólnego czasu pracy; Czas pracy pracownika jest nienormowany, ale jego wymiar nie może przekroczyć 40 godzin pracy tygodniowej; Efektywność wykorzystanego czasu pracy mierzy się w skuteczności podejmowanych działań i ich stopniem wpływu na zakładany cel pracy.

Chcąc zastosować zasadę indywidualizacji w pracy grupowej, pracownik socjalny powinien mieć świadomość, że chociaż grupa stanowi całość, nie wolno tracić z pola widzenia potrzeb jednostki. Praktyka w pracy z grupą wskazuje, że zwykle nie ma dychotomii między jednostką, a grupą i że jednostka może realizować swój potencjał oraz poczucie własnej wartości tylko przez uczestnictwo. Dzięki przynależności do grupy zapewnia sobie bezpieczeństwo, a także przyjmuje odpowiedzialność za innych w ramach stosunków grupowych i przez nie. Grupa stanowi specyficzny kontekst odniesienia porównawczego, w którym także następują procesy identyfikacji. G. Konopka podkreśla także, że "praca z grupą jest podejściem świadomie skierowanym na pełniejszy rozwój jednostki w jej relacji do grupy". Pracownik socjalny (pedagog), pracujący z grupą, wykorzystuje swoją znajomość organizacji i funkcjonowania grupy do wywarcia wpływu na funkcjonowanie i przystosowanie jednostki. Oddziałując bezpośrednio na grupę, odpowiednio ją organizując i prowadząc, pracownik socjalny (pedagog) pośrednio wywiera wpływ na funkcjonowanie i przystosowanie jednostki.

Metoda pracy z indywidualnym przypadkiem :

zgodnie ze współczesną metodyką działań socjalnych praca z przypadkiem obejmuje:

1. Studium przypadku, nazywane również rozpoznaniem, obejmujące charakterystykę losów, sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej jednostki w kontekście problemu, które ma prowadzić do diagnozy społecznej i stać się podstawą opracowania planu pracy,
2. Praca z przypadkiem- oparta na sformułowanym wspólnie z podopiecznym planie pomocy, obejmująca działania o charakterze ratowniczym, kompensacyjnym lub terapeutycznym.

Metoda indywidualnych przypadków- jest sposobem badań polegającym na analizie jednostkowych losów ludzkich, uwikłanych w określone sytuacje wychowawcze lub na analizie konkretnych zjawisk natury wychowawczej poprzez pryzmat jednostkowych biografii ludzkich z nastawieniem na opracowanie diagnozy przypadku lub zjawiska w celu podjęcia działań terapeutycznych. Na pracę z przypadkiem składają się procesy, które przez świadome dokonywanie indywidualnych aktów dostosowania się jednostek do otoczenia - rozwijają osobowość. Praca z przypadkiem jest metodą porównania, przy udziale pracownika socjalnego, zdolności klienta do stawiania czoła problemowi (...) z jego działaniami. W procesie tym pracownik socjalny pomaga klientowi określić problem i obmyślić różne sposoby jego rozwiązania. Praca z przypadkiem jest zastosowaniem doradztwa i świadczeń socjalnych w taki sposób, aby pobudzić i zachować psychiczną energię klienta oraz skłonić go do czynnego udziału w działaniach zmierzających do rozwiązania problemu. Wśród polskich przedstawicieli pedagogiki społecznej Helena Radlińska, stosując metodę przypadków w promowanej przez siebie koncepcji pracy społecznej przedstawia wizję wrażliwego i wszechstronnego opiekuna zaangażowanego w rozwiązywanie wielu problemów swojego podopiecznego. Pracę z przypadkiem rozumiała jako „budzenie, uaktywnianie, mobilizowanie i ukierunkowywanie jednostki w system działań na-

prawczych. Aleksander Kamiński, uważał, że „praca z przypadkiem jest sztuką opartą na nauce (...), zdolnością twórczego interpretowania i komponowania wiedzy w odniesieniu do danej jednostki i uwarunkowań środowiskowych jej sytuacji, które mają służyć mobilizowaniu sił jednostki i uruchamianiu aktywności społecznej instytucji ratownictwa , opieki i wspierania rozwoju. Prowadzenie przypadku ma polegać także na stymulowaniu wzajemnego przystosowania się jednostki i środowiska”. W interpretacji definicji pracy z przypadkiem A. Kamiński podkreśla także pozycję pracownika socjalnego (pedagoga społecznego), który oprócz wiedzy z zakresu nauk o człowieku i środowisku oraz umiejętności obcowania z ludźmi, winien posiadać także wiedzę życiową (dojrzałość psychospołeczną). Metoda indywidualnego (studium) przypadku według T. Pilcha jest sposobem badań polegającym na analizie jednostkowych losów ludzkich uwikłanych w określone sytuacje wychowawcze, lub na analizie konkretnych zjawisk natury wychowawczej poprzez pryzmat jednostkowych biografii ludzkich z nastawieniem na opracowanie diagnozy przypadku lub zjawiska w celu podjęcia działań terapeutycznych. W definicjach pracy z przypadkiem pojawia się wiele zasadniczych elementów: jest to metoda pomagania bazująca na wiedzy, zrozumieniu i umiejętnym zastosowaniu właściwych technik pomocy jednostkom w rozwiązywaniu problemów; jest ona sposobem pomocy realizowanym przez pracownika socjalnego, w którym poprzez analizę sytuacji jednostki borykającej się z jakimś problemem w kontekście środowiska, prowadzi się do opracowania diagnozy przypadku oraz planu postępowania i podjęcia działań profilaktycznych, kompensacyjnych, angażując jednostkę w cały proces pomocy dla jej dobra oraz dobra innych .

Modele praktyczne pracy z indywidualnym przypadkiem:

- podejście psychologiczne – psychoanaliza koncentruje się na tkwiących w jednostce przyczynach trudności np. nieświadomione, potrzeby słabe ego poczucie niższości, podatność na stres oraz przyczyny ekonomiczne brak wy-

kształcenia konflikty rodzinne. Interwencja poprzez:- dyskusje na temat aktualnej sytuacji klienta, -analiza doświadczenia z przeszłości, które mogą wyjaśnić obecne trudności;

- podejście problemowe – przyjmuje założenie że ludność życie to nieustający proces rozwiązywania problemów koncentruje się na terażniejszości. Interwencja poprzez: - ustalenie co jest problemem, -analiza problemu, - rozwiązanie problemu wybór rozwiązania;
- podejście skoncentrowane na zadaniu – rozszerzenie modelu problemowego silnie koncentruje się na aktualnych przyczynach trudności klienta. Interwencja poprzez: - uzgodnienie z klientem problemu, - -ustalenie kontraktu i zadań do wykonania, - pokonanie korzyści z podjętego działań.
- podejście strukturalne – zakłada że problemy indywidualne klienta są przyczyną dezorganizacji społecznej a lub patologią oraz że wszyscy pracownicy socjalni mają działać na rzecz rozwiązania systemowych (prawnych , instytucji). Podstawą tego podejścia jest kontrakt z klientem oraz maksymalne wsparcie dla klienta w jego środowisku.
- podejście systemowe koncentruje się na pracy socjalne : - pomoc ludności i ich wspieranie, -szukanie powiązania między ludnością a zasobami pomocy społecznej, - przełamanie barier biurokratycznych, -wywieranie wpływu na politykę społeczną , -udzielanie materialnego wsparcia.

Etapy pracy z przypadkiem:

Zgodnie z założeniami działania metodycznego praca z przypadkiem obejmuje określone procedury postępowania, zwane etapami: diagnoza przypadku, opracowanie planu postępowania i prowadzenia przypadku. Zgodnie ze współczesną metodyką działań socjalnych praca z przypadkiem obejmuje co najmniej dwa podstawowe komponenty: 1) Studium przypadku, nazywane przez niektórych autorów rozpoznawaniem, obejmujące charakterystykę losów, sytuacji wewnętrznej lub/ i zewnętrznej

jednostki w kontekście problemu, które ma prowadzić do diagnozy społecznej i stać się podstawą opracowania planu pracy ;
2) Praca z przypadkiem – oparta na sformułowanym wspólnie z klientem (podopiecznym) planie pracy (pomocy), obejmującej działania o charakterze ratowniczym, kompensacyjnym lub terapeutycznym.

Pracę z przypadkiem, niezależnie od modelu (koncepcji czy podejścia), jakie zaaplikujemy, sprowadza się do trzech etapów:

Etap 1: skoncentrowany na rozpoznaniu, które prowadzi do diagnozy przypadku – polega na identyfikacji i analizie sytuacji jednostki w kontekście problemu, z którym się boryka. Materiał konieczny do opracowania diagnozy pracownik socjalny czerpie z różnych źródeł, za pomocą różnych technik i narzędzi, a dotyczy on zwykle sytuacji: osobistej (rodzinnej), bytowej (materialno-mieszkaniowej), zdrowotnej (psychofizycznej) lub społecznej (zawodowej) klienta. W zbieraniu danych i kompletowaniu historii przypadku należy ograniczyć się do faktów istotnych z punktu widzenia problemu. W toku rozpoznania należy dokonać wnikliwej analizy informacji (najlepiej potwierdzonych w różnych źródłach i opartych na różnych narzędziach diagnozy), aby ewentualnie określić przyczynę danej sytuacji oraz wskazać te „siły” jednostki i jej najbliższego środowiska, które mogą wesprzeć cały proces pomocy. Narzędziem diagnozy jest najczęściej standardowy kwestionariusz wywiadu środowiskowego z klientem i członkami jego rodziny, jest on zwykle uzupełniany wywiadami (rozmowami), obserwacją uczestniczącą, analizą dostępnych dokumentów (np. karty zdrowie, karty pracy, kwestionariusza ocen itp.) Zgodnie z etyką pracy socjalnej głównym źródłem informacji powinien być sam klient (podopieczny), jednak w wielu przypadkach informacje te powinny być potwierdzone przez osoby z najbliższego otoczenia lub osoby mające wcześniejszy profesjonalny kontakt z przypadkiem. Na podstawie zgromadzonych i poddanych krytycznej analizie danych pracownik socjalny formuje wnioski diagnostyczne, które stanowią o jakości diagnozy.

Opracowana na podstawie rzeczowego rozpoznania diagnoza zawiera zazwyczaj różnicujące podejście do terapii w oparciu o indywidualne studium przypadku (cechy, potrzeby) i nie traci z pola widzenia niepowtarzalności każdej sytuacji oraz konieczności planowania pracy z przypadkiem w zależności od konkretnego problemu. Celem diagnozy jest próba zrozumienia problemu oraz ocena silnych punktów i ograniczeń zdolności jednostki do radzenia sobie w trudnej sytuacji (ograniczenia, motywacje, możliwości). Od diagnozy zależy planowanie oraz sama praca z przypadkiem (terapia). Fazy diagnozy i interwencji ocenia się czasem mylnie, sądząc, że następują one w jakimś konkretnym czasie, a mianowicie po fazie wstępnej, czyli rozpoznaniu. W praktyce pracy socjalnej praca z przypadkiem rozpoczyna się już w fazie pierwszych kontaktów z klientem.

Etap 2: opracowanie planu postępowania z przypadkiem powinno określać, co kiedy i jak ma czynić pracownik socjalny w odniesieniu do klienta i jego rodziny, aby uruchomić proces pomocy, rewalidacji, terapii. Plan powinien być ukierunkowany zarówno na wzmacnianie istniejących systemów wsparcia w otoczeniu społecznym klienta, korygowanie niekorzystnych jego elementów, udzielanie instytucjonalnych form pomocy, jak również kształtowanie korzystniejszych z punktu widzenia pomocy postaw i zachowań klienta. Plan powinien zawierać pewne aspekty zmian, które mają być efektem działań pomocowych.

Etap 3: prowadzenie przypadku według opracowanego planu. Sposób prowadzenia przypadku wynika z potrzeb klienta. Jednak instytucja, którą reprezentuje pracownik socjalny, nie zapewnia odpowiedniego świadczenia czy rodzaju usługi socjalnej, pracownik jest odpowiedzialny za znalezienie zasobów, z których klient mógłby skorzystać. Prowadzenie przypadku powinno być postępowaniem elastycznym, dopuszczającym korygowanie diagnozy aby uzyskać najlepszy skutek, tzn. właściwą rewalidację.

Metoda organizacji społeczności lokalnej (środowiska):

społeczność lokalna jest to zbiorowość zamieszkująca wyodrębnione, stosunkowo niewielkie terytorium, jak np. parafia, wieś, czy osiedle, w której występują silne więzi wynikające ze wspólnoty interesów i potrzeb, a także z poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca. Badania społeczności lokalnych w socjologii prowadzone są w ramach socjologii miasta i socjologii wsi. Ze względu na wielkość struktur badanego przedmiotu problematyka społeczności lokalnych ujmowana jest przez mezosocjologię. Jako elementy konstytuujące społeczność lokalną wymienia się w socjologii: 1. przestrzeń (geograficznie wydzielony obszar) i terytorium (teren zasiedlony przez ludzką populację); 2. zamieszkującą to terytorium zbiorowość ; 3. społeczne interakcje zachodzące między zamieszkującymi terytorium osobami ; 4. wspólne więzi ludzi i instytucji, co sprawia że zbiorowość charakteryzuje się wewnętrznym zintegrowaniem, i co z kolei umożliwia podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów; 5. poczucie sentymentu do miejsca zamieszkania. Elementem, który ma duży wpływ na realizację wspólnych interesów społeczności lokalnej, w szczególności w społecznościach miejskich, są działające na ich obszarze stowarzyszenia, organizacje pozarządowe czy grupy społeczne będące wyrazicielami tych interesów. W ekologii społecznej, podobnie jak w podejściu funkcjonalnym, społeczność lokalna rozpatrywana jest ze względu na funkcjonalne zróżnicowanie przestrzeni, adaptację jednostek do tej przestrzeni. W ujęciu ekologicznym społeczność lokalna traktowana była jako system społeczny, zdeterminowany układem przestrzennym danego terytorium, przy czym bierze się pod uwagę wiele czynników determinujących funkcjonowanie społeczności lokalnej w ujęciu funkcjonalnym, natomiast przestrzeń społeczna ujmowana jest jako twór społeczny, w mniejszym stopniu zależny od warunków przyrodniczych czy typologicznych.

W społeczeństwach tradycyjnych społeczności lokalne mają większą autonomię, swoje własne normy społeczne regulujące ich działania, natomiast w społeczeństwach nowoczesnych przeważać zaczyna makrospołeczny układ normatywny, zaś granice społeczności lokalnych ustanawiane są administracyjnie, w mniejszym stopniu istotne są ich granice kulturowe. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest partycypowanie mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest partycypowanie mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym.

Cele i założenia rozwoju społeczności lokalnej to : 1. wypracowanie wspólnych działań (zakładanie i wspieranie grup obywatelskich, lokalnych partnerstw); 2. poprawa dostępu mieszkańców do informacji i umiejętności; 3. zdobywanie lub tworzenia owych zasobów materiałowych, rzeczowych i finansowych w obrębie społeczności lokalnej; 4. zwiększenie demokratycznego uczestnictwa mieszkańców w procesach podejmowania decyzji.

Założenia: rozwój poprzez partycypacje proces służący rozwiązywaniu problemów lokalnych i stwarzaniu warunków do zaspokajania potrzeb mieszkańców, różnorodne grupy interesów, instytucje i organizacje rozwój planowany przez ekspertów proces planowany i wdrażany przez wąskie grono ekspertów, nie włączający mieszkańców, różnorodnych grup i instytucji rozwój zrównoważony: ekonomiczny, społeczny, ekologiczny.

Cechy kreatywnej społeczności: posiada zdolność lub siłę twórczą (wynikającą z interakcji jej członków); jest zdolna do projektowania, odkrywania, wyrażania siebie w sposób kreatywny; jest w ciągłym procesie tworzenia sprzyjających jej nowych okoliczności; jest produktywna, inicjująca; bez nawyków bo-

wiem nawyk jest wrogiem kreatywności; kreatywność nie jest wymuszona; innowacja, kreatywność jest wynikiem interakcji między ludźmi (jest dwukierunkowym procesem, wymianą).

Organizowanie społeczności lokalnej dla zadań socjalnych(społeczno -wychowawczych). Polega na ulepszaniu sytuacji społecznej, lokalnej zjednoczonymi wysiłkami i społecznymi mobilizującymi wszelkie siły społeczne do działań opartych na wspólnym planie wypracowanym za pomocą odpowiednich badań kompleksowych. Stanowi swego rodzaju sztukę planowania stosunków społecznych w życiu społeczności lokalnej przy spożytkowaniu dorobku nauki posługując się tą metodą w działaniach socjalnych musimy pamiętać, że uruchamiamy siły i procesy, których prawdziwe źródła nie zawsze są nam znane.

Etapy:

- rozpoznawanie, diagnoza potrzeb, braków i zagrożeń
- organizowanie zespołu pracy, polega ono na podziale zadań między instytucje, zespoły itd.
- planowanie i koordynacja działań opiekuńczo-wspomagająco- rozwojowych
- wtórne pobudzenie
- systematyczne ulepszanie środowiska
- kontrola i doskonalenie

Etapy pracy ze społecznością lokalną według P. Hendersona i D.N Thomasa można zaliczyć:

1) planowanie i przecieranie szlaków: Motywacja pracowników socjalnych, którzy wchodzą w nową społeczność jest bardzo silna. Dotyczy to zarówno pracowników doświadczonych, którzy realizują projekt po raz kolejny, jak i nowych organizatorów społeczności lokalnej. To zresztą niezbędny warunek efektywnego realizowania tego procesu w społeczności lokalnej. Pracownicy socjalni „zmuszani” do podjęcia się tego typu projektu, przekazują niechęć odczuwaną z tym zadaniem społeczności. Warto zwrócić uwagę na „nowicjuszy” w zawodzie. Jeśli do środowiska wkracza z ofertą osoba młoda, z niewielkim stażem

pracy i niewielkim doświadczeniem, może mieć ona problem w zbudowaniu swojego autorytetu profesjonalisty i eksperta. Niezależnie od tego, jak wiele projektów organizator społeczności lokalnej ma już za sobą, działania w społeczności musi rozpocząć od orientacji w środowisku i przygotowania pewnego planu wejścia w środowisko. To także obowiązek ciągłej, aktualnej orientacji na temat tego, co się wokół dzieje. Dotyczy to środowiska profesjonalnych organizacji i instytucji, z którymi, na różnym etapie realizowania projektu, będzie musiał organizator społeczności lokalnej współpracować. przed rozpoczęciem konkretnych działań organizator musi znaleźć czas, aby poznać charakter danej społeczności, nurtujące ją problemy i dostępne dla niej zasoby. W kolejnych etapach pracy ze społecznością ta wiedza jest ciągle doskonała. Wstępne rozpoznanie sprawia, że pracownik socjalny jest bardziej wyczulony na to, co się w społeczności dzieje i jak przebiega proces organizowania społeczności. Monitoring procesu organizowania społeczności lokalnej umożliwia także wybór sposobu podjęcia do społeczności. inne metody należy wybrać w odniesieniu do miasta, a inna w odniesieniu do wsi. Pierwsze rozpoznanie ma charakter subiektywny i jest w związku z tym obarczone ryzykiem błędu. w tym etapie pracy organizator społeczności lokalnej musi także określić rolę, w jakiej wejdzie do społeczności. Nierzadko w tej metodzie jest tak, że w pierwszym etapie prac organizator „zastępuje” przywódcę, który nie został jeszcze ujawniony w społeczności. To także etap przygotowania się pracownika socjalnego do odpowiedzialności, jaką bierze na siebie organizując społeczność. Pracownik socjalny może trafić do środowiska, w którym wcześniej proces organizowania nie był przeprowadzany w gestii pracownika będzie na tym etapie określenie granic przestrzennych, psychologicznych i politycznych działania w społeczności tzw. : „dostęp do społeczności” .

2) poznawanie społeczności: 1) charakterystyka geograficzna społeczności (z granicami, podziałem administracyjnym, urbanistycznym itp.) 2) charakterystyka socjodemograficzna spo-

łeczności (wiek, płeć, wykształcenie, struktura rodzin itp.); 3) charakterystyka społeczno-kulturowa społeczności (historia, tradycje lokalne, autorytety, lokalne instytucje: rządowe, samorządowe, pozarządowe, kościelne itp., poziom religijności, kontrola społeczna itp.); 4) charakterystyka sytuacji ekonomicznej na tle regionu lub kraju; 5) charakterystyk´ problemów społecznych dotyczących całą społeczność lub jej fragmenty; Zebranie danych o społeczności, która weszła w proces organizowania, pozwala na poznanie nie tylko istniejących na danym terenie problemów i sprawdzeniu, w jaki sposób społeczność na nie reaguje, lecz także na rozpoznaniu istniejących w społeczności, motywacji, zasobów oraz praktycznych umiejętności radzenia sobie z tymi problemami. To mieszkańcy decydują jakim problemem chcą się zająć. Rolą organizatora jest wspieranie procesu wyboru w taki sposób, aby mieszkańcy wybrali ten problem, którego rozwiązanie leży w ich gestii. Organizator społeczności staje się przewodnikiem i koordynatorem procesu, katalizatorem przemian, nauczycielem umiejętności rozwiązywania problemów, analitykiem zbierającym informacje niezbędne do działania, negocjatorem, pośrednikiem, kontrolerem efektywności działań i ewaluatorem procesu organizowania społeczności lokalnej.

3) planowanie kolejnych kroków: w procesie organizacji społeczności lokalnej organizator może wspierać wybór problemu, celu i metod jego rozwiązania w sposób dyrektywny i niedyrektywny .Sposób dyrektywny : ten sposób zależy od jego pozycji w społeczności, umiejętności i zasobów posiadanych przez mieszkańców oraz ich oczekiwań. W wypadku działań dyrektywnych, organizator wskazuje określony problem i argumentuje swój wybór w taki sposób, aby przekonać do niego pozostałych uczestników procesu (wskazywanie). Sposób niedyrektywny : łagodniejsza forma jest ukierunkowywanie – organizator wskazuje problem i całe spektrum możliwych jego rozwiązań, a także przy okazji rozwiązania jego zdaniem najlepsze (ukierunkowywanie).W ramach tego podejścia możliwe jest także bez-

stronne zaprezentowanie wszystkich możliwości oraz określenia optymalnych warunków wyboru pomocnych społeczności w podejmowaniu decyzji. Działania niedyrektywne w procesie „przezierania szlaków” polegają na oddziaływaniu na grupy w taki sposób, aby ułatwić jej samodzielną pracę nad określeniem problemów i celów oraz wybór działań. Można wzmacniać relacje w grupie, przytaczać przykłady organizacji innych grup zadaniowych, rozwiązywać konflikty między członkami grupy i mediować w razie sporu zachęca do dyskusji i wnioskowania, wspiera rozwój liderów. Trzeci etap działania polega przede wszystkim na organizowaniu spotkań roboczych, na których, w toku dyskusji, mieszkańcy społeczności dochodzą do konsensusu. Ważne na tym etapie są umiejętności organizatora to umiejętności: efektywnego prowadzenia zebrań, rozwiązywania konfliktów, negocjacji oraz budowania sieci w rozwiązywaniu problemów społecznych. Aranżowanie i przeprowadzanie zebrań/spotkań¹. Analizując to, co dzieje się wewnątrz grupy bierzemy pod uwagę cztery procesy:

- proces komunikacji, a więc: kto mówi?, co mówi?, w jaki sposób?, do kogo?, z jakim skutkiem?
- proces interakcji (wzajemnego oddziaływania) czyli m.in. relacje sympatii, antypatii czy obojętności,
- proces wywierania wpływu wynikający ze wspomnianych wyżej oddziaływań,
- proces podejmowania decyzji oraz rozwiązywania konfliktów.

2. Biorąc pod uwagę zebrania w dużych grupach warto uwzględnić to, iż:

- celem takich zebrań jest zazwyczaj przekazanie informacji (rzadziej zebranie opinii wśród jego uczestników),
- zwracając uwagę na jakiś problem mamy szansę wywołać zmianę postaw,
- relacje w takich grupach są zazwyczaj anonimowe, charakteryzujące się dystansem i nieśmiałością,
- cechą łączącą uczestników spotkania jest wspólne zainteresowanie jego treścią,
- uczestnicy zazwyczaj już wcześniej znają temat spotkania,
- w dużych grupach obserwujemy duży potencjał emocjonalny - skoro wiele ludzi myśli o tym samym i odczuwa podobne emocje,
- przebieg spotkania ma zazwyczaj charakter formalny,
- tego

typu zebrania wzmacniają bierność uczestników. 3. Aby zrealizować spotkanie/zebranie należy wcześniej przygotować m.in.:

- zaproszenia - z uwzględnieniem często odmiennych adresatów,
- miejsce spotkania zapewniając: bezpieczeństwo, wystarczającą liczbę krzeseł czy stołów itp.
- odpowiedni sprzęt np. niezbędny do nagłośnienia sali czy prezentacji folii lub filmu,
- powielone materiały informacyjne lub folie czy plakaty, umożliwiające uczestnikom zapoznanie się z omawianymi treściami (informacjami),
- szczegółowy scenariusz z zaplanowanym czasem spotkania oraz niezbędnymi przerwami,
- podział zadań do wykonania w trakcie zebrania (kto wita, kto prowadzi, kto obsługuje aparaturę itd.) oraz do wykonania po zebraniu (kto sprząta, składa sprzęt, odnosi klucze itp.)

4) nawiązywanie kontaktów i tworzenie więzi społecznych (zблиżanie ludzi do siebie); Na tym etapie aktywni *mieszkańcy* przedstawiciele podmiotów lokalnych uczestniczących w procesie organizowania społeczności powinni stworzyć grupę zadaniową, którą cechuje:

1. jasno określony cel ;
2. wyraźna struktura organizacyjna;
3. planowanie działań;
4. współpraca w realizacji projektu;
5. korzystanie z wielu źródeł finansowania;

Tworzenie zespołu zdaniowego – dwa sposoby 1. skierować inicjatywy tworzenia zespołu zadaniowego do osób, które chcą zrobić coś dla swojego środowiska, np. poinformować o inicjatywie utworzenia zespołu Panią z biblioteki, Pana z urzędu gminy, Panią z ośrodka pomocy społecznej, znajomych, przyjaciół i poprosić ich o poinformowanie kolejnych osób, tak zebrany zespół rozpoczyna pracę; 2. ośrodek pomocy społecznej – jako instytucja – podejmuje inicjatywy, szukając aprobaty lokalnych władz, np. burmistrza, i zaprasza na spotkanie przedstawicieli innych instytucji podejmujących działania z zakresu polityki społecznej w środowisku lokalnym, m.in. przedstawicieli gminnej biblioteki publicznej, domu kultury. Cechy dobrze funkcjo-

nującego zespołu zadaniowego . Grupa: 1) określi dokładnie cele działania, co pozwoli zweryfikować motywację i zgodność jej celów z celami osobistymi; 2) ustali, jakie są wobec grupy oczekiwania – zawarcie mniej lub bardziej formalnych umów; 3) opracuje konkretne projekty działania, przez co zwiększa się szanse grupy na zdobycie środków na działalność; 4) będzie dążyć do uzyskania statusu prawnego – grupa nieformalna staje się wtedy bardziej wiarygodna dla potencjalnych współpracowników i sponsorów; 5) określi, co i w jakim czasie jest do zrobienia; 6) ustali kto i za co jest odpowiedzialny; 7) opracuje program i wytyczy realny cel, rezygnując z rzeczy niemożliwych; 8) określi zakresy ról pełnionych przez poszczególne osoby w grupie i procedury współpracy – podejmowania decyzji, prowadzenia spotkań grupowych, rozwiązywania konfliktów;

5) formowanie organizacji; oznacza budowanie instytucji z inicjatywy mieszkańców, służącej rozwiązywaniu spostrzeżonych przez społeczność problemów(to może być także większa formalizacja dotychczasowych działań, wybór lidera spotkań lub działań lokalnych, wprowadzenie zasad sprawozdawczości spotkań itp.); budowanie placówek wspierających rozwiązywanie problemów, takich jak lokalne świetlice socjoterapeutyczne, info-cafe i tym podobne – w zależności od potrzeb; proces formowania organizacji oznacza także ciągłe szukanie nowych sprzymierzeńców i członków grup zadaniowych;

6) pomoc przy precyzowaniu celów i priorytetów; Duża liczba problemów lokalnych może sprzyjać konfliktowi w grupie, związanemu z koniecznością wyboru tych problemów, które będą rozwiązywane w pierwszej kolejności. Zadaniem organizatora społeczności lokalnej jest wsparcie społeczności w takiej realizacji tego etapu, aby możliwe było jego stopniowe wycofywanie się z aktywnych ról w tej społeczności. Zadaniem organizatora jest budowanie narzędzi – w postaci projektu – który zawierał będzie cele, metody działania, mierniki efektywności i wszystkie informacje i wskazówki, które mogą być przydatne w trakcie realizacji projektu.

7) podtrzymywanie działalności organizacji; Podtrzymywanie działalności organizacji polega również na przekazaniu członkom grupy zadaniowej tych ról, które dotychczas spełniał organizator społeczności lokalnej. To etap szerokiej edukacji prowadzonej przez organizatora społeczności lokalnej, dostarczającej umiejętności i narzędzi do realizacji podjętych w społeczności zobowiązań i zadań. Etapy 6 i 7 są realizowane praktycznie w tym samym czasie i są kontynuacją dotychczasowych działań i utrzymywania powstałych na potrzeby realizacji procesu organizowania społeczności lokalnych struktur współpracy. To także etapy, w których należy przeprowadzić po raz pierwszy monitoring działań prowadzonych w społeczności, aby dostosować dalsze plany do założonych efektów. Monitoring daje niepowtarzalną możliwość weryfikacji planów. Do realizacji tego zadania można wykorzystać podstawowy schemat planowania opierający się na pięciu podstawowych elementach: 1) problem, który ma być rozwiązany; 2) cele, jakie chce się osiągnąć; 3) efekty podlegające ocenie – sposób, w jaki można będzie ocenić, czy udało ci się osiągnąć zamierzone cele; 4) realizacja, czynności, jakie należy podjąć, aby osiągnąć zamierzone cele; 5) przeszkody, które mogą się pojawić w trakcie realizacji zadań.

8) utrzymywanie stosunków (kontaktów) z przyjaciółmi i przeciwnikami; Utrzymywanie stosunków z przyjaciółmi i przeciwnikami jest realizowane permanentnie w trakcie całego procesu organizowania społeczności lokalnej. Najważniejsze działania w tym zakresie polegają na nawiązaniu kontaktu z mediami lokalnymi i budowaniu pozytywnego wizerunku zmian zachodzących w społecznościach, pozyskiwaniu wpływowych ludzi oraz neutralizowaniu przeciwników poprzez informowanie ich, negocjacje i budowanie „wspólnego interesu”, jakim jest aktywna społeczność lokalna. Działania te wymagają czasu, cierpliwości i odpowiednich zasobów.

9) stopniowe wycofywanie się: rozluźnienie więzi z grupą może być realizowana w następujący sposób: 1) zmniejszenie liczby spotkań, na które uczęszcza organizator; 2) uczestniczenie or-

organizatora tylko w części spotkań; 3) nieobecność organizatora na nieformalnych, ale ważnych spotkaniach grupy; 4) wprowadzenie zastępcy organizatora bądź innych specjalistów. Grupa powinna być do wymienionych działań przygotowana. Dlatego w trakcie pracy ze społecznością, otrzymać powinna wiedzę na temat tego, jaki jest proces organizowania społeczności i w jaki sposób się kończy. Ważne jest, aby w procesie wycofywania się doprowadzić do formalnego zakończenia współpracy.

W przeciwnym wypadku społeczność pozostanie z poczuciem, że dotychczasowa współpraca była nic nie warta, a organizator nie czuł się w żaden sposób odpowiedzialny za działania lokalne. Tym formalnym zakończeniem może być oficjalne spotkanie powiązane z przekazaniem zadań członkom grup zadaniowych. Po zakończeniu pracy natomiast istnieje możliwość dalszego wspierania społeczności lokalnej na zasadzie sporadycznych kontaktów. Kontakty będą także potrzebne do wykonania czasowych ocen długofalowych efektów prowadzonego procesu organizowania społeczności lokalnej.

Uwaga : nie wszystkie wymienione wyżej etapy następują po sobie w zamkniętych terminowo okresach. Wiele z nich to działania permanentne, o których trzeba pamiętać podczas całego procesu organizowania społeczności lokalnej.

Techniki:

- strukturyzacja,
- zarządzanie
- administrowanie
- przygotowanie planów i opracowań formalnych
- edukacja i promocja
- pokazy itd.

Modele praktyczne pracy środowiskowej:

- Model A – rozwoju lokalnego. Celem działania jest przywrócenie społeczności jako całości do samodzielnego rozwiązywania swoich problemów dokonuje się tu jak największej aktywizacji osób grup i instytucji aby skupić ich wokół wspólnych celów

- Model B – planowanie społecznego. Działanie skoncentrowane na rozwiązywaniu konkretnych problemów społecznych np. walka z ubóstwem przestępczością bezdomnością. Strategia działania jest planowana społ. realizowana przez profesjonalne służby społ. we współpracy z rządem i samorządem lokalnym
- Model C – akcji społecznej. Celem działania jest zmiana zasad dystrybucji władzy lub zasobów na korzyść najbardziej upośledzonych grup społ. następnie tu mobilizacja opinii publicznej i organizowanie akcji nacisku na władze w celu wymuszenia konkretnych reform

Atuty metody organizowania społeczności lokalnej to : 1) wykorzystanie wiedzy i umiejętności pracowników socjalnych ; 2) zgodność z wiedzą, jaką pracownicy socjalni nabywają w procesie kształcenia, jedynie uzupełniana o nowe elementy; 3) możliwość elastycznego dostosowania metody pracy do każdej społeczności, ponieważ tempo pracy i zaangażowanie sił w poszczególne etapy są określane indywidualnie przez organizatora społeczności lokalnej; 4) może być z powodzeniem stosowana w różnorodnych społecznościach lokalnych.

Na wzorzec ram standardów pracy socjalnej ze społecznościami składać się będą:

1. Tytuł usługi; istota pracy ze społecznościami tkwi w rozwijaniu w ludziach przynależności do określonej zbiorowości i wzmacnianiu procesów identyfikacyjnych, które w perspektywie mogłyby sprzyjać uruchamianiu motywacji prospołecznej i zachowań kooperacyjnych. Procesy te uznawane są za istotne wskaźniki istnienia więzi lokalnej, której podłożem może być podobieństwo sytuacji czy wspólnota warunków życia. Ze względu na charakter swojej działalności pracownicy socjalni bezpośrednio stykają się z populacją zamieszkującą dany teren lub ze specyficzną kategorią populacji danej społeczności lokalnej.

2. Cel usługi:

1) Pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin, grup i środowisk społecznych;

2) Współuczestnictwie w inspirowaniu, opracowywaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia;

3. Organizacja usługi (procedury postępowania, sposoby postępowania, rodzaj i kolejność czynności, (biuro, dom);

Procedury postępowania, rodzaj i kolejność czynności . Na procedury postępowania w organizacji społeczności lokalnej składają się:

- Analiza potrzeb;
- Opis problemu (definicja i zasięg);
- Określenie celów i priorytetów;
- Określenie zasobów i ograniczeń;
- Wybór roli jaką ma przyjąć organizator społeczności lokalnej.

Procedury postępowania: podstawowe narzędzie analizy potrzeb środowiska lokalnego stanowi lustracja społeczna będąca zespołowym badaniem kompleksowym, mającym dać odpowiedź w zakresie:

a) Aktualny stan danej społeczności /np. poziom życia mieszkańców, organizacja czasu wolnego dzieci, młodzieży i osób starszych, działalność placówek czy instytucji, które znajdują się na danym terenie itp./ ;

b) Potrzeby mieszkańców danej społeczności /często w podziale na grupy wiekowe/;

c) Problemy społeczne występujące w danej społeczności lokalnej / takie jak: bezrobocie, uzależnienia itp./;

d) Siły i środki znajdujące się przede wszystkim w środowisku lokalnym, które można wykorzystać dla rozwiązania ważnych kwestii społecznych i prowadzenia działań w kierunku zaspokojenia potrzeb mieszkańców społeczności;

e) Bariery, przeszkody, które będą utrudniać działania naprawcze.

Ważnym jest, aby przy przeprowadzaniu lustracji społecznej oraz opracowaniu diagnozy czynne były tzw. siły społeczne danej społeczności w osobach mieszkańców najbardziej zaangażowanych w sprawy lokalne.

Opis problemu (definicja i zasięg) : o ile w ocenie problemu istotne jest jak członkowie społeczności dane zjawiska, o tyle w bieżącym opisie pytaniem staje się:

- a) czy opisywana sytuacja definiowana jest jako problemem;
- b) przez kogo i dlaczego;
- c) jaki jest zasięg tego problemu;
- d) kogo dotyczy i w jaki sposób;
- e) jak długo będzie się utrzymywać;
- f) jeżeli nie znajdziemy żadnych działań, jaka jest geograficzna lokalizacja problemu.

Określenie celów i priorytetów: jest to etap niezbędny z uwagi na ograniczone możliwości czasowe, zasoby i energię, jaką pracownik może zaangażować w realizację zadań. Odnosić się będzie do:

- a) wyboru obszaru działań, na którym należy się skupić;
- b) podjęcia decyzji odnośnie instytucji i organizacji, z którymi będziemy współpracować;
- c) odpowiedzi, czy z danymi działaniami i problemami będą identyfikować się działające w społeczności instytucje;
- d) odpowiedzi, czy podjęte działania odpowiedzą na oczekiwania instytucji;
- e) zdecydowania, którymi z zidentyfikowanych problemów należy zająć się w pierwszej kolejności.

Przy wyborze celów i priorytetów należy uwzględnić:

- a) kompetencje instytucji zatrudniających pracownika;
- b) kompetencje i umiejętności samego pracownika.

Określenie zasobów i ograniczeń: organizator społeczności lokalnej winien wyodrębnić na tym etapie sprawy zasoby środowiska i jego ograniczenia w zakresie planowanego działania.

Wybór roli jaką ma przyjąć organizator społeczności lokalnej. Organizator społeczności lokalnej wybiera swoją rolę związaną z procesem organizowania społeczności lokalnej, spośród:

- a) relacja z członkami społeczności (z poszczególnymi osobami, czy też w kontaktach z grupą);
- b) pośredniczenie w kontaktach pomiędzy grupą a innymi organizacjami działającymi w jej środowisku;
- c) sprawy dotyczące grupy załatwiane w ramach instytucji macierzystej oraz między pracownikiem i innymi instytucjami.

Pracownik może przyjąć różne role w zależności od sfery, w jakiej przyjdzie mu funkcjonować.

Sposoby realizacji usługi:

1) Informowanie i kształcenie społeczności: a) Pracownik realizujący pracę socjalną wobec społeczności lokalnych planuje czas stosownie do podejmowanych działań, z zastrzeżeniem: czas pracy przeznaczony na dokumentację działalności nie może przekroczyć 30 % ogólnego czasu pracy; czas pracy pracownika jest nienormowany, ale jego wymiar nie może przekroczyć 40 godzin pracy tygodniowej; efektywność wykorzystanego czasu pracy mierzy się w skuteczności podejmowanych działań i ich stopniem wpływu na zakładany cel pracy.

2) Wsparcie organizacyjne: pracownik socjalny pełni tu rolę doradcy. Doradztwo oznaczać tu może wzmocnienie organizacji w analizie potrzeb i możliwości, w rozwoju struktury organizacji. Proces ten może być skierowany ku konkretnemu zadaniu w zakresie jego rozwoju i przebiegu.

3) Praca socjalna metodą aktywizowania społeczności lokalnej: pracę tę rozumie się jako proces, który przez społeczność identyfikuje swoje potrzeby lub cele, ustala ich hierarchie, znajduje zasoby pozwalające na realizację tych potrzeb i celów, podejmuje działania biorąc powyższe pod uwagę, a dzięki takiemu postępowaniu rozszerza i rozwija postawy i praktyki wspólnego działania oraz współpracy wśród członków tej społeczności.

4) Projekt socjalny: projekt socjalny to sposób realizacji założeń w określonej sekwencji czasowej zadań, służących osiągnięciu ustalonych celów przy wykorzystaniu dostępnych zasobów. Cechy projektu:

a) Niepowtarzalność (inna grupa klientów, inny budżet, inne zasoby niezbędne;

b) Rozwiązanie problemu – czynnikiem generującym jego tworzenie jest chęć rozwiązania problemu (dokonania zmiany);

c) Zmiana- projekt kończy się wykonaniem czegoś, dokonaniem zmiany;

d) Ograniczenia – projekty mają ograniczony czas trwania, datę rozpoczęcia i zakończenia, ograniczoną liczbę zasobów oraz budżet;

e) Złożoność – wiąże się z dużą ilością zadań;

5) Zbieranie informacji: organizator społeczności szuka nowych informacji, analizuje je w celu wspierania procesu dokonywania wyboru. Zbiera również informacje, aby posiadać alternatywne rozwiązania dla danych instytucji.

6) Sygnalizowanie: to najważniejsze zadanie organizatora społeczności lokalnej, który na czas sygnalizuje zachodzące zmiany, doradza we właściwym wykorzystaniu środków finansowych, zwracając uwagę na istniejące możliwości

7) Rozwój i innowacja: organizator społeczności lokalnej jest tutaj projektantem nowego przedsięwzięcia, pełni rolę mediatora, tworzy funkcjonujące koalicje, podejmuje decyzje w sprawach problemów, jakie istnieją w danej grupie społecznej. Sugeruje pomysły i rozwiązania.

4.Zasoby (cel, określenie kwalifikacji, czasu, ilości klientów, lokal, wyposażenie, budżet).

Kwalifikacje pracowników pracujących z grupami i społecznościami: Pracownik pracujący z grupami i społecznościami posiada wykształcenie wg

wymagań dla pracownika socjalnego, ponadto posiada specjalizację z zakresu

organizowania społeczności lokalnych; Pracownik odznacza się wysokimi umiejętnościami społecznymi; Pracownik ściśle współpracuje z pracownikami realizującymi pracę socjalną z jednostkami i rodzinami;

Lokal i jego wyposażenie: Pracownik realizujący pracę socjalną z grupami i społecznościami winien posiadać wyodrębniony lokal: a) jako miejsce będące:

Bankiem danych o społeczności lokalnej, jego zasobach i ograniczeniach, a także partnerach społecznych; Miejscem spotkań ze społecznością lokalną i grupami (zadaniowymi i wsparcia);

Miejscem integracji działań społeczności lokalnej; b) wyposażenie lokalu winno zawierać:

Odpowiednie dla specyfiki zawodu warunki pracy (stanowisko pracy wyposażone w biurko, fotel; zapewniony dostęp do komputera i internetu, drukarki, fax-u., kserokopiarki, telefonu, środka transportu,);

Wyposażenie umożliwiające pracę w grupach, spotkania społeczności lokalnej;

Szybki dostęp do informacji i doradztwa metodycznego, mogących mieć wpływ na szybkość i jakość udzielonej pomocy;

Prowadzenia dokumentacji w formie elektronicznej i pisemnej;

Czas : a) Pracownik realizujący pracę socjalną wobec społeczności lokalnych planuje czas stosownie do podejmowanych działań, z zastrzeżeniem: czas pracy przeznaczony na dokumentację działalności nie może przekroczyć 30 % ogólnego czasu pracy;

czas pracy pracownika jest nienormowany, ale jego wymiar nie może przekroczyć 40 godzin pracy tygodniowej;

efektywność wykorzystanego czasu pracy mierzy się w skuteczności podejmowanych działań i ich stopniem wpływu na zakładany cel pracy.

Metoda pracy z relacjami :

opisana na stronie CENTRUM PRACY Z RELACJAMI. Twórcy tego podejścia piszą że : relacje są tajemnicze. Zagarniają naszą uwagę, przynoszą szczęście, przynoszą cierpienie, pomagają żyć, nie pozwalają cieszyć się życiem, i tak dalej, i tak dalej. Relacje się zmieniają. Zmieniają się te, w których jesteśmy lub na które mamy nadzieję, i zmieniają się również wzorce bycia w relacjach. Tworzymy na nowo role w rodzinie, w społeczności, trzymając się światełka własnego wycucia i świadomości . Relacje w XXI wieku są wielkim wyzwaniem. Pacific Institute Europe (PIE) proponuje różne formy rozwijania świadomości wokół relacji. Naszym celem jest stworzenie centrum pracy z relacjami, w ramach którego organizować będziemy kursy, wystawy, konferencje i inne formy działań poświęcone poznawaniu i pogłębianiu relacji.

Praca ze światem to stworzony przez Arnolda Mindella i jego współpracowników sposób pracy nad problemami tego świata. "Jako pracę ze światem określam wielokulturowy i wielopoziomowy proces budowania świadomości. Jest to metoda pracy zarówno z małymi, jak i dużymi grupami." "Według mnie podstawowy problem demokracji nie dotyczy władzy. Chodzi o świadomość. Wyznacza ona zupełnie inny paradygmat. Świadomość wiąże się z dostrzeganiem tego, co dzieje się w nas samych, w naszych interakcjach, ze świadomością zmian w wysyłanych przez nas sygnałach, świadomością naszych snów, tego, co najgłębsze. Tak więc gdy zbiorowości kulturowe dążą do demokracji, my pragniemy głębszej demokracji, w której kluczową rolę odgrywa świadomość, nie zaś władza." Głęboka demokracja to podejście, dla którego właściwe każdej jednostce doświadczenia, uczucia, przekonania, sny i poglądy są istotne i wartościowe jako część uniwersalnej całości. Głęboka demokracja w grupie oznacza, że stwarza się tam miejsce na każdy pojawiający się w polu głos, pomaga się mu dopełnić się i wyrazić. W praktyce praca ze światem przyjmuje formę seminariów, w

trakcie których mniejsze lub większe (liczące do kilkuset osób) grupy ludzi spotykają się i wspólnie pracują, mając na celu świadomość samych siebie - swojej różnorodności, aktualnych problemów politycznych i społecznych, postaw, uczuć i snów.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na pracę z procesem w grupach.

Grupa, podobnie jak jednostka, również ma swoją tożsamość, swój proces pierwotny. Znajduje on swój wyraz w twierdzeniach rozpoczynających się od (czasami domyślnego) "my": "jesteśmy ludźmi, którzy wiedzą, jak współpracować", "jesteśmy spokojni", "jesteśmy zorientowani na wykonywanie zadań", itd. Każda grupa ma także "proces wtórny", tzw. "nie-my" - ignorowane, odrzucane, zaprzeczane doświadczenia, które nie przystają do tożsamości grupy. Proces wtórny znajduje odbicie w plotkach, bywa reprezentowany przez obecną w grupie mniejszość czy kozła ofiarnego, przyjmuje formę krytyki, czy też odczuwany jest jako symptomy cielesne lub pojawia się w snach. Procesu wtórnego grupa doświadcza zazwyczaj jako czynnika zakłócającego normalny bieg rzeczy - zakłóca on przebieg procesu pierwotnego grupy. Z drugiej jednak strony, daje jej szansę rozwoju. Poprzez odkrywanie i integrowanie swojego procesu wtórnego, grupa może się przekształcać, rozwijać i zmieniać.

- Proces grupowy jako forma pracy z grupami: Linearny przebieg procesu grupowego obejmuje kilka etapów: 1. Uporządkowanie: to czas, gdy ustala się obecne w danej sytuacji tematy czy sprawy. Facylitator i grupa próbuje ustalić, wokół których koncentruje się najwięcej energii. 2. Consensus ; grupa dąży do ustalenia, którą ze spraw zająć się w pierwszej kolejności. 3. Rozpoznanie rozkładu ról i polaryzacji: sprawy reprezentowane są przez role lub poszczególne stanowiska. Role bliższe tożsamości grupy wyrażane są bardziej czytelnie i wprost. Inne, bardziej od owej tożsamości oddalone i takie, za którymi trudniej się opowie-

dzieć, zostają wyrażone później. Roli - pewnemu punktowi widzenia czy pewnej postawie, towarzyszy zazwyczaj rola komplementarna - na przykład swój/obcy, ofiara/ktoś, kto sprawia ból, krytyk/krytykowany itd. To właśnie polaryzacja między owymi stanowiskami bywa częstym powodem wyczuwalnego w grupie napięcia. Grupa pracuje nad najlepiej widocznymi, "najżywszymi" w danym momencie polaryzacjami. Początkowe stanowiska stają się we wzajemnych starciach bardziej klarowne i pełniejsze, a często w pewnym momencie zmieniają się bądź łączą. Ludzie czują, że chcieliby obsadzić pewną rolę, ale już po chwili zmieniają zdanie i przechodzą na drugą stronę.

4. Obsadzenie ról- duchów: Role-duchy pojawiają się w postaci napomknień czy ukrytych znaczeń wypowiedzianych treści czy podejmowanych działań, nie są jednak wyrażane wprost. I tak na przykład bywa, że członkowie grupy czują się krytykowani, ale nie widać tego, kto krytykuje. Facylitator próbuje wyrazić role-duchy, by w ten sposób umożliwić dalszy rozwój procesu.

5. Rozpoznanie progów i gorących miejsc: próg grupy określa granice tożsamości grupowej. Jeśli w obszarze "nie-my" istnieją jakieś kwestie, które mimo to są dla grupy istotne, możemy dostrzec reakcję progową lub tak zwane "gorące miejsce". To tak, jakby ktoś rzucił bombę - powiedział coś, czego "nie powinno się" mówić, coś co zakłóca tożsamość grupy lub wykracza poza nią. Ważne jest, by facylitator zauważył taki punkt i zatrzymał się w nim, aby sprawa mogła zostać do końca wyrażona i wyjaśniona.

- Siła i ranga: Świadomość rangi jest ważną częścią pracy ze światem. Ranga jest pewnym rodzajem siły lub władzy, którą osoba posiada wobec innych ludzi. Jest ona sumą czyichś przywilejów. Bardzo często nie jesteśmy swojej rangi świadomi i nieświadomie jej używamy. Dla osób posiadających niższą rangę bywa to nierzadko bardzo irytujące czy raniące.

- Typowe formy rangi: Ranga społeczna - Siła posiadana przez jednostkę w związku z jej płcią społeczną, rasą, wykształceniem, statusem finansowym, orientacją seksualną, narodowością, religią, zdrowiem itd. Ranga psychologiczna - Osobista siła, której człowiek nabywa na drodze osobistych doświadczeń, w trakcie radzenia sobie z przeciwnościami losu i wyzwaniem. Ranga duchowa - Siła biorąca się z poczucia łączności z czymś boskim, źródłem ducha, Bogiem, Naturą.

Metoda streetworkingu:

(praca prowadzona na ulicy) stanowi przykład metody „out-reach” (wyjście - sięganie -poza - do), czyli pracy poza instytucjami, w środowisku przebywania klienta. Streetwork (zamiennie używa się słowa outreach - reach docierać, out - na zewnątrz).

Jest metodą/formą pracy socjalnej, gdzie pracownik szuka kontaktu ze swymi potencjalnymi podopiecznymi w miejscach najczęściej przez nich odwiedzanych. Bardzo ważną rolę odgrywa opieka i poradnictwo indywidualne dla poszczególnych członków grupy docelowej.

Streetworking realizuje zadania i cele w dwóch głównych obszarach:

- w zakresie pracy z klientem (cele jednostkowe) ;
- w zakresie pracy z instytucjami (cele systemowe) ;

Aby zapobiec stygmatyzacji i wykluczeniu swych podopiecznych ze społeczeństwa streetworkerzy posługują się metodą pracy w społeczności, zwracają się z ofertą do całych grup. Innym celem realizowanym przez streetwork jest edukacja "face to face", szczególnie w zakresie prewencji chorób przenoszonych drogą płciową, w tym HIV/AIDS.

W porównaniu z innymi metodami pracy socjalnej, streetwork charakteryzuje idea docierania do podopiecznych. W związku z tym streetworkerzy pracują nie tylko w pomieszczeniach swych instytucji, ale przede wszystkim starają się nawiązać bezpośredni kontakt z obranymi grupami docelowymi w ich środowisku prywatnym lub zawodowym.

Metoda ta, poprzez swoje zindywidualizowanie, ukierunkowanie na zasoby i potrzeby klienta, a także elastyczność i niezinstytucjonalizowanie, staje się niezwykle skuteczna. Pozwala na docieranie ze wsparciem do wielu grup społecznych, m.in. prostytutek, dzieci, młodzieży, narkomanów, osób bezdomnych – w miejscach ich przebywania (ulicach, klubach, wybranych dzielnicach miast);

MISJA STREETWORKINGU : dziewięć kluczowych zasad obejmuje:

1. PRACĘ „NA ULICY”: dotarcie do osób , przebywających w specyficznym środowisku – czyli takim jak dworce, działki, kanały, ulice, plaże ;
2. WYJŚCIE „DO”: zasadą jest wyjście naprzeciw klientowi i jego potrzebom, do miejsca w którym on przebywa, a nie czekanie , aż się sam zgłosi, co umożliwia znalezienie osoby w kryzysie (w odróżnieniu od udzielania pomocy osobom, które już same tej pomocy szukają) ;
3. WSPARCIE: udzielenie pomocy osobie , tak by odkryła ona w sobie siłę do zmian na lepsze, poprzez korzystanie z porad, systemu wsparcia oraz własnych zasobów;
4. ZBUDOWANIE POZYTYWNEJ RELACJI: stworzenie specyficznej więzi pomiędzy opartej na wzajemnym zaufaniu ;
5. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW: identyfikowanie problemów dotyczących ludzi „z ulicy”, motywowanie ich do bardziej konstruktywnych sposobów radzenia sobie z osobistymi problemami;
6. DZIAŁANIE NAKIEROWANE NA ZMIANĘ: traktowanie wszystkich z równością i szacunkiem, wykorzystując ich zasoby, zmierzając w kierunku realnej i trwałej zmiany;
7. EDUKACJĘ O SYSTEMIE POMOCY: przekazanie rzetelnej informacji o systemie pomocy społecznej, „wyprostowanie” błędnego sposobu myślenia o systemie;
8. USTANOWIENIE „POŁĄCZENIA”: praca nad nawiązaniem pozytywnej relacji pomiędzy na przykład osobą bezdomną a osobą pomagającą, systemem pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi, instytucjami państwowymi, a także znalezienie w systemie miejsca dla konkretnej osoby;
9. „POZNANIE GRUNTU”: poznanie środowiska, a także ewentualnych partnerów do pomocy oraz diagnoza, a także wypracowanie kontaktów do ewentualnych badań.

Cele jednostkowe streetworkingu to:

- dotarcie do osób nieobjętych dotąd działaniami systemu pomocy społecznej
- zwiększenie częstotliwości kontaktu z osobami z obszaru wykluczenia włączenie osób do systemu pomocy społecznej i innych instytucji polityki społecznej
- zwiększenie dostępności informacji, a przez to zwiększenie skuteczności wsparcia
- cykliczność kontaktów oraz monitorowanie i wzmacnianie postępów klienta

Cele systemowe streetworkingu to :

- udoskonalanie systemu pomocy społecznej dla osób potrzebujących pomocy;
- wypracowanie metodologii pracy streetworkera;
- wypracowanie standardu nowego zawodu w systemie pomocy społecznej;
- wypracowanie modelu współpracy pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze pomocy społecznej i innymi podmiotami;
- wypełnienie niszy w systemie, poprzez wprowadzenie nowatorskiego modelu pracy np. z osobami bezdomnymi;

Miejscem pracy streetworkerów są z reguły miejsca odwiedzane przez daną grupę docelową, takie jak: dworce kolejowe; place publiczne; parki; salony gier; dyskoteki; bary; restauracje; dzielnice o skoncentrowanym występowaniu prostytucji; mieszkania prywatne; agencje towarzyskie; kluby nocne; kluby młodzieżowe; ulice; rejony przygraniczne.

Streetworking może przyjmować różne formy, zależnie od rodzaju i struktury grupy odbiorców, środowiska, w jakim żyją ci odbiorcy, a także od rodzaju ich potrzeb. Generalnie wyróżnić można:

- Streetwork nastawiony na jednostkę, obejmujący: – kontakt i osobistą więź między osobą bezdomną a stre-

- etworkerem – wsparcie i indywidualny kontakt streetworkera z osobą bezdomną;
- Streetwork nastawiony na grupę, opierający się na: – integracji grupy osób bezdomnych i wytworzeniu więzi między jej członkami;
 - Streetwork oparty na ofertach pomocy, obejmujący: – konkretny program pomocy dla grup docelowych – zorganizowane akcje na rzecz osób bezdomnych;
 - Streetwork ukierunkowany na wzmocnienie grupy docelowej (inaczej nazywany streetwork ukierunkowany na multiplikatorów) oparty o: – inicjatywy o charakterze samopomocy – akcje profilaktyczne wśród części grupy docelowej; wykorzystywany, np. w przygotowywaniu liderów grupy, peer edukatorów.

Organizacja prowadząca pracę metodą streetworkingu powinna zapewnić streetworkerom konkretne narzędzia pracy. Generalnie można je sklasyfikować jako :

- materialne : bilety komunikacji miejskiej – gwarantujące streetworkerowi niezbędną swobodę przemieszczania się w terenie, konieczną do realizacji jego pracy
- niematerialne: odpowiednia odzież , obuwie , komputer , telefon komórkowy i stacjonarny itd.

Cechy osobowe streetworkera to : otwartość, cierpliwość, odporność, akceptacja/tolerancja osób potrzebujących , dyskrecja, postawa budząca zaufanie, empatia, opanowanie, poczucie humoru. Zaś umiejętności to : umiejętność nawiązywania i podtrzymania kontaktów, umiejętność słuchania, analizy sytuacji, podejmowania szybkich, adekwatnych do sytuacji decyzji, akceptacji życiowych decyzji osób potrzebujących

W polskim systemie pomocy praca streetworkerów nie ma jednak umocowań prawnych i nie jest systemowo usankcjonowana. Do rozwoju tej metody niezbędne wydaje się systemowe wsparcie instytucji polityki społecznej. Istnieje również potrzeba edukowania i szkolenia kadr pomocy społecznej w tym zakresie.

Social action :

akcja i działanie społeczne swoista metoda środowiskowa podejmowana przez grupy pokrzywdzonych mieszkańców. Prawie zawsze u źródeł tego typu działania leży konflikt. Odepchnięci i potrzebujący organizują się, by poprzez różnorodne działania (protest, manifestacja, zajęcie lokali, strajk) doprowadzić do zasadniczej zmiany swojego położenia. W tej sytuacji najczęściej obserwujemy działanie w obliczu bezpośredniej konfrontacji. Jednak nawet wówczas możliwe jest, dzięki strategii negocjacji i mediacji, efektywne wykorzystanie społecznego Wymuszone w obliczu presji otwarcie się na siebie poszczególnych stron konfliktu pozwala często dostrzec inną drogę rozwiązania problemu. Najważniejsze staje się wówczas zagospodarowanie ujawnionej energii społecznej, tak by w swej nowej formie (np. komitetu, porozumienia, rady) mogła w sposób długofalowy podtrzymać efekt spontanicznej konfrontacji, wystrzegając się przy tym pokusy manipulacji. W najbardziej klasycznej formule znany jest jako tzw. Styl Alinskiego od nazwiska słynnego animatora Paula Alinsky, który założył w Chichago pierwszą Industrial Areas Foundation ,która organizowała i mobilizowała społeczność wokół jednego konfliktowego problemu. W warunkach bolesnej transformacji społecznej i ekonomicznej ten obszar ujawniającej się aktywności obywatelskiej staje się dominujący. Dlatego tak ważna jest społeczno-edukacyjna interwencja w społecznościach ogarniętych konfliktem. W Polsce przejawiał się zwłaszcza w postaci ruchu protestu związanego z likwidacją szkół wiejskich co doprowadziło do wypracowania koncepcji i programu Małej Szkoły i szkół społecznych .

Social-cultural animation :

animacja społeczno-kulturalna . Jest to działanie mające na celu ulepszenie społecznego środowiska poprzez ukazywanie wizji owych ulepszeń i motywowanie ludzi do ich realizacji bądź do aktywności wydobywającej potrzeby, zainteresowania oraz aspiracje członków danej grupy (nurt ten wywodzi się z Francji). Jest to proces odkrywania siebie poprzez odnajdywanie własnych możliwości twórczej ekspresji. Animacja jest więc pojęciem zbliżonym do aktywizacji, ale bardziej ukierunkowanym na wewnętrzne motywy podjęcia działania. Transformacja przyniosła ogromne zmiany w obszarze uczestnictwa w kulturze. Postępująca komercjalizacja, naśladownictwo, zmiany wzorców kulturowych, pauperyzacja oraz wiele innych czynników spowodowały, że obserwujemy sytuację niepewności i zagubienia.

Istnieje zatem obiektywna potrzeba animacji, a więc ożywienia i uruchomienia sił tkwiących w środowisku, dzięki którym można będzie dokonywać celowych i racjonalnych przeobrażeń kulturalnych i społecznych. Celem tak rozumianej animacji jest stymulowanie przemian w dziedzinie systemów wartości, wykształcenie krytycznej postawy wobec atakujących nas nowych idei, nowych wzorów zachowań, które przyjmowane bezkrytycznie mogą powodować utratę własnej tożsamości, włączenie członków lokalnej społeczności do działania, rozwiązywania problemów miasteczka, gminy lub osiedla daje szansę na zmianę sposobu myślenia, postrzegania procesów i zjawisk poprzez pryzmat nie tylko własnej osoby, lecz przyjęcia za punkt wyjścia potrzeb grupy społecznej, z którą się identyfikują. Najbardziej znanym polskim doświadczeniem w tej dziedzinie jest z pewnością Ruch Małych Ojczyzn rozwijany od 1994 roku przez Fundację Kultury.

Social - planning :

planowanie społeczne w środowisku lokalnym (samorząd). Planowanie społeczne jest formą pracy najczęściej realizowaną przez samorząd lub jego agendy. Jest ono nakierowane na analizę warunków społecznych i materialnych mieszkańców. Poprzez zebranie i zdiagnozowanie wielorakich problemów dotyczących np. sfery mieszkaniowej, zdrowia, opieki socjalnej, bezrobocia, patologii społecznej, bezpieczeństwa, ubóstwa stara się opracować racjonalne i długofalowe działania zmierzające do wyeliminowania szczególnie uciążliwych i poważnych problemów społecznych.

- Zgromadzone szczegółowe fakty, które następnie poddaje się analizie, stają się podstawą wdrażanych przez agendy samorządowe programów. Ma to zapewnić efektywne wykorzystanie zasobów strukturalnych, jak i materialno-finansowych, jakimi dysponuje gmina.
- Planowanie społeczne jest szczególnie wykorzystywane w praktyce działania urzędów pracy, ośrodków pomocy społecznej, komunalnej gospodarcie mieszkaniowej, policji i straży miejskiej. Rolę koordynatora pełnią zaś komisje samorządu terytorialnego usiłujące stworzyć i stymulować powstawanie planów i programów przeciwdziałających różnorodnym negatywnym zjawiskom społecznym. Ta forma pracy w społeczności z pewnością ogromnie zwiększa wiedzę i świadomość problemów, ale jednocześnie koncentruje się zbyt mocno na formalnym i strukturalnym podejściu do wszelkich zagrożeń, tracąc z bliskiej perspektywy mieszkańców jako uczestników i sprawców zmiany na lepsze.

Rozdział II

Podstawowe pojęcia pracy socjalnej

action research: to zbiór metod badawczych, których wspólną właściwością jest uznanie najwyższej kompetencji członków danej społeczności do rozumienia jej prawideł. Przedstawiciele nurtu AR przede wszystkim starają się zrozumieć osoby w danej organizacji lub środowisku, a nie narzucić im swoje poglądy. Badania w działaniu to studia nad społeczną sytuacją, w której znajduje się badacz, z zamiarem jej ulepszenia; ukierunkowane na poprawę jakości działania w jej obrębie. W przypadku działalności społecznej sprowadza się to do pomagania społecznościom w radzeniu sobie z ich problemami (zamiast klasycznego wymyślania rozwiązań za nich). W przypadku działalności naukowej polega na rezygnacji z teoretycznych modeli badawczych i na uznaniu wyższej kompetencji badanej zbiorowości do definiowania, co jest dla niej ważne. Z uwagi na zbieżności metodyczne AR często kojarzony jest z metodami jakościowymi, choć nie jest z nimi doktrynalnie związany. Do najbardziej znanych na świecie przedstawicieli action research zaliczyć można Paulo Freire, Davida Schna, Davydda Greenwooda, Kurta Lewina.

akcja społeczna: jednorazowe lub cykliczne działania społeczne. Cechuje ją krótkotrwałość. Przykładem akcji jednorazowej może być zbiórka pieniędzy dla powodzian. Akcja może być elementem szerszego programu społecznego, jak na przykład Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Sama zbiórka odbywa się raz do roku ale jest ona częścią cyklicznego i zaplanowanego programu.

animator społeczny : animator umożliwia zmianę wzorów kulturowych (od biernej postawy po aktywną), w kierunku postawy obywatelskiej ukierunkowanej na kooperację. Ułatwia włączenia się w życie grup i społeczności, dzięki czemu mieszkańcy odkrywają wartości wspólnoty, solidarności, satysfakcji z pomocy innym, a więc następuje zmiana hierarchii wartości w kierunku współpracy na rzecz wspólnego dobra. Animator społeczny nie pracuje z jedną grupą, lecz inspiruje ich zawiązanie. Następnie usamodzielnia funkcjonowanie grupy (znajduje lidera), a sam koncentruje się na relacjach międzygrupowych, na tworzeniu związków, sieci i kontaktów w środowisku, które powinny sprzyjać wytworzeniu mechanizmu synergii, a więc osiągnięcia większej efektywności, niż wynikałoby z prostego sumowania potencjału, jaki mają poszczególne grupy czy ogólnie mieszkańcy. Uruchamia w ten sposób wewnętrzną energię, która tkwi w środowisku; Rozpoczyna proces rozwoju (zaspokajanie potrzeb, rozwiązywanie problemów), w oparciu o własne zasoby, a nie poprzez zewnętrzną interwencję czy nadzwyczajne wsparcie finansowe (choć mogą być one przydatne w późniejszym okresie). Ważną rolę w działaniach animatora społecznego odgrywa rozpoznanie i nawiązanie współpracy z instytucjami już istniejącymi w społeczności, które mają zasoby i posiadają realne siedziby, mogące stać się miejscami społecznymi. Efekt ten można osiągnąć w każdej sferze życia społecznego: oświacie, pomocy społecznej, kulturze, samorządności, przedsiębiorczości, pracy z bezrobotnymi, niepełnosprawnymi czy młodzieżą. Liczy się metoda ? czyli budowanie współpracy opartej na wspólnocie war-

tości; Animator społeczny jest praktykiem umiejętnie wykorzystującym techniki, narzędzia, które wychodząc od problemów i potrzeb mieszkańców określonej społeczności, poprzez motywację i edukację umożliwiają samoorganizację mieszkańców w celu samodzielnego ich zaspokajania. Nieco inaczej niż w przypadku aktywizacji, animator społeczny nie opiera się tylko na poziomie obecnych aspiracji i potrzeb mieszkańców, ale stara się poprzez proces tworzenia (np. sztukę, tu korzystanie z doświadczeń animacji kultury) „ożywić dusze”, poszerzyć sferę wrażliwości, otwarcia na zmianę; Do najważniejszych umiejętności animatora już dziś zaliczyć należy: rozwój partnerskich relacji w środowisku poprzez budowanie koalicji, komunikację pomiędzy potencjalnymi partnerami społecznymi poprzez wypracowywanie kontaktów i relacji zarówno z, jak i pomiędzy kluczowymi postaciami, nakreślenie profilu społeczności ? poznawanie lokalnych mieszkańców, udogodnień, historii, problemów itp., procesy podejmowania wspólnych decyzji poprzez dochodzenie do consensusu i określanie wspólnego celu, praca w oparciu o dynamikę grup, podtrzymywanie zaangażowania i motywowanie innych, tworzenie sieci praca ponad granicami, pielęgnowanie kontaktów, zarządzanie informacją i zasobami .

asystent :

- **asystent rodziny** (na podstawie Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej): Asystentem rodziny może być osoba, która posiada: a) wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika, psychologia, socjologia, nauki o rodzinie lub praca socjalna; b) lub wykształcenie wyższe na dowolnym kierunku uzupełnione szkoleniem z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną lub studiami podyplomowymi obejmującymi zakres programowy szkolenia określony na podstawie ust. 3 i udokumentuje co najmniej roczny staż pracy z dziećmi lub rodziną ; c) lub wykształcenie średnie i szkolenie z zakresu pracy z dziećmi lub rodziną, a także udokumentuje co najmniej 3-letni staż pracy z dziećmi lub rodziną; 2) nie jest i nie była pozbawiona władzy rodzicielskiej oraz władza rodzicielska nie jest jej zawieszona ani ograniczona; 3) wypełnia obowiązek alimentacyjny — w przypadku gdy taki obowiązek w stosunku do niej wynika z tytułu egzekucyjnego; 4) nie była skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. 2. Asystent rodziny jest obowiązany do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach oraz samokształcenie.
- **asystent osoby niepełnosprawnej** : zawód nabywany w rocznym cyklu kształcenia w szkole policealnej. Do

zadań asystenta osoby niepełnosprawnej należy : współtworzenie programów rehabilitacji i pomocy osobie niepełnosprawnej, doradzanie w zakresie usług medycznych, rehabilitacyjnych, zawodowego przekwalifikowania, kontaktów społecznych, usług kulturalnych, rekreacji i integracji ze środowiskiem, diagnozowanie warunków życia i dążenie do usuwania wszelkiego typu barier (psychologicznych, społecznych, architektonicznych, komunikacyjnych itp.), pobudzanie aktywności osoby niepełnosprawnej oraz jej rodziny w celu zaspokojenia potrzeb biopsychospołecznych, planowanie, kontrolowanie i ocenianie indywidualnego programu, planu pomocy osobie niepełnosprawnej, włączanie osoby niepełnosprawnej w programy instytucji i placówek świadczących usługi rehabilitacyjne, współpraca z mediami ułatwiająca poszukiwanie sponsorów i sojuszników w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych. Podstawowym celem kształcenia asystenta osoby niepełnosprawnej jest przygotowanie absolwenta szkoły do : współdziałania w podnoszeniu jakości życia osoby niepełnosprawnej poprzez ułatwienie wykonywania czynności dnia codziennego, wykształcenie samodzielności oraz w części przypadków stworzenie warunków do samodzielnej rehabilitacji, wspierania i wzmacniania systemu pomocy osobom niepełnosprawnym umożliwiając realizację optymalnego programu rehabilitacji społecznej i zawodowej, współtworzenia w opracowaniu indywidualnych programów rehabilitacji i prowadzenia osoby niepełnosprawnej, do-

konywania prawidłowej kompleksowej oceny postępów realizowanego programu rehabilitacji. Asystent osoby niepełnosprawnej aktywnie włączy się w system rodziny osoby niepełnosprawnej, instytucji społecznych oraz w system prawa stwarzając w miarę możliwości optymalne warunki rozwoju osoby niepełnosprawnej. Ponadto, asystent będzie prowadzić rehabilitację środowiskową, której założeniem jest świadczenie usług osobom niepełnosprawnym w najbliższym środowisku. Program rehabilitacji społecznej i medycznej oferowany przez asystenta osoby niepełnosprawnej dotyczy potrzeb zdrowotnych, psychicznych, zawodowych, społecznych i kulturalnych osoby niepełnosprawnej.

bariery organizacyjne pomocy społecznej : na poziomach samorządów lokalnych, a dotyczą one w szczególności: 1) Nieprzestrzegania przez samorzady wskaźnika zatrudnienia pracowników socjalnych, przy jednoczesnym wzroście zadań; 2) Postrzegania pracownika socjalnego jako „zawodu od wszystkiego”; 3) Złych warunków pracy pracowników socjalnych; 4) Ilości klientów, którymi zajmuje się pracownik socjalny; 5) Wielkości rejonów przy braku lub ograniczeniu środków lokomocji; 6) Postrzeganiu pomocy społecznej jako miejsca wypłaty zasiłków; 7) Niewystarczającego wsparcia metodycznego, w tym specjalistycznego; 8) Niewystarczającej współpracy z partnerami społecznymi; 9) Niskich kompetencji decyzyjnych pracownika socjalnego; 10) Słabej ochrony bezpieczeństwa pracownika socjalnego. Pomimo, że sprawy te regulują przepisy prawa są to jeszcze często zapisy martwe.

cechy osobowe animatora społeczności lokalnej: jasność co do własnych możliwości i ograniczeń, zarówno (np. odporność na zmęczenie), jak i dotyczących cech charakteru, motywacji, uzdolnień. Animator musi być ?dojrzały?, odpowiedzialny i stabilny uczuciowo, mieć rozwiązane problemy osobiste. Musi być obiektywny i mieć realistyczną wizję na wydarzenia, zachowania. Autonomia powinna pozwolić mu na stawienie oporu presjom i warunkowaniu, a jednocześnie działać koncentrując się na potrzebach i celach grupy, bez stronnictwa i manipulacji; akceptacja siebie i innych - animator powinien poznać swoje wady i braki, aby je stopniowo pokonywać. Samoakceptacja sprzyja bezwarunkowej akceptacji innych, która jest podstawą każdego działania animacyjnego ; zdolność do życia w zbiorowości czyli jest to umiejętność ewoluowania w zbiorowości i wraz z nią , przestrzegania ustalonych reguł i norm. Konieczne są odporność na zmęczenia fizyczne i psychiczne, panowanie nad sobą w trudnych okolicznościach, nawiązywanie kontaktów ze wszystkimi uczestnikami, umiejętność pogodzenia wymogów życia grupowego z oczekiwaniami osobistymi ; umiejętność dostosowania się oznacza refleksję nad uwarunkowaniami i środkami adaptacji w różnych okolicznościach i w specyficznych sytuacjach. Elastyczność myślenia i zachowania pozwala odpowiedzieć na to, co nieprzewidziane i dokonywać ponownej oceny tego, co się planowało ; postawa twórcza i inwencja umożliwia ona unikanie stereotypów, reagowanie na nieprzewidziane sytuacje i nagłe wymagania, ciągle nastawione ku przyszłości odnawianie wizji problemów i sytuacji

cele:

- **cel pracy socjalnej**: określa sposób widzenia problemów społecznych, kierunki rozwiązywania konfliktów międzyludzkich, rozstrzygania kwestii spornych, wychodzenia naprzeciw potrzebom jednostek. Cel pracy socjalnej jest osiągnięty przez zastosowanie w praktyce profesjonalnych wartości pracy socjalnej, zasad, form i metod działania. Do celów pracy socjalnej zaliczamy cel: Kompensacyjny- zaspokajanie potrzeb indywidualnych tym jednostkom, które nie zaspokajają potrzeb we własnym zakresie ; Ochronny- minimalizowanie negatywnego wpływu tych czynników, które nie mogą być wyeliminowane ; Promocyjny- wspomaganie w osiągnięciu bardziej satysfakcjonującego stylu życia . Jako uzupełnienie powyższej klasyfikacji możemy wskazać też dodatkowe cele: 1. poprawa funkcjonowania społecznego na wszystkich szczeblach systemowych przez konsultowanie, zarządzanie środkami oraz edukację; 2. powiązanie klientów z potrzebnymi im środkami ; 3. poprawa funkcjonowania systemu wykonywania świadczeń socjalnych; 4. promowanie zasady sprawiedliwości społecznej przez rozwijanie polityki społecznej. Ostatecznym celem pracy socjalnej jest to, aby podopieczny mógł samodzielnie funkcjonować. Czyni się to między innymi poprzez uzdalnianie osób do samodzielnego rozwiązywania problemów.

- **cele instytucji społecznych** : wsparcie osób i rodzin w przezwyciężeniu trudnej sytuacji życiowej, doprowadzenie - w miarę możliwości - do ich życiowego usamodzielniania i umożliwienie im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka; zapewnienie dochodu na poziomie interwencji socjalnej – dla osób nieposiadających dochodu lub o niskich dochodach, w wieku poprodukcyjnym i osobom niepełnosprawnym; zapewnienie dochodu do wysokości poziomu interwencji socjalnej osobom i rodzinom o niskich dochodach, które wymagają okresowego wsparcia; zapewnienie profesjonalnej pomocy rodzinom dotkniętym skutkami patologii społecznej, w tym przemocą w rodzinie; integracja ze środowiskiem osób wykluczonych społecznie; stworzenie sieci usług socjalnych adekwatnych do potrzeb w tym zakresie;

Centralistyczny model gminy: obejmuje następujące elementy : Władza samorządowa / Administracja (bufor) /Społeczność lokalna (bierna). Orientacja na: Władzę samorządową - utrzymanie władzy; Administracja - realizacja własnych celów Społeczność lokalna / roszczenia.

Centralna Komisja Egzaminacyjna do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych: zostaje powołana i odwoływana przez ministra .Do zadań Komisji należy w szczególności: przeprowadzanie postępowania w zakresie nadawania stopni specjalizacji zawodowej oraz egzaminu dla pracowników socjalnych ubiegających się o II stopień specjalizacji zawodowej w marcu i październiku każdego roku; nadawanie II stopnia specjalizacji zawodowej; prowadzenie rejestru wydanych dyplomów; powoływanie przewodniczącego i członków regionalnych komisji egzaminacyjnych do spraw stopni specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownika socjalnego; kontrolowanie pracy regionalnych komisji egzaminacyjnych i podmiotów prowadzących szkolenia; opiniowanie dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego kandydatów na konsultantów prac dyplomowych na II stopień specjalizacji, o których mowa w art. 118 ust. 3; przedstawianie ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego informacji dotyczących zasięgu, przebiegu i poziomu szkoleń w zakresie specjalizacji; opiniowanie spraw spornych dotyczących pracy komisji regionalnych. Zgodnie z Art. 118. 1. przy urzędach marszałków w samorządach województw działają regionalne

komisje egzaminacyjne do spraw stopni specjalizacji zawodowej pracowników socjalnych. Do zadań regionalnych komisji egzaminacyjnych należy: przeprowadzanie postępowania w zakresie nadawania stopni specjalizacji zawodowej oraz egzaminu dla pracowników socjalnych, ubiegających się o I stopień specjalizacji zawodowej; nadawanie I stopnia specjalizacji zawodowej; prowadzenie rejestru wydanych dyplomów; opracowywanie informacji, opinii i wniosków dotyczących I stopnia specjalizacji zawodowej dla Komisji oraz dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określa, w drodze rozporządzenia, organizację pracy Komisji i regionalnych komisji egzaminacyjnych, minimum programowe i kierunki obowiązujące dla specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny, tryb postępowania w sprawie nadawania stopni specjalizacji i wydawania dyplomów, warunki uzyskiwania przez pracowników socjalnych stopni specjalizacji zawodowej, sposób przygotowywania prac dyplomowych przez kandydatów ubiegających się o uzyskanie II stopnia specjalizacji oraz kryteriów, jakim powinni odpowiadać kandydaci na konsultantów tych prac wskazani przez podmioty ubiegające się o zgodę ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego na prowadzenie szkoleń w zakresie specjalizacji oraz tryb kontrolowania, o którym mowa w art. 117 ust. 3 pkt 5, a także określi warunki, jakie powinny spełniać podmioty prowadzące szkolenia w zakresie specjalizacji, uwzględniając potrzebę zapewnienia odpowiedniego poziomu nauczania.

czynniki:

- **czynniki pobudzające rozwój społeczności:** wspólne, społeczne miejsca i obszary; stałe współdziałanie; zaufanie społeczne do ludzi i instytucji; sieci kontaktów społecznych; zaufani przywódcy; wydarzenia i zajęcia, w których można brać udział; systemy komunikowania się; wsparcie dla zaangażowania wolontarystycznego; mechanizmy wspólnego demokratycznego) podejmowania decyzji okazje do wspólnej nauki (edukacja formalna i nieformalna).
- **czynniki warunkujące realizację usługi w postaci pracy socjalnej:** a) Czynności pracownika socjalnego, będące podstawą jego działalności odbywa się w następujących etapach : 1. Przeprowadzenie analizy stanu wyjściowego. Analiza ta ma za zadanie zebranie informacji na temat zasobów i ograniczeń: *terenu pracy: na jakim terytorium odbywa się nasza praca (wieś/miasto, region bogaty/biedny, rozwijający się/ w stanie regresu, rodzaj prowadzonej działalności przez istniejące przedsiębiorstwa, czy są one podupadającymi czy rozwijającymi, jak wygląda struktura mieszkaniowa (nowe budownictwo czy stare budownictwo wymagające remontów), infrastruktura socjalna (żłobki, przedszkola, szkoły, przychodnie lekarskie, poradnie rodzinne, psychologiczno- pedagogiczne, itp.) , populacja (wg wieku, płci, liczby aktywnych/nieaktywnych zawodowo, liczby niepełnosprawnych) te elementy charakterystyki terenu pracy będą miały wpływ na doświadczenia życiowe naszych klientów, na ich nastawienie do*

aktywności w rozwiązywanie własnych problemów, poczucie niesprawiedliwości i bezradności wobec sytuacji, w której się znaleźli *instytucji, w której pracuje* , jej miejsce w *systemie pomocy społecznej w Polsce*, przedmiot działalności, jej struktura, regulacje prawne (w tym: prawo miejscowe, np. Uchwały, Zarządzenia, strategia rozwiązywania problemów społecznych oraz wewnętrzne, np. zarządzenia Dyrektora OPS)warunkujące jej funkcjonowanie i mające wpływ na pracę socjalną), należy zadać sobie też pytanie, czy jest to miejsce przyjazne dla pracowników i gościnne dla podopiecznych; swoich kompetencji i uprawnień na zajmowanym stanowisku bez względu na zajmowany poziom w hierarchii placówki pracownik musi wiedzieć i pamiętać, kim jest i w jakim zakresie bierze udział w osiąganiu wyznaczonych celów przez placówkę; 2. Dokonanie oceny: ocena stanowi tu syntezę zebranych przez pracownika informacji, oszacowania zarówno wewnętrznych i zewnętrznych sił i czynników mających wpływ na projektowane działania względem jednostek, rodzin, grup społecznych. Ważnym elementem działań pracownika jest traktowanie oceny jako stałego elementu pracy socjalnej. Dokonanie oceny to określenie: - określenie priorytetów działań; - określenie zasobów; - określenie ograniczeń; - wytyczenie celów pracy. 3. Projektowanie działań w oparciu o zebrane w wyniku oceny informacje, określając: - rodzaj działania; - czas trwania i rytm pracy, niezbędne dla osiągnięcia zakładanej zmiany. Proces planowa-

nia/projektowania działań nie może odbywać się bez adresatów tych działań. 4. Podjęcie działania – to etap realizacji, określonych w danych sekwencjach czasowych, zaplanowanych zadań. Pomoc dla samopomocy jest tu zasadą podstawową. 5. Monitoring i ocena podjętych działań – to etap:- w którym pracownik śledzi na bieżąco (w zaplanowanych terminach i przyjętej formie, np. raportów) postępy prac; - dokonuje oceny częściowej i końcowej podjętego działania z punktu widzenia instytucji, pracownika realizującego usługę, adresata działania. b) Warunki pracy niezbędne dla realizującego usługę. 1. Procesem pracy społecznej, pracownik obejmuje jednorazowo nie więcej niż 30 osób i rodzin, przy zachowaniu wskaźnika zatrudnienia 1 pracownik na 2 tyś. mieszkańców. 2. Pracownik realizujący usługę ma nienormowany czas pracy, nie dłuższe jednak niż 40 godzin pracy w tygodniu. 3. Pracownik realizujący usługę ma wyodrębniony w tygodniowym czasie pracy co najmniej 3 godzinny plan samokształcenia. Czas ten może być dłuższy w zależności od potrzeb i możliwości lub zliczony w jedną formę szkoleniową. 4. Pracownik realizujący usługę ma zapewniony dostęp do niezbędnych narzędzi pracy w celu zagwarantowania - odpowiednich dla specyfiki zawodu warunków pracy (stanowisko pracy wyposażone w biurko, fotel; zapewniony dostęp do komputera i internetu , drukarki, fax-u, kserokopiarki, telefonu, środka transportu,); - szybkiego dostępu do informacji i doradztwa metodycznego, mogących mieć wpływ na szybkość i

jakość udzielonej pomocy; - podniesienia bezpieczeństwa pracy (wsparcie psychologiczne specjalistów i odpowiednich służb mundurowych dla pracownika).

dbałość opiekuńcza: są to te wszystkie czynności troszczenia się o ludzi, które polegają na zapewnieniu im warunków normalnego, pełnego rozwoju. Zalicza się do nich: troskę o byt, troska o dobry byt to zasadnicza czynność zapewnienia i organizowania warunków finansowych i materialnych umożliwiających realizację wszystkich podstawowych potrzeb biologicznych człowieka, a także jego podstawowych potrzeb społeczno-psychicznych, ochronę przed zagrożeniami ochrona przed zagrożeniem życia i rozwoju jest czynnością opiekuńczą polegającą na zapobieganiu ewentualnym zagrożeniom, jakie mogą pojawić się w życiu człowieka. W zabiegach ochronnych ogromną rolę odgrywa wychowanie, przysposobienie do rozumienia zagadnień, bezpieczeństwo, opieka, ochrona. Ochrona przed zagrożeniem jest niezmiernie cenną czynnością profilaktyczną; pielęgnacja — jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową pielęgnacja — jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową .

diagnoza :

- **diagnoza w pracy socjalnej :** proces diagnozowania jest w pracy socjalnej niezwykle ważny i ściśle łączy się z procesem skutecznej interwencji. Procesy diagnozowania pomagają pracownikowi socjalnemu zrozumieć system kliencki i jego interakcje ze środowiskiem. W pracy socjalnej stykamy się z diagnozowaniem osób indywidualnych, grup, rodzin oraz organizacji.
- **diagnoza społeczna według A. Kamińskiego :** rozwinął pojęcie diagnozy społecznej (określenie *społecznej* oznacza ukierunkowanie rozpoznania losów jednostki na tle jej najbliższego środowiska, a przede wszystkim rodziny, szkoły, miejsca pracy, środowiska sąsiedzkiego. Za podstawowe źródło informacji uważa wywiad środowiskowy. Uzyskane tą drogą dane pozwalają na dokonanie oceny sytuacji danej jednostki i opracowanie planu wsparcia. Diagnoza społeczna według propozycji A. Kamińskiego ma charakter genetyczny i decyzyjny . Nowością w koncepcji A. Kamińskiego było podjęcie diagnozy grupy społecznej środowiska lokalnego, a więc stowarzyszeń, zespołów amatorskich, małych osiedli itd.; Elementy diagnozy społecznej według A. Kamińskiego: 1. wzór — jest strukturą odtwarzającą bądź regularność rzeczywistych ludzkich zachowań bądź regularność rzeczywistego funkcjonowania danej instytucji, 2. wzorzec — jest strukturą cech pożądanych ludzkiego zachowania lub pożądanych form i sposobów funkcjonowania instytucji. Aby sytuacja pożądana nie

była abstrakcyjna wzorzec składa się z zespołu norm (standardów) opierających się o wyniki prac naukowych oraz doświadczenie, 3. *model*— pojęcie ogólne utworzone przez wyselekcjonowanie wyabstrahowanie z określonej rzeczywistości pewnych jej elementów i zbudowanie z nich syntetycznej struktury będącej skrótowym obrazem danej rzeczywistości stwierdzenie empiryczne (wzór), w rzeczywistości pożądanej, projektowanej (wzorzec).

- **diagnozowanie grup** : zawsze należy diagnozować podstawowe czynniki rodzinne, grupowe i organizacyjne klientów, a w uzasadnionych przypadkach pogłębiać analizę jednego z nich. Przy diagnozowaniu grup należy zastanowić się: a) czy traktujemy ją jako system kliencki (podejściu diagnoza koncentruje się na warunkach płynnego i demokratycznego funkcjonowania grupy); b) czy też klientami są poszczególni członkowie grupy (tu diagnoza skupia się na warunkach podtrzymujących lub hamujących osiągnięcie indywidualnych celów). Każda grupa posiada określone cele i zadania, przy ich diagnozowaniu należy ustalić: - czy w kwestiach ich ustalania grupa osiągnęła zgodę, osiągamy to poprzez indywidualne zadawanie pytań (np. kwestionariusz); - czy członkowie grupy mają „prywatne” zapatrywania na cele i zadania, a nie dzielą ich z innymi, osiągamy to poprzez obserwację zachowań, lub w trakcie indywidualnych spotkań z pracownikiem socjalnym; - stopień szczegółowości w ustanawianiu zadań grupy Każda grupa posiada swoją kulturę, wpływa na nie pochodzenie etnicz-

ne członków grupy, ich religia, a także ceremoniał, tradycje, które pomagają w nawiązywaniu większych więzi. Kulturę grupową diagnozuje się, pytając uczestników o uzasadnienie ich zachowania, podobieństwa w ich przestrzeganiu sugerują przewagę czynników kulturowych nad jednostkowymi. Normy grupowe diagnozujemy, obserwując poziom spójności wzajemnych zachowań w grupie i zadając pytania o powody tych zachowań. Diagnozowanie struktury komunikacyjnej (poszukujemy osób izolowanych) odbywa się np. poprzez zapisywanie wypowiedzi pracownika- P i członków grupy -C wg wzoru CCCPCPC, służy to sprawdzeniu czy członkowie grupy komunikują się częściej z pracownikiem czy między sobą. Strukturę socjometryczną (kto kogo wybiera, a kogo odrzuca w interakcjach grupowych) diagnozujemy używając kwestionariuszy socjometrycznych lub obserwując, kto zasiada w pobliżu kogo itp. Strukturę ról diagnozujemy określając czy grupa stworzyła wymagane role, czy pojawiły się role destruktywne, w takim diagnozowaniu jest zawarta ocena ról formalnych i nieformalnych, rozpoznanie takie realizujemy za pomocą kwestionariuszy lub rozmów indywidualnych. Procesy grupowe, czyli zmiany zachodzące w grupie diagnozuje się za pomocą pytań np. czy działania grupy przyczyniają się do realizacji jej celów? Diagnozować trzeba też zewnętrzne kontakty grupy, można np. zaprosić uczestników grupy do opisu kontaktów grupy, można też posłużyć się kwestionariuszami do badania wzajemnych

interakcji. Granice grupy diagnozuje się różnymi sposobami np. poprzez obserwację reakcji członków grupy, kiedy ktoś przybywa do grupy lub ją opuszcza.

- **diagnozowanie organizacji** : w diagnozowaniu organizacji należy pamiętać, że jest ona zawsze systemem działania albo systemem celów czyli układem, w którym pracownik z klientem starają się wprowadzać zaplanowane zmiany. Wiele organizacji ma strukturę biurokratyczną, cechy takich systemów powinny być znane pracownikowi socjalnemu. Diagnoza celów i zadań organizacji następuje poprzez badanie jej dokumentów, są one ujęte w protokołach zebrania zarządów, cele rzeczywiste można identyfikować w wywiadach z przedstawicielami pracowników i administracji. Diagnoza kultury organizacji nie jest łatwa, gdyż nie istnieje w oficjalnych dokumentach, wyraża się ona w przekonaniach i działaniach personelu, informacje na ten temat uzyskujemy w czasie wywiadów, ale również wykorzystując techniki pracy organizacji. Organizacje posiadają kanały komunikacyjne, role i strukturę władzy, w procesie diagnozy ustalamy sumę władzy delegowanej, informacje zbieramy w wywiadach z przedstawicielami organów wykonawczych. Diagnozujemy sposoby podejmowania decyzji odnoszących się do spraw klienta. W diagnozie organizacji należy badać jak dokonywany jest podział zasobów oraz czy są one prawidłowo wykorzystywane. Należy zdiagnozować naturę powiązań międzyorganizacyjnych, konfliktowe okoliczności. Diagnozie podlega także zakres

władzy organizacji. Granice organizacji diagnozuje się poprzez badanie oficjalnych ustaleń kwalifikujących do otrzymania usługi, a także informacje określające czas jej trwania. Aby przeprowadzić diagnozę klimatu organizacji należy obejść placówkę i zanotować wrażenia, można też zapytać klientów o ich wrażenia.

- **diagnozowanie osób indywidualnych:** klient zawsze musi być aktywnym partnerem w procesie rozumienia i rozwiązywania swego problemu , ma angażować się w działalność pomocową. Istotę diagnozowania stanowi zbieranie danych. Pracownik socjalny w zdobywaniu informacji o klientach i ich sytuacji opiera się głównie na bezpośrednich wywiadach. W ich trakcie zadaje się zwłaszcza pytania otwarte. Należy używać pytań nawiązujących, mających charakter empatyczny oraz systematycznych, których zadaniem jest utrzymanie uwagi klienta na przedmiocie rozmowy. Pracownik socjalny powinien być doskonałym obserwatorem, gdyż duża część informacji wymieniana jest poza kanałem werbalnym. Ma to szczególne zastosowanie w trakcie wizyt w domu, w szkole, kiedy diagnozujemy system kliencki w interakcji ze środowiskiem. Dane można gromadzić także za pomocą kwestionariuszy, które zbierają dane dotyczące wieku, adresu, stanu cywilnego itp. oraz kwestionariuszy biograficznych. Jednak podstawowym źródłem problemów i informacji o nich jest zawsze klient. Innym źródłem są „znaczący inni” tzn. osoby które klienta znają i orientują się w jego problemach. Można

kontaktować się z tymi osobami, ale tylko za zgodą klienta, gdyż klient zawsze ma prawo do kontroli gromadzonych i ujawnianych informacji o nim. Zebrane informacje można podzielić na dwa typy: obserwacyjne i dedukcyjne. Te pierwsze prezentują świat doświadczeń, drugie subiektywny świat obserwatora. Oba rodzaje występują w profesjonalnej dokumentacji. Diagnozując indywidualne przypadki zawsze musimy patrzeć na jednostkę z perspektywy rozwojowej i ekologicznej. Człowiek może być rozumiany tylko wtedy gdy oba te wymiary zostają uwzględnione w procesie diagnozy.

- **diagnozowanie rodziny:** warunki rodzinne klienta zawsze powinny interesować pracownika socjalnego. Naczelnym aspektem diagnozowania celów rodziny jest ustalenie, czy rodzina je precyzuje i czy są one rozumiane i podzielane przez jej wszystkich członków. Cele te mogą być doraźne lub długoterminowe. O celach dowiadujemy się poprzez zadawanie pytań jej członkom, pytania te zadajemy indywidualnie, a potem w obecności pozostałych członków. Pracownik zmierza do zdiagnozowania w jaki sposób cele rodzinne wpływają na inne obszary rodzinnego funkcjonowania. Strukturę rodziny pracownik ustala w drodze obserwacji rodzinnych wzorców interakcji, a także dzięki informacjom dostarczanym przez członków. Mamy do dyspozycji ilościową analizę częstotliwości kontaktów wzajemnych, angażowania się we wspólne zadania, próśb o porady lub instrukcje. Pracownik socjalny powinien także

zdiagnozować krótkotrwałe procesy zachodzące w rodzinie, które należy zmienić z uwagi na ich dysfunkcyjność. Pracownik diagnozuje adekwatność osiągania zadań rodzinnych najpierw identyfikując te zadania. Następnie bada, czy i w jaki sposób członkowie rodziny je wypełniają. W diagnozowaniu zasobów rodziny należy uwzględnić krewnych, trzeba dostrzec czy rodzina otrzymuje od nich wsparcie bowiem wpływa to na wysokość zasiłku wydanego przez pomoc społeczną. O warunkach rodziny decydują też jej interakcje z innymi systemami takimi jak lokalne instytucje, grupy osób bliskich, miejsca pracy zawodowej itp. Do diagnozowania tych interakcji stosuje się często dwa rodzaje instrumentów „ ekogram” i „tablicę genealogiczną”. W ekogramie prezentowane są relacje rodziny z innymi systemami, natomiast tablica genealogiczna uwidacznia interakcje z rodziną rozszerzoną. Diagnozowanie klimatu rodziny odbywa się za pomocą obserwacji życia uczuciowego rodziny i zadawaniu jej członkom pytań o postrzeganie klimatu rodzinnego.

dom pomocy społecznej: mogą prowadzić, po zezwoleniu wojewody: jednostki samorządu terytorialnego, kościoły katolickie, inne kościoły, związki wyznaniowe, organizacje społeczne, fundacje, stowarzyszenia inne osoby prawne, osoby fizyczne. Dom pomocy społecznej: świadczy, na poziomie obowiązującego standardu, osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności usługi: bytowe, opiekuńcze, wspomagające, edukacyjne w formach i zakresie

wynikających z indywidualnych potrzeb; domy, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na domy dla 1. Osób w podeszłym wieku ; 2. Osób przewlekle somatycznie chorych; 3. Osób przewlekle psychicznie chorych; 4. Dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie; 5. Dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie ;6. Osób niepełnosprawnych fizycznie.

dzieci ulicy : definicja przyjęta przez Radę Europy w 1994 roku, definiuje dzieci ulicy jako te „poniżej 18 roku życia, które przez krótszy lub dłuższy czas żyją w środowisku ulicznym. Dzieci te przenoszą się z miejsca na miejsce i nawiązują kontakty z grupą rówieśniczą lub innymi grupami z ulicy. Oficjalnym adresem tych dzieci jest adres rodziców lub jakiejś instytucji socjalnej (pomocy wychowawczej, poradni psychiatrycznej dla młodzieży i in.). Wysoce znamienym jest przy tym to, że z dorosłymi, rodzicami oraz przedstawicielami szkół i instytucji pomocowych, dzieci te mają jedynie słaby lub żaden kontakt”.

Młodzież w pierwszej grupie ryzyka jest wciąż jeszcze przywiązana do rodziny, szkoły i społeczności, ale z powodu biedy lub innych czynników jej sytuacja może być w przyszłości zagrożona. Młodzież w drugiej grupie ryzyka ma słabsze więzy ze społecznością i jest już narażona na pewne konkretne ryzyko (np. porzucenie szkoły, wykorzystywanie, praca dzieci). Młodzież w trzeciej grupie najwyższego ryzyka to ci, dla których jedno bądź więcej z wymienionych powyżej zagrożeń stało się realne. Ich więzy ze społeczeństwem i rodziną są poważnie osłabione lub zostały zerwane.”

W polskich publikacjach i opracowaniach znaleźć można definicję stworzoną przez zespół ekspercki (w tym pracowników terenowych) w ramach Programu "Dzieci Ulicy": „Dzieci Ulicy spędzają praktycznie cały czas na ulicy. W domu właściwie tylko nocują. Na ulicy znajdują („załatwiają”) wszystko – od pieniędzy począwszy, a na żywności, zabawkach i ubraniach skoń-

czywszy. Nie znają wartości pieniądza i rzeczy. Znajdują przyjemność w niszczeniu mienia. Często są członkami nieformalnych grup dziecięcych, gdzie obowiązuje "kult siły", wdają się w bójkę lub napady na przypadkowych ludzi. „Zarabiają” głównie żebrząc i kradnąc. Zdobytymi towarami handlują między sobą lub na bazarach. Część dzieci eksperymentuje z alkoholem, klejami i używkami, gdyż brak zajęć i opieki, sprawia, że staje się to atrakcyjną formą spędzania czasu. Prawie wszystkie dzieci ulicy mają poważne kłopoty w szkole z powodu wagary, agresji i niskich możliwości intelektualnych spowodowanych zaniedbaniem wychowawczym. Powielają styl bycia swoich rodziców, stając się marginesem społecznym. Brak prawidłowych wzorców w rodzinie powoduje, że dzieci nie potrafią nawiązywać bliskich i konstruktywnych relacji z rówieśnikami”.

Powstały trzy kategorie dzielące dzieci ulicy na: street working children - dzieci, które pracują na ulicy, najczęściej mieszkają one w domu rodzinnym i utrzymują kontakt z rodziną; street living children – dzieci, które mieszkają i pracują na ulicy, kontakt z rodziną mają sporadyczny; children at risk – dzieci przebywające w instytucjach poprawczych, czy w więzieniach lub dzieci utrzymywane przez starsze dzieci i te, które pracują, ale ich warunki życia nie odpowiadają Konwencji o Prawach Dziecka.

Praca z „dziećmi ulicy” to przede wszystkim uświadomienie im, że nie wszystko wolno i że ponoszą odpowiedzialność za własne postępowanie. Zaczyna się od tego, że jeśli np. chcą gdzieś po-

jechać i coś zobaczyć, muszą przychodzić na zajęcia w określone miejsce o określonej porze. To nie zawsze jest proste, bo nie są one nauczone działania konsekwentnego, zaplanowanego choćby na jutro. Dla nich często „jutro” to nieokreślona przyszłość. Nauką jest nawet to, że jadąc autobusem czy tramwajem, trzeba skasować bilet. Czasem wychodzi im zachowanie w miejscach publicznych, a czasem nie. Dopiero gdy zostaną wyproszeni np. z kina, rozumieją, że coś stracili, bo wracają na swoją szarą ulicę, gdzie się nic nie dzieje. Po paru latach pedagodzy „odcinają pępownię” i wtedy dziecko musi już samo sobie radzić. Niestety nie jest to praca skazana na sukces, niektórym dzieciom nie udaje się pomóc. Łądują w ośrodkach szkolno-wychowawczych, poprawczakach, na odwykach – przyznają sami pedagodzy ulicy.

elementy pomocy społecznej: pomoc społeczna może być analizowana i opisywana jako jedna z wielu instytucji współtworzących rzeczywistość społeczną. Posiada jednak kilka charakterystycznych cech, które ją wyróżniają. C. Wilensky i G. Lebeaux spośród tych cech wyróżnili następujące elementy pomocy społecznej: 1) formalna organizacja działania pomocowe podejmowane w ramach instytucji pomocy społecznej są formalnie zdefiniowane, w odróżnieniu od pomocy udzielanej w ramach związków rodzinnych i przyjacielskich; 2) społeczne sponsorowanie i odpowiedzialność tworzenie mechanizmów wyrażających publiczne interesy mogą wpływać na kształt i sposób redystrybucji środków publicznych, a z drugiej strony – społeczną kontrolę nad sposobem zarządzania tymi środkami ; 3) brak motywu osiągnięcia zysku programy pomocy realizowane przez instytucje pomocy społecznej są programami o charakterze nieprofitowym , tzn. nieprzynoszącymi zysków dla realizatorów usług ; 4) funkcjonalna generalizacja zintegrowane spojrzenie na ludzkie potrzeby, wyrażające się reakcją instytucji na każdy typ problemu, trudnej sytuacji życiowej, niezaspokojonej potrzeby; w konsekwencji oznacza operowanie w obszarach innych instytucji, uzupełnianie pozostawionych przez nie luk i domykanie ładu instytucjonalnego; 5) powiązanie z potrzebami konsumpcyjnymi jednostek bezpośredni charakter świadczeń pomocy społecznej – ich odbiorcą jest konkretna, możliwa do zidentyfikowania jednostka, nie zaś ogół społeczeństwa ; Nieco inne podejście do elementów pomocy społecznej ma R. Federico. Wyróżnił o 3 zasadnicze, jego zdaniem, elementy: 1) pomoc

społeczna jest instytucją posiadającą zorganizowaną strukturę działania; 2) jej działalność jest ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb społecznych; 3) wyrasta z normatywnego systemu właściwego dla danego społeczeństwa ;

etapy procesu rozwoju w społeczności prowadzonego

przez animatora: zbieranie informacji i ocena sytuacji; zachęcanie ludzi do spotkania się w celu podjęcia decyzji, jakim problemem chcą się zająć; pomaganie grupie/kampanii/koalicji w planowaniu jej strategii i taktyk oraz priorytetów działań; umacnianie i podtrzymywanie grup/kampanii/koalicji w realizacji działania; pomaganie grup/kampanii/koalicji w zakończeniu działań ich ocenie i w podjęciu decyzji, co dalej; (cały proces zaczyna się od początku).

etyka pracy pracownika socjalnego: przy wykonywaniu zadań pracownik socjalny jest zobowiązany: kierować się zasadami etyki zawodowej; kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia; przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę; udzielać osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy; zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba, że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny; podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie

ewaluacja w pracy socjalnej: w tym kontekście można wyróżnić ewaluację procesów zarządzania i ewaluację działań. Ewaluacja procesów zarządzania dotyczy organizacji i koncentruje się m.in. na usprawnianiu koordynacji i komunikacji w zespole, współpracy z innymi instytucjami oraz wizerunku i podnoszeniu jakości usług świadczonych przez organizację. Ewaluacja działań zaś pozwala na uzyskanie wiarygodnych i rzetelnych informacji na temat tego, jakie są ich rzeczywiste wyniki i pomaga je udokumentować; badanie robione jest po to, aby jeszcze lepiej dostosowywać działania do rzeczywistych potrzeb odbiorców (np. w ramach realizowanego projektu unijnego). W Polsce w 2008 roku zaprezentowano polskie standardy ewaluacji, które zostały wypracowane w ramach projektu „Wspólnie tworzymy standardy ewaluacji w Polsce” realizowanego przez Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne w miesiącach styczeń–październik 2008 roku. Projekt finansowany był ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Środki Przejściowe 2005 „Wzmocnienie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym”. Można też skorzystać z pomocy ekspertów: Pozarządowa Agencja Ewaluacji i Rozwoju Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Eksperti indywidualni.

fazy :

- **fazy animacji społecznej:** I. Faza eksploracji (badania, poszukiwania) 1. Identyfikacja ilościowych celów; 2. Identyfikacja parametrów projektowania; 3. Identyfikacja potencjalnych partnerów ; 4. Określenie zakresu zasobów i kompetencji dostępnych dla osiągnięcia parametrów projektowych; II. Faza budowania partnerstwa 5. Identyfikacja interesów partnerów biznesowych, publicznych, obywatelskich; 6 .Negocjacja porozumienia partnerstwa; 7 .Zbudowanie potencjału do wdrożenia porozumienia; III. Faza funkcjonowania (utrzymania się); 8. Wdrożenie i monitorowanie zobowiązań; 9. Ocena wyników i renegotjacja porozumienia, jeśli potrzeba .
- **fazy/metody działania w porządku logicznym:** 1- problem społeczny bądź życzenie, 2- analiza sytuacji, 3 - ocena wstępna ocena operacyjna, 4-opracowanie przez pracownika socjalnego jednego lub kilku projektów działania, porównanie i negocjacja tego projektu z propozycją podopiecznego oraz zatrudniającej placówki, (dążenie do zawarcia umowy społecznej, 5- realizacja wspólnego projektu oraz wybranych działań , 6 - ocena rezultatów, 7 - zakończenie działania metodycznego. Punktem wyjścia do działania pracownika socjalnego jest spotkanie z podopiecznym. Zapoznanie się z konkretnym problemem społecznym lub zgłoszonym życzeniem. Wymaga od pracow-

nika socjalnego sprecyzowania kto zgłasza życzenie w
czyim imieniu oraz do kogo adresowane jest życzenie .

filantropia: pojęcie wywodzi się jeszcze z kultury antycznej gdzie oznaczało usposobienie przyjazne ludziom oraz braterską miłość i współczucie wobec bliźniego (od gr. philanthropos – kochający ludzkość). Choć najczęściej pojęcia filantropii i dobroczynności traktowane są wymiennie, to oba terminy różnią się istotnie. W judaizmie, chrześcijaństwie i islamie dobroczynność rozumiana jest jako swoisty nakaz religijny, akcentujący potrzebę opieki nad najuboższymi. Filantropia natomiast czerpie swe inspiracje ze świeckiej idei humanizmu, czyli akcentuje potrzebę solidarności z ubogimi współobywatelami w imię braterskiej miłości do drugiego człowieka, a także oznacza wspieranie nauki, oświaty oraz kultury.

filary pomocy społecznej w Polsce: według J. Staręgi – Piassek możemy wyróżnić sześć filarów : Pierwszy filar - ład legislacyjny : istnieją w miarę koherentne normy prawne i w Konstytucji, i w ustawach o pomocy społecznej, ochronie zdrowia psychicznego, pożytku publicznym, ustawach samorządowych, czy w wielu innych ustawach i rozporządzeniach z nich wynikających. Mówiąc o koherentności tych ustaw, przede wszystkim mam na myśli, iż: nie są one wewnętrznie sprzeczne, są podporządkowane tym samym wartościom, są podporządkowane tej samej koncepcji państwa i społeczeństwa, prawo do pomocy społecznej po spełnieniu określonych warunków jest prawem konstytucyjnym, „miłosierdziem gminy” co jest bardzo ważnym determinantem funkcjonowania pomocy społecznej; Drugi filar - profesjonalizm służb socjalnych : pracownik socjalny w pomocy społecznej jest pośrednikiem między państwem, ale i społec-

czeństwem, osobami, które mają z różnych powodów kłopot: z zaspokajaniem swoich potrzeb, funkcjonowaniem, przynależnością do społeczności wymagają takiej czy innej pomocy. Ta pomoc jest niezbędna dla : jednostkowego funkcjonowania, potrzebna jest również społeczności lokalnej dla zachowania spójności, poczucia bezpieczeństwa, funkcjonowania zdrowych i mocnych więzi społecznych. Pracownicy mają określone, w miarę precyzyjne, wymogi kwalifikacyjne i kompetencyjne. Są rozwojową kategorią, grupą zawodową wymagającą bacznej uwagi ze względu na przypisaną jej rolę. Pracownik socjalny to nie znaczy pracownik pomocy społecznej. Perspektywa rozwojowa tego zawodu, to nie tylko pogłębianie kwalifikacji w procesie ustawicznego doształcania i nie tylko studia magisterskie, ale i znacznie większa różnorodność miejsc pracy, otwartych dla pracownika socjalnego — od szpitali, szkół do organizacji pozarządowych. Trzeci filar — praca socjalna : praca socjalna, szczególnie wtedy, kiedy mówimy o niej w kontekście ekonomii społecznej otwiera dość szeroką przestrzeń, w której możemy ją analizować. Podstawą pracy socjalnej nie jest określona dyscyplina. Praca socjalna jest działaniem operacyjnym, w praktyce czerpiącym z różnych psychologicznych, socjologicznych teorii, najczęściej średniego zasięgu, a także studiów etnograficznych. Mimo lat, niewielu naukowców polskich pukościło się o konstrukcje teoretyczne i niewiele jest prac z różnych dyscyplin służących podstawom pracy socjalnej. Praca socjalna, jak to się dzieje przynajmniej w teorii, w wielu krajach (Anglii, Francji, USA, kraje skandynawskie) nie jest wiązana jedynie z

pomocą społeczną. Jest znacznie bardziej samodzielna, podlegająca odrębnej analizie i ocenie, co świadczy pośrednio o jej podmiotowości. Można przedstawić tezę, że praca socjalna dobrze uprawiana może stanowić stymulację dla ekonomii społecznej i może wpływać na efekty ekonomii społecznej. Szczególnie, jeśli nie zapomnimy o trzech perspektywach pracy socjalnej: perspektywa indywidualnego przypadku, ale i perspektywa pracy z grupą i społecznością lokalną. Czwarty filar - decentralizacja pomocy społecznej : nadaje specjalny sens samorządom, czyniąc je odpowiedzialnymi za warunki życia i rozwoju społeczności lokalnej, szczególnie w pierwszym okresie nieokrępej jeszcze samorządności wymusza rozwój pomocy społecznej w bojach, często deformując jej kształt w istotnych wymiarach; nie ma dla tego fragmentu polityki społecznej — pomocy społecznej innego miejsca niż samorządy. Piąty filar - traktowanie rodziny jako całości, adresata świadczeń z pomocy społecznej : taki sposób patrzenia na klienta pomocy społecznej jest fundamentalny dla pracy socjalnej. Bez umiejscowienia klienta pomocy społecznej w rodzinie, zidentyfikowanie jego roli, funkcji i dysfunkcji nie ma skutecznej pomocy Filar szósty – partnerstwo z organizacjami pozarządowymi: to także stymulacja do ich tworzenia „Jeżeli w jakimkolwiek wymiarze mówimy o aktywności podmiotów pomocy społecznej, jej instrumentów, społeczności lokalnej, to tak naprawię mówimy o organizacjach pozarządowych” .

formy:

- **formy sprawowania instytucjonalnej pieczy zastępczej:** zgodnie z Art. 93 instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie: 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej; 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej; 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.
- **formy pomocy :** wyróżniamy : 1. pomoc społeczną - przez którą rozumie się zaspokajanie niezbędnych potrzeb następującym grupom ludzi: • niezdolnym do pracy z powodu wieku, inwalidztwa, przewlekłej choroby, nie posiadających żadnych środków utrzymania; • nie będących w stanie własną pracą zaspokoić swych niezbędnych potrzeb życiowych z powodu złego stanu zdrowia, starości, braku środków utrzymania; 2. pomoc opiekuńczą - rozumianą jako rodzaj opieki, która pojawia się, gdy określone osoby czy grupy społeczne popadają w sytuację zagrażającą ich bytowi lub rozwojowi, a nie są z różnych powodów zdolne do skutecznej reakcji obronnej. Zalicza się do niej trzy czynności, a mianowicie: kompensację, substytucję, wsparcie opiekuńcze.
- **formy pracy socjalnej według H. Radlińskiej :** pomoc doraźna (ratownictwo) – wymaga rozpoznania warunków natychmiastowego działania, stwierdza istnienie potrzeby i możliwości ratunku, który niesie zagrożonemu niebezpieczeństwo, bez względu na jego uprawnienia i przynależność do grupy społecznej np. pomoc dla powo-

dzian; opieka – forma świadczona w sytuacjach życiowych, w których ludzie dotknięci nieszczęściem nie umieją albo nie mają dość sił, by przezwyciężyć trudności. Jest formą zindywidualizowaną. Opiera się na dokładnej diagnozie potrzeb. Opiekun przyjmuje odpowiedzialność za losy drugiego człowieka np. opieka w domach małego dziecka; pomoc- działania mające wspierać pomyślny rozwój zarówno osób z jakimiś względów zagrożonych jak i wszystkich członków społeczności np. poradnie rodzinne; kompensacja społeczna – to wyrównywanie braków środowiskowych, utrudniających pomyślny bieg życia jednostki lub grupy np. rodziny zastępcze.

- **formy rodzinnej pieczy zastępczej:** Art. 39. Ustawy wskazuje na następujące formy : 1) rodzina zastępcza: a) spokrewniona, b) niezawodowa, c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna; 2) rodzinny dom dziecka. 2. Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, są wspierane przez rodziny pomocowe, na zasadach określonych w art. 73–75.
- **formy wsparcia w placówce wsparcia dziennego :** zgodnie z Art. 24. 1. placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie: 1) opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych; 2) specjalistycznej; 3) pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę. 2. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku:

1) opiekę i wychowanie; 2) pomoc w nauce;
3) organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. 3. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej w szczególności:
1) organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne;
2) realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.
4. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne. 5. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w połączonych formach, o których mowa w ust. 1.

funkcje :

- **funkcje instytucji społecznych:** ogólnie można wskazać funkcje jawne i funkcje ukryte. Funkcje jawne to funkcje zamierzone, przewidujące skutki i konsekwencje, które przyczyniają się do adaptacji, modyfikacji i sprawnego funkcjonowania jednostki, grupy i systemu . Zdaniem A. Kahna pomoc społeczna realizuje funkcje jawne przez to, że: wzmacnia i wpływa na poprawę funkcjonowania jednostek i rodzin w osiąganiu przez nie celów indywidualnych i w pełnieniu ról społecznych; dostarcza nowych, instytucjonalnych sposobów socjalizacji, rozwoju i opieki – działań realizowanych niegdyś przez związki rodzinne i sąsiedzkie; rozwija nowe, instytucjonalne formy dla nowych typów aktywności istotnych dla rodzin, jednostek i grup funkcjonujących we współczesnym społeczeństwie, a nieznanymi w społeczeństwach prostych ; Zdaniem R. Titmussa do podstawowych funkcji jawnych pomocy społecznej należą: funkcja kompensacyjna polegająca na niwelowaniu braków, luk, niedostatków i ograniczeń odnoszących się do zasobów, którymi jednostka (rodzina) dysponuje, jej sprawności fizycznej, psychicznej i intelektualnej lub zdolności/możliwości funkcjonalnych; funkcja protekcyjna polegająca na ochronie, w tym ochronie praw i interesów, jednostek, rodzin i grup społecznie, ekonomicznie i politycznie najsłabszych; funkcja promocyjna polegająca na umożliwianiu osiągnięcia poprawy sytuacji i pozycji społecznej, polepszeniu stopnia sprawności i zdolności funk-

cjonalnych, uzyskaniu awansu społecznego zarówno w wymiarze wewnątrz-, jak i międzygeneracyjnym. Ukryte funkcje pomocy społecznej czyli: skutki niezamierzone i nieprzewidywalne, choć pełniące istotną rolę w życiu społecznym wiążą się z kontrolą społeczną, a więc do głównych celów można zaliczyć działania związane z utrzymaniem istniejącej struktury społecznej; instytucja pomocy społecznej, świadcząc usługi coraz szerszym kręgom odbiorców, przejmuje jednocześnie nad nimi kontrolę; celem będzie zawsze taka modyfikacja ich zachowań i podejmowania typów aktywności by były zgodne z obowiązującymi normami społecznymi i funkcjonalne wobec systemu społecznego.

- **funkcje organizacji pozarządowych w społecznościach lokalnych:** organizacja pozarządowa to dobrowolna organizacja, działająca niezależnie od struktur państwowych i politycznych, której funkcjonowanie nie jest nastawione na zysk. Działa ona na rzecz spraw społecznych i dobra publicznego. Jej działalność w dużej mierze opiera się na wolontariacie. Cele: Nie prowadzą działalności nastawionej na zysk; Ich celem jest wspieranie jednostek i grup w ich rozwoju i dążeniach; Działają dzięki zaangażowaniu - najczęściej bezpłatnemu ? ludzi; Wykorzystują powierzone im fundusze. Wartości: Działają w środowisku lokalnym; Potrafią precyzyjnie określić problemy i postawić diagnozę; Potrafią skutecznie rozwiązywać problemy ; Ich działań nie ograniczają skostniałe struktury

administracyjne. Są ważne bo: tworzą partnerstwo różnych sił; mają podejście terytorialne mają podejście oddolne ; zaangażowanie mieszkańców; mają podejście zintegrowane; *kompleksowość i spójność; są innowacyjne ; mają lokalne zarządzania i finansowanie; współpraca - tworzenie sieci .

hierarchiczna struktura celów pomocy społecznej: Cel ogólny – dobrostan ludzi ; Poziom podstawowy : równość, bezpieczeństwo, zwiększanie zaradności jednostek , tworzenie lepszych warunków dla całej populacji; Poziom instrumentalny : promowanie, prewencja, utrzymywanie, poprawianie: warunków życiowych ; umiejętności indywidualnych; informacji; rozumienia; motywacji; zdrowia; możliwości funkcjonowania. Cele strategiczne: dyrektywy, plany, programy, działania. Obowiązujące normy: odpowiedzialność jednostki za swój los, rola społeczeństwa, cele życiowe jednostek, wyobrażenie outsidera,

interdyscyplinarny charakter pracy socjalnej: praca socjalna uznaje jako podstawę pedagogikę społeczną (pedagogika wychowania człowieka w środowisku). Pedagogika społeczna zatem wpływa na działalność człowieka. Próbuje diagnozować człowieka w środowisku społecznym. Stanowi podstawę teoretyczną wiedzy- pracy socjalnej. W tym rozumieniu tematem pracy socjalnej jest szeroko pojęte wychowanie.

interwencja:

- **interwencja socjalna:** czyli włączanie się „w cudzą sprawę,” wywierania na kogoś wpływu w celu uzyskania określonego efektu. W interwencji socjalnej istnieją trzy jej typy: interwencja decyzyjna — skoncentrowana na rozwiązywaniu problemów społecznych; interwencja analityczna — polegająca na objaśnianiu istoty problemów społecznych; interwencja przekonywująca — skoncentrowana na tworzeniu, wzbogacaniu wiedzy.
- **interweniowanie:** oznacza działania jednostek lub grup połączone z użyciem siły i przemocy lub groźby. Interweniowanie jest działaniem jednorazowym lub może być dokonywane systematycznie. Adresatami interweniowania są ludzie, których sytuację można określić jako beznadziejną i ma ona miejsce przede wszystkim wówczas, gdy zagrożone jest ich życie lub zdrowie. Jednostkami interweniującymi są grupy militarne, statutowo utworzone do interweniowania, a więc np.: policja, wojsko.

instytucjonalna piecza zastępcza: jest sprawowana w formie: 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej; 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej; 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

istota opieki społecznej: jest lub winno być utrzymywanie społeczeństwa w stanie względnie stabilnym poprzez świadczenia na rzecz tych osób, które są poważnie osłabione, mało odporne, czy też będące ofiarami" stresu, aby pomóc im przetrwać sytuację kryzysową lub pokonać własny, niekorzystny stan; Ważne : analiza znaczenia zastosowań opieki prowadzi do wniosku: iż pojęcie to odnosi się do działania określonego typu; jest to działanie; sytuacje, które bezspornie warunkują konieczność podjęcia takich działań zwanych opieką to takie, które odnoszą się przynajmniej do dwóch czynników, a mianowicie do:

1. sytuacji zagrożenia, 2. potrzeby interwencji z zewnątrz z uwagi na brak, albo ograniczone możliwości przezwyciężenia zagrożenia własnymi siłami zagrożonych osób.

jednostki organizacyjne pomocy społecznej: działania z zakresu pomocy społecznej z mocy ustawy wykonują organy administracji rządowej i samorządowej. Współpracują w tym zakresie z: organizacjami społecznymi; Kościołem katolickim; innymi kościołami, związkami wyznaniowymi, fundacjami; Stowarzyszeniami; Pracodawcami; osobami fizycznymi i prawnymi. Do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej należą: regionalne ośrodki polityki społecznej powiatowe centra pomocy rodzinie ośrodki pomocy społecznej domy pomocy społecz-

nej placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego placówki opiekuńczo-wychowawcze, ośrodki adopcyjno- opiekuńcze, ośrodki wsparcia ośrodki interwencji kryzysowej.

kompensacja : jest pomocą udzielaną tym osobom, które w swoim dotychczasowym życiu z powodów genetycznych, rodzinnych, losowych, społecznych, doznały poważnego braku należnych im warunków rozwoju. Czynności kompensacyjne polegają na uzupełnianiu, wyrównywaniu, rekompensowaniu braków utrudniających pomyślny bieg życia jednostki lub grupy, np. rodzinom biednym uzupełnia się ich budżet, odzież, czasami wyżywienie. W pracy opiekuńczej kompensacja ma charakter zaplanowanych świadomie działań w wyniku przeprowadzonej diagnozy społecznej. Przykładem działań kompensacyjnych są różnego rodzaju świetlice.

koordynacja :

- **koordynacja systemu zabezpieczenia społecznego w UE** : polega na zakazie dyskryminacji ze względu na obywatelstwo (obywatele z innych państw członkowskich mają takie same prawo do świadczeń wynikających z ubezpieczenia społecznego, jak obywatele kraju, w którym przebywają), zachowaniu praw nabytych (okresy ubezpieczenia, zatrudnienia i zamieszkania w poszczególnych krajach członkowskich są sumowane i brane pod uwagę przy wyznaczaniu wysokości emerytury lub renty).
- **koordynator rodzinnej pieczy zastępczej:** na podstawie Art. 77. rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej jest obowiązany do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach i samokształcenie. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności: 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej; 2) przygotowanie, we współpracy z asystentem rodziny i odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka, planu pomocy dziecku; 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy

dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;

- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

2. W przypadku wszczęcia przeciwko osobie będącej koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej postępowania karnego o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego przepisy art. 13 stosuje się odpowiednio.

kryteria przyznawania świadczeń: pomocy społecznej udziela się z powodu (art. 7 ustawy o pomocy społecznej): ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej, osobie odbywającej karę pozbawienia wolności nie przysługuje prawo do świadczeń z pomocy społecznej, osobie tymczasowo aresztowanej zawieszają się prawo do świadczeń z pomocy społecznej. Za okres tymczasowego aresztowania nie udziela się świadczeń. Kwoty kryteriów dochodowych oraz poszczególnych świadczeń rodzinnych podlegają weryfikacji co trzy lata.

koszt usługi warunkujący realizację usługi w postaci pracy socjalnej: praca socjalna jest świadczeniem z pomocy społecznej, którego koszt winien być liczony w jednostkach godzinowych, na które składać się będą: a) koszt wynagrodzenia pracownika realizującego usługę; b) koszt doradztwa zawodowego i szkoleń dla pracownika; c) koszt utworzenia stanowiska pracy z oprzyrządowaniem; d) koszt materiałów biurowych;

lokalne partnerstwo: nie ma jak dotychczas w pełni opracowanej i jedynej obowiązującej definicji. Związane jest to z wieloaspektowością i różnorodnością form partnerskiej współpracy. Możliwe jest podjęcie próby zdefiniowania tego pojęcia na podstawie cech charakterystycznych dla różnych form jego funkcjonowania; Będzie to swoista definicja operacyjna partnerstwa lokalnego. W oparciu o różnorodne formy funkcjonowania partnerstw lokalnych i lokalnych inicjatyw partnerskich możemy stwierdzić, że najczęściej przybierają one formułę forum współpracy partnerów, wspólnie realizujących określone działania i wdrażających różnorodne inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej . Takie pojmowanie partnerstwa lokalnego jest jednak zbyt ogólne i niewystarczające. Uszczegóławiając to zagadnienie, przyjąć możemy w miarę precyzyjną definicję partnerstwa lokalnego, która ujmuje partnerstwo jako platformę współpracy pomiędzy różnorodnymi partnerami, którzy wspólnie w sposób systematyczny, trwały i z wykorzystaniem innowacyjnych metod oraz środków planują, projektują, wdrażają i realizują określone działania i inicjatywy, których celem jest rozwój lokalnego środowiska społeczno-gospodarczego i budowa tożsamości lokalnej wśród członków danej społeczności.

metody:

- **metody pracy socjalnej:** tradycyjnie wyróżniamy trzy metody pracy socjalnej : pracę socjalną z indywidualnym przypadkiem; pracę z grupą oraz pracę ze społecznością.
- **metodyczne działania bezpośrednie:** to takie, które odnoszą się do podopiecznego i wymagają jego obecności. Nie ma tu znaczenia, kto jest podopiecznym, jednostka, rodzina czy grupa. Ważne, jest to, że pozostają w bezpośredniej relacji z pracownikiem socjalnym. Relacja ta wywiera wpływ tak na podopiecznego, jak i na pracownika socjalnego. Podopieczny i pracownik socjalny angażują się wspólnie w proces, który spowoduje zmiany u obu partnerów. Etapy to: 1) wyjaśnianie – wspieranie: wyjaśnianie, słuchanie, obserwacja, zadawanie właściwych pytań, rozumienie siebie ; 2) informowanie – postępowanie wychowawcze : informowanie, pomoc materialna, działania wychowawcze; 3) perswazja- wpływanie: porada, konfrontacja, perswazja; 4) nadzorowanie – wpływanie przy użyciu autorytetu: kontynuacja, pracy, narzucanie wymagań i ograniczeń, nadzór; 5) rozszerzanie kontaktów – tworzenie nowych możliwości: rozszerzanie sieci kontaktów, otwarcie się i ujawnienie możliwości, spożytkowanie i tworzenie struktur otoczenia oraz uczestnictwo w nich; 6) strukturyzacja relacji w pracy z podopiecznym: strukturyzacja w czasie, spożytkowanie

przestrzeni ,skoncentrowanie się na celach ogólnych pracy.

- **metodyczne działania pośrednie:** działania pośrednie to takie, które pracownik socjalny wykonuje bez bezpośredniego kontaktu z podopiecznym. Dotyczą one organizacji pracy, zaplanowania działań, które następnie proponuje podopiecznemu, oraz takich, które są z myślą o podopiecznym, ale nie zakładają jego aktywnego i bezpośredniego uczestnictwa. Pracownik socjalny podejmuje je na rzecz podopiecznego. Etapy to: 1) organizacja i dokumentacja pracy: organizacja przestrzeni; organizacja czasu; dokumentacja; 2) programowanie i planowanie metodycznych działań bezpośrednich: faza wstępna tworzenia się grupy podopiecznych, organizacja krótkotrwałych działań w grupie ,wybór działań wspomagających program grupy; 3) działania metodyczne kierowane do otoczenia podopiecznego; 4) współpraca z innymi pracownikami socjalnymi: utrzymywanie łączności, koordynacja, praca zespołowa, konsultacje; 5) metodyczne działania na poziomie instytucji pomocy społecznej.
- **model medyczny w pracy socjalnej:** cele: określane jako lecznicze, prewencyjne i wspomagające. Zadaniem pracownika jest „leczenie choroby społecznej. Jest on osobą która potrafi znaleźć odpowiedź lub rozwiązanie „lekarstwem na dolegliwości związane niedostatkiem lub dysfunkcją systemu społecznego. „Leczenie” jest „przepisane” przez tego kto może określić dolegliwości przez postawie-

nie „diagnozy”. Istnieją dwie formy postępowania społecznego: postępowanie pośrednie zwane socjoterapią, skierowane do otoczenia; postępowanie bezpośrednie lub psychoterapia kierowane do podopiecznego i polegające na wspomaganium psychologicznym i rozwijaniu i podopiecznego rozumienie siebie i swojej sytuacji . U podstaw tego modelu odnajdujemy koncepcję pracownika socjalnego, będącego „nosicielem zmian”. Dążeniem do wywołania zmiany zastępuje cele modelu medycznego: leczenia prewencyjne wspomagające. Pracownik socjalny musi na podstawie znajomości dynamiki sytuacji społecznej i psychologicznej w jakiej znajduje się podopieczny precyzyjnie określić cele zmian jakie zamierza osiągnąć oraz środki potrzebne do ich realizacji. Określenie celów i środków często zwane projektem pracownika socjalnego lub projektem działania. Określenia celów oraz doboru środków dokonują się w wyniku konfrontacji projektów partnerów oraz negocjacji zmierzających do wyłonienia wspólnego projektu. Model posługuje się także odmiennym słownictwem. Aby wypełnić rolę „nosiciela zmian” pracownicy socjalni prowadzą działania metodyczne. Działanie jest wynikiem „woli działania” (dobrowolne uczestnictwa). Działanie w jakiejś sprawie oznacza stawanie się mediatorem związane z narzucaniem swojego autorytetu . Oznacza to położenie akcentu na czynności czyli na to co robi pracownik socjalny. Podkreśla się głównie świadomą chęć modyfikacji sytuacji w jakiej znajduje się podopieczny. Świadoma kombinacja

takich elementów modelu jak: zmiana projektu metodycznego działania oraz ich wzajemne relacji prowadzą do kluczowego terminu występującego w wyniku modelu – strategii.

obowiązki pracownika socjalnego : przy wykonywaniu zadań pracownik socjalny jest obowiązany: kierować się zasadami etyki zawodowej: kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia; przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę; udzielać osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy; zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny; podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie.

opieka:

- **opieka** : jest terminem wieloznacznym i odnosi się do bardzo różnych działań; jej celem jest zaspokajanie niezbędnych do życia i rozwoju podstawowych potrzeb tych osób, grup społecznych, które nie są w stanie ich samodzielnie zaspokoić; działania podejmowane wobec osób ze względu na faktyczne, czy potencjalne zagrożenie ich istnienia przy braku albo ograniczonych możliwościach przezwyciężenia zagrożenia własnymi siłami tych osób. Opieka to również działalność w interesie pewnych jednostek, czy grup, przy czym działalność ta jest prowadzona za nich nie przez nich, bowiem cechą opieki jest przejęcie przez opiekuna odpowiedzialności za losy podopiecznego; opieka ma za zadanie dostarczyć potrzebującemu doraźnie, okresowo lub trwale środków niezbędnych dla jego utrzymania;

- **opieka nad dzieckiem:** to obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Opieka ta powierzana jest komu innemu wówczas (opiekunowi), jeżeli dziecko nie ma rodziców (sieroctwo naturalne lub prawne – rodzice żyją ale są nieznani), albo jeśli rodzice nie spełniają należycie obowiązków wobec dziecka (sieroctwo społeczne); W teorii i praktyce opieki nad dzieckiem spotykamy się z dwoma rodzajami klasyfikacji form tej opieki, a mianowicie: 1. opieka częściowa, okresowa lub całkowita podejmowana wobec dziecka według zakresu zadań opiekuńczo-wychowawczych; a) opieka częściowa obliczona jest głównie na wspomaganie rodziny własnej dziecka w wypełnianiu przez nią zadań opiekuńczo-wychowawczych; b) opieka okresowa podejmowana jest na określony czas i obliczona jest głównie na wspomaganie rodziny w wypełnianiu zadań opiekuńczo-wychowawczych, zwłaszcza w sytuacji pracy zawodowej obojga rodziców, choroby lub innych zdarzeń losowych powodujących trudności w sprawowaniu przez rodziców opieki nad dzieckiem; c) opieka całkowita zaś podejmowana jest w sytuacji, gdy dziecko całkowicie pozbawione jest opieki ze strony własnej rodziny z powodu sieroctwa naturalnego lub społecznego. Trwa od momentu podjęcia opieki, aż do osiągnięcia przez dziecko samodzielności życiowej. 2. opieka według typu środowiska wychowawczego, w którym przebywa dziecko nią objęte, a zatem opieka nad dzieckiem w rodzinie, w

szkole, opieka środowiskowa w miejscu zamieszkania, opieka zakładowa w placówkach opiekuńczo-wychowawczych;

- **opieka w zależności od wieku podopiecznych:** biorąc pod uwagę wiek podopiecznych można wyróżnić: opiekę nad dziećmi ; opiekę nad młodzieżą; opiekę nad dorosłymi ; opiekę nad ludźmi trzeciego wieku.
- **opieka nad dziećmi i młodzieżą sprawowana przez ludzi dorosłych:** Opieka nad dziećmi, młodzieżą, ludzi dorosłych obejmuje podejmowane świadomie działania intencjonalne, opiekuńcze, które wówczas mogą mieć charakter:
 1. świadczeń materialnych, rzeczowych, zabiegów organizacyjnych stwarzających warunki prawidłowego rozwoju;
 2. pomocy psychiczno-emocjonalnej, nastawionej na rozumienie potrzeb drugiego człowieka, wspierania jego zachowań samowychowawczych. W ciągu postępującego rozwoju dziecka zakres opieki nad nim stopniowo maleje i jednocześnie zmienia się jego treść. Opieka trwa aż do dojrzałości jednostki, jej samodzielności i niezależności życiowej. W tym rozwojowym okresie opieka wiąże się z wielorako i szeroko pojętym wychowaniem. W okresie dojrzałości i pełnej sprawności zawodowej opieka utrzymuje się w stosunkowo wąskich granicach i obejmuje głównie funkcje opiekuńcze rodziny wobec swych członków lub też państwa wobec obywateli np. opieka zdrowotna. W dalszym życiu człowieka nasilenie opieki stopniowo powraca

osiągając swój szczyt w końcowym etapie życia — starczym niedołęstwie.

- **opieka społeczna**: pojęcie opieki społecznej określa się w kategoriach działań podejmowanych wobec jednostek ze względu na faktyczne lub potencjalne zagrożenie ich istnienia lub niekorzystne okoliczności życiowe, przy braku możliwości samodzielnego przezwyciężenia tych niekorzystnych sytuacji, lub przy ich ograniczeniu. Sprowadza to zakres opieki do działań interwencyjno- kompensacyjnych. pojęcie opieki społecznej powszechnie przyjmuje się za H. Radlińską która ujmowała opiekę szeroko, jako działalność kompensacyjno- rewalidacyjną (rodzinną lub społeczną), podejmowaną wobec jednostek niezdolnych do samodzielnej egzystencji (warunek podjęcia działań opiekuńczych), co łączy się z przejęciem przez opiekuna odpowiedzialności za losy owych jednostek i z ich ubezwłasnowolnieniem (główne cechy opieki); stąd funkcją właściwie sprawowanej opieki winno być stopniowe doprowadzenie podopiecznego do samodzielności i niezależności życiowej; w literaturze przedmiotu często opiekę społeczną zawęża się do systemu pomocy stosowanego wobec członków społeczeństwa niezdolnych do samodzielnej egzystencji materialnej, a więc redukuje się jej zadania i cele do sfery materialnej; zatem pojęcie opieki społecznej to określenie jej jako dziedziny, której domeną jest zaspokajanie rozlicznych, różnorodnych potrzeb jednostek, których

nie są oni w stanie samodzielnie zaspokajać i regulować w oparciu o środki publiczne.

- **opieka społeczna a pomoc społeczna:** oba te pojęcia nie są tożsame; są to dwa odmienne zjawiska różniące się przesłankami, zakresem oddziaływań i stosowanymi metodami działania na rzecz osób, które wymagają wsparcia płynącego z zewnątrz. A zatem: opieka społeczna to działanie ubezwłasnowolniające, ograniczające lub uniemożliwiające własną zaradność jednostki, za którą opiekun przejmuje odpowiedzialność (zależność podopiecznego od opiekuna); opieka społeczna dominuje np. w zakładach dla przewlekle chorych, w działalności opiekunek domowych, w domach małego dziecka; pomoc społeczna jest pojęciem szerszym w stosunku do pomocy społecznej; działa też zazwyczaj w sposób mniej bezpośredni niż opieka społeczna; jest to działanie, którego zasadę stanowi „dopomaganie w rozwoju”, działanie zakładające świadome współuczestnictwo i współpracę korzystającego z pomocy, którego to nie zwalnia się z odpowiedzialności za siebie; jest to działanie mające charakter powszechny, nieograniczony swoistymi warunkami udzielania pomocy, propagujące swoje poczynania (np. poradnie rodzinne, kluby seniora, kluby pacjenta, świetlice młodzieżowe); celem pomocy społecznej jest uaktywnianie samego potrzebującego i pobudzanie go do współdziałania w zaspokajaniu jego własnych potrzeb, a nawet jego całkowite usamodzielnienie; w praktyce opieka i pomoc społeczna nie występują nigdy

w czystej, modelowej postaci, ale stanowią dwa uzupełniające się elementy działania na rzecz jednostki, czy grupy; opiekę społeczną często traktuje się jako wcześniejszy, mniej doskonały, etap w rozwoju opiekuńczej techniki zabezpieczenia społecznego. Pojęcie opieki społecznej zawężane jest zatem przez dwa kryteria, a mianowicie: jej społeczny podmiot oraz społeczne siły i środki realizacyjne (opieka sprawowana przez społeczeństwo, jego siłami i środkami, poprzez powoływane do tego celu instytucje opiekuńcze).

- **opieka w ujęciu Aleksandra Kamińskiego** : w sensie wąskim są to świadczenia materialne i psychiczne podejmowane w stosunku do osób dotkniętych klęską życiową, niezdolnych do zaspokojenia swoich potrzeb, nie mogących własnymi siłami dać sobie rady w życiu. Opieka w tym znaczeniu ma cechy ratownictwa obejmuje osoby osamotnione, przewlekłe chore, niepełnosprawne, uzależnione, z zaburzeniami psychicznymi; szerokim znaczeniu opieka dotyczy pomocy, jaką udziela się społeczeństwu w celu zapobiegania wszelkiego rodzaju nieprzystosowaniu, dezintegracji społecznej, brakom zdrowotnym, moralnym, materialnym.

opiekun :

- **opiekun/ka środowiskowa:** zawód do uzyskania w rocznym cyklu kształcenia w szkole policealnej. Do zadań opiekunki środowiskowej należy : pomaganie podopiecznemu w codziennych czynnościach domowych (robienie zakupów, sprzątanie, gotowanie, pranie), pielęgnowanie oraz dbanie o zdrowie, higienę osobistą ludzi chorych i niesamodzielnych (mycie, kąpanie, czesanie, golenie, ubieranie, sianie łóżka i zmiana pościeli oraz bielizny osobistej osobie unieruchomionej w łóżku oraz prowadzenie najprostszycy ćwiczeń rehabilitacyjnych, uzgodnionych z lekarzem), udzielanie pierwszej pomocy w przypadkach zagrożenia zdrowia i życia podopiecznego, mobilizowanie podopiecznego do aktywnego spędzania czasu wolnego i rozwijanie jego zainteresowań, aktywizowanie podopiecznego do zwiększania jego samodzielności życiowej, doradzanie w zakresie planowania i organizacji gospodarstwa domowego, kontaktowanie się z różnego rodzaju instytucjami w celu rozwiązywania problemów zdrowotnych, materialnych, mieszkaniowych, rodzinnych i prawnych podopiecznego, inicjowanie pozytywnych relacji międzyludzkich w najbliższym otoczeniu podopiecznego, a zwłaszcza z członkami jego rodziny. Podstawowym celem kształcenia opiekunek środowiskowych jest przygotowanie ich do udzielania pomocy i świadczenia usług opiekuńczych w odniesieniu do osób przewlekle chorych, samotnych i niesamodzielnych, które nie mają dostatecznego

wsparcia ze strony rodziny lub innych osób otoczenia. Odpowiednie przygotowanie opiekunek środowiskowych i świadczone właściwy sposób usługi opiekuńcze mają bezpośredni wpływ na sprawne działanie systemu pomocy środowiskowej i ograniczenie liczby podejmowanych decyzji o skierowaniu do domu pomocy społecznej.

- **opiekun usamodzielnienia** : może być osoba tworząca rodzinę zastępczą, prowadząca rodzinny dom dziecka, koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, pracownik socjalny powiatowego centrum pomocy rodzinie, osoba będąca w placówce opiekuńczo-wychowawczej albo regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej wychowawcą lub psychologiem, lub inna osoba wskazana przez osobę usamodzielnianą i zaakceptowana przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie.
- **opiekun w domu pomocy społecznej** : zawód do realizacji w dwuletnim cyklu kształcenia w szkole policealnej. Do zadań opiekuna w domu pomocy społecznej należy : pomoc i towarzyszenie człowiekowi w codziennych czynnościach z zakresu samoobsługi i higieny osobistej (mycie, kąpanie, ubieranie, czesanie, golenie, pomoc w sianiu łóżka, zmianie bielizny pościelowej, udział w ćwiczeniach rehabilitacyjnych lub aktywizujących zaleconych przez lekarza bądź terapeutę), pielęgnowanie oraz dbanie o zdrowie i higienę osobistą osób chorych i niesamodzielnym, aktywizowanie podopiecznego do zwiększenia jego samodzielności życiowej, doradzanie w zakresie planowa-

nia wydatków lub sposobu spędzania czasu wolnego, mobilizowanie podopiecznego do aktywnego spędzania czasu wolnego oraz rozwijanie jego zainteresowań, udzielanie pierwszej pomocy w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia podopiecznego, aktywne uczestniczenie w procesie rehabilitacji i aktywizacji podopiecznego oraz wykonywanie określonych zadań pod nadzorem lub na zlecenie lekarza bądź terapeuty, kształtowanie pozytywnych relacji interpersonalnych w najbliższym otoczeniu podopiecznego, udzielanie wsparcia w sytuacjach trudnych, kryzysowych. Podstawowym celem kształcenia opiekuna zatrudnionego w domu pomocy społecznej jest przygotowanie go do: stymulacji rozwoju i aktywizacji osób przebywających w domu pomocy społecznej oraz wykorzystywania w tym celu różnorodnych metod i narzędzi rehabilitacji lub terapii; towarzyszenia i pomocy podopiecznemu domu pomocy społecznej w zaspakajaniu potrzeb i wykonywaniu różnych czynności z zakresu samoobsługi, higieny osobistej, organizacji i wykorzystania przez podopiecznego czasu wolnego w sposób konstruktywny, umożliwiający samorealizację, rozwój zainteresowań oraz integrację z rodziną, innymi osobami przebywającymi w dps bądź ze społecznością lokalną, aktywnego włączania się i wzmacniania profesjonalnych działań wynikających z realizacji indywidualnego planu pracy i pomocy człowiekowi przebywającemu w domu pomocy społecznej lub innej instytucji opiekuńczej. Dostrzegając potrzeby i

problemy wyżej wspomnianych osób oraz podejmując profesjonalne działania na ich rzecz, opiekun zatrudniony w domu pomocy społecznej będzie doskonalić i rozwijać świadczone usługi oraz kształtować różnorodne formy działalności instytucji opiekuńczych bądź pomocowych. Może też przyczyniać się do powstawania zindywidualizowanych programów oddziaływań ukierunkowanych na osobę korzystającą z pomocy instytucjonalnej.

personel instytucji pomocy społecznej: stanowią pracownicy socjalni. W praktycznej działalności zawodowej pracownik socjalny powinien przyczyniać się do realizacji przynajmniej jednego z następujących szczegółowych celów pracy socjalnej, a mianowicie: 1) zapewnienia podstawowych warunków życia tym, którzy są ich pozbawieni – cel ratowniczy 2) zaspokajanie potrzeb, które nie mogą być realizowane samodzielnie w ramach innych instytucji – cel kompensacyjny 3) minimalizowanie negatywnego wpływu tych czynników, które nie mogą być zmniejszone lub usunięte – cel protekcyjny 4) osiągnięcie bardziej satysfakcjonującego poziomu i jakości życia poprzez wspomaganie w rozwiązywaniu problemów, w pokonywaniu trudności – cel promocyjny 5) wzmocnienie zdolności grup i społeczności lokalnych do samodzielnego rozwoju i rozwiązywanie własnych problemów 6) efektywne organizowanie zróżnicowanych form pomocy, oraz zarządzania nimi.

piecza zastępcza : zgodnie z Art. 32. : 1. Piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. 2. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Art. 33. Piecza zastępcza zapewnia: 1) realizację planu pracy z rodziną lub gdy jest to niemożliwe — dążenie do przysposobienia dziecka; 2) przygotowanie dziecka do: a) godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia, b) pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki, c) nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych; 3) zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych; Art. 37. 1. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletniości. 2. Osoba, która osiągnęła pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia, jeżeli: 1) uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego lub 2) legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni,

d) na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, e) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego Art. 38. 1. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie, po zasięgnięciu opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, może wytoczyć na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej powództwo o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych. 2. Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie wytacza powództwo o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych, w przypadku gdy od umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej upłynął rok. Art. 37. 1. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletniości. 2. Osoba, która osiągnęła pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia, jeżeli: 1) uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego lub 2) legitymuje się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i uczy się: a) w szkole, b) w zakładzie kształcenia nauczycieli, c) w uczelni, d) na kursach, jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia, e) u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego.

pielęgnacja: jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową. Pielęgnacja — jest najwyższym stopniem dbałości o człowieka. Przejawia się ona szczególnym nasileniem troski oraz stosowaniem wysokiej jakości środków. Należyta pielęgnacja powinna obejmować wszystkie strony człowieka: biologiczną, intelektualną, moralną, estetyczną, duchową.

placówka opiekuńczo-wychowawcza: placówkę opiekuńczo-wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania na podstawie art. 190. Samorząd województwa może prowadzić lub zlecić, na podstawie art. 190, prowadzenie regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego. Placówka opiekuńczo-wychowawcza: 1) zapewnia dziecku całodobową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby, w szczególności emocjonalne, rozwojowe, zdrowotne, bytowe, społeczne i religijne; 2) realizuje przygotowany we współpracy z asystentem rodziny plan pomocy dziecku; 3) umożliwia kontakt dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi, chyba że sąd postanowi inaczej; 4) podejmuje działania w celu powrotu dziecka do rodziny; 5) zapewnia dziecku dostęp do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych; 6) obejmuje dziecko działaniami terapeutycznymi; 7) zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych. Art. 95.

1. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego są umieszczane dzieci powyżej 10. roku życia, wymagające szczególnej opieki lub mające trudności w przystosowaniu się do życia w rodzinie. 2. Umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan jego zdrowia lub dotyczy to rodzeństwa. 3. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. 4. W placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego można umieścić, w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. 5. Placówka opiekuńczo-wychowawcza zapewnia możliwość przyjmowania dzieci przez całą dobę. Dodatkowo w placówce : Powiat lub podmiot prowadzący placówkę opiekuńczo-wychowawczą typu rodzinnego, na wniosek dyrektora tej placówki, zatrudnia w placówce: 1) co najmniej jedną osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich — w przypadku gdy w placówce przebywa więcej niż 4 dzieci; 2) co najmniej dwie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich — w przypadku gdy w placówce przebywa więcej niż 8 dzieci. 3. W

placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego można zatrudnić tylko osobę wskazaną przez dyrektora. Może to być osoba z nim spokrewniona lub spowinowacana. Art. 96. Placówka opiekuńczo-wychowawcza współpracuje, w zakresie wykonywanych zadań: z sądem, powiatowym centrum pomocy rodzinie, rodziną, asystentem rodziny, organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej oraz z innymi osobami i instytucjami, które podejmują się wspierania działań wychowawczych placówki opiekuńczo-wychowawczej, w szczególności w zakresie przygotowania dziecka do samodzielnego życia, jeżeli osoby te uzyskają akceptację dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej oraz pozytywną opinię organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

podmioty służb społecznych: zinstytucjonalizowane - np. państwowy system pomocy społecznej, kościelne organizacje charytatywne, grupy samopomocowe, fundacje; niezinstytucjonalizowane — pomoc rodzinna, sąsiedzka, nieformalne grupy samopomocowe .

pomoc:

- **pomoc:** oznacza działanie jednostki, określonej grupy społecznej, czy też instytucji na rzecz drugiego człowieka, który:
 - znalazł się w sytuacji trudnej i nie jest w stanie samodzielnie przezwyciężyć tych trudności i przez to normalnie funkcjonować;
 - przewiduje rychłe pojawienie się sytuacji trudnej, której nie będzie w stanie własnymi siłami zapobiec i przezwyciężyć;
 - znajduje się w sytuacji normalnej, ale pragnie ją zmienić, ulepszyć.
- **pomoc dla osób usamodzielnianych:** przez osobę usamodzielnianą rozumie się również osobę, której pobyt w rodzinnej pieczy zastępczej ustał na skutek śmierci osób tworzących rodzinę zastępczą lub osoby prowadzącej rodzinny dom dziecka, w okresie 6 miesięcy przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletniości. Art. 140. 1. Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletniości, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną, zwanej dalej „osobą usamodzielnianą”, w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu: 1) przyznaje się pomoc na: a) kontynuowanie nauki, b) usamodzielnienie, c) zagospodarowanie; 2) udziela się pomocy w uzyskaniu: a) odpowiednich warunków mieszkaniowych, b) zatrudnienia. 3. W przypadku gdy osoba usamodzielniana przebywa w domu pomocy społecznej albo w pla-

cówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym lub przewlekle chorym, pomoc, o której mowa w ust. 1, nie przysługuje.

- **pomoc społeczna:** według ustawy o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku (Dz.U.04.64.953 z późniejszymi zmianami) jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc tę organizują organy administracji rządowej, samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.
- **pomoc społeczna w systemie prawa:** pracownik socjalny w swojej pracy korzysta z aktów prawnych, aby pomóc podopiecznemu. Do najważniejszych aktów prawnych należą: 1. ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93 z późn. zm.); 2. ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88, poz. 553 z późn. zm.); 3. ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998r. nr 21, poz. 94 z późn. zm.) dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 1998r. nr 21, poz. 94 z późn. zm.) ; 4. ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. nr 98, poz. 1071); 5. ustawa z dnia

17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz.296 z późn. zm.); 6. ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. nr 9, poz.59 z późn. zm.) 7. rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo – wychowawczych (Dz. U. nr 37, poz. 331); 8. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. nr 64, poz. 593 z późn. zm.); 9. ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. nr 86, poz. 732 z późn. zm.); 10. ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. nr 99, poz. 1001 z późn. zm.); 11. ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. nr 123, poz. 776 z późn. zm.) 12. ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. nr 122, poz. 1143 z późn. zm.) .

potrzeba: definiowana jest jako odczucie, brak czegoś, powodujący, że organizm nie może normalnie funkcjonować. Potrzeba zatem to taki stan, w którym człowiek odczuwa brak czegoś i podejmuje działania w celu jego uzupełnienia. Pobudzenie potrzeby powstaje wtedy, gdy między oczekiwaniami jednostki a zaistniałą sytuacją powstaje dysonans, czyli rozbieżność. Jednostka dąży do zlikwidowania tej rozbieżności, a więc do zaspokojenia potrzeby. potrzeby mogą mieć charakter materialny, duchowy, również dotyczyć sfer fizjologii, psychologii; dopóki

potrzeba nie jest zaspokojona, człowiek nie ma dobrego samopoczucia, nie koncentruje się na niczym Innym; jednocześnie dążenia do zaspokojenia potrzeby aktywują człowieka, powodują jego odpowiednie w tym zakresie zachowania i działania; potrzeby mają układ hierarchiczny, istnieją zatem potrzeby niższego i wyższego rzędu. Potrzeby rzędu wyższego mogą być zaspokojone dopiero po zaspokojeniu potrzeb niższego rzędu. Najbardziej klasyczna teoria ludzkich potrzeb sformułowana została przez Abrahama H. Maslowa — psychologa amerykańskiego (1906-1970). Potrzeby a funkcjonowanie człowieka : każda potrzeba powinna być zaspokajana w sytuacji społecznie akceptowanej; start człowieka do samodzielnego zaspokajania potrzeb rozpoczyna się od zera. Człowiek bezpośrednio po urodzeniu jest całkowicie zależny od swoich rodziców, opiekunów. Na nich to spoczywa obowiązek zaspokajania jego potrzeb; 3. poczucie zagrożenia powoduje stłumienie potrzeb i zaburza ich realizację. Przy czym w pierwszej kolejności zahamowaniu ulegają potrzeby wyższe, to jest potrzeby społeczne, potrzeby uznania. Potrzeby te nie ulegają jednak wygaszeniu, lecz zahamowaniu lub przyjmują nieprawidłową formę zaspokojenia, 4. potrzeby ludzkie cechuje duża zmienność i dynamika z uwagi na coraz to nowe zależności występujące w życiu człowieka. W przeciwieństwie do nieograniczonego rozwoju ludzkich potrzeb i sposobów ich zaspokajania, możliwości zaspokajania potrzeb są ograniczone, dotyczy to zwłaszcza dóbr materialnych, jak też i duchowych, 5. powstawaniu potrzeb i ich zaspokajaniu towarzyszą przeżycia emocjonalne, tym silniejsze, im większe

znaczenie dla procesu funkcjonowania człowieka ma ujawniona potrzeba. Uczucia towarzyszące potrzebom mogą mieć charakter dodatni — powstają w chwili zaspokojenia potrzeby (roskosz, zadowolenie, szczęście) lub ujemny, gdy ma miejsce brak zaspokojenia potrzeb lub niepełne ich zaspokojenie (niepokój, zwątpienie, ból, żal, niezadowolenie) 6. nieprawidłowa ocena przydatności różnych dóbr może prowadzić do ukształtowania się, czy też do powstania, potrzeb patologicznych. Można by dokonywać dalszych, dokładniejszych podziałów potrzeb, odwołując się na przykład do dóbr, z których ludzie korzystają, żeby odpowiednio je zaspokoić. Na przykład potrzeby zaspokajane przez korzystanie z dóbr natury, potrzeby związane z procesem pracy, czy związane z przeżyciami psychicznymi.

powinności pracownika socjalnego wobec klientów pomocy społecznej:

- bardzo dobra znajomość terenu działania oraz znajomość problemów i potrzeb jednostek, rodzin i grup społecznych
- projektowanie działań socjalnych i ich realizacja
- opracowywanie prognoz społecznych, głównie dla potrzeb lokalnej polityki społecznej
- przewidywanie i kontrolowanie skutków udzielanej pomocy
- profilaktyka
- selekcjonowanie środowisk wymagających interwencji i pomocy oraz wyszukiwanie w terenie osób, wobec których wymienione formy zastosować należy
- udzielanie różnych form pomocy z zastosowaniem metody pracy socjalnej
- inspirowanie klienta do aktywności poprzez rozbudzanie potrzeb i pokierowanie jego rozwojem
- dostarczanie pozytywnych wzorców wyzwalaających aktywność jednostek mniej mobilnych, niezaradnych
- doprowadzanie

osób wspomaganych do usamodzielnień • koordynowanie działań socjalnych w społeczności lokalnej • prowadzenie mediacji i negocjacji w interesie klienta • ścisła współpraca z instytucjami państwowymi i organizacjami społecznymi • organizowanie czasu wolnego klienta z wykorzystaniem jego umiejętności, predyspozycji, uzdolnień • czynny udział w formach doskonalenia zawodowego • właściwa polityka w zakresie przyznawanych świadczeń • propagowanie w terenie pracy socjalnej • samorealizacja w zawodzie • niepogarszanie sytuacji klienta .

poziomy uczestnictwa i partycypacji społeczności lokalnych:

UCZESTNICTWO: pełne włączenie jednostek i organizacji we wszystkie aspekty planowania i świadczenia usług. Pełne partnerstwo;

WŁĄCZENIE: okazjonalne uczestnictwo w niektórych aspektach planowania i świadczenia usług. Ograniczone partnerstwo.

KONSULTACJE Zbieranie informacji i uwag od poszczególnych osób i organizacji na temat planów i usług; INFORMACJA: Aktywna (np. spotkania i prezentacje) Pasywna (ulotki, broszury) Informowanie jednostek i organizacji nt. planów i usług.

praca socjalna :

- **praca socjalna:** wieloznaczne pojęcie, działania o charakterze socjalnym. Działalność taka od wielu lat obecna jest na całym świecie, różni się w różnych krajach. Praca socjalna ukierunkowana jest na pomoc i opiekę. Według H. Radlińskiej polega na „wydobywaniu i pomnażaniu sił ludzkich, na ich usprawnianiu i organizacji wspólnego działania dla dobra ludzi”. Zaś zdaniem B. Dubois, K.K. Miley praca socjalna to działanie profesjonalne, mające na celu poprawę warunków życia jednostki i społeczeństwa oraz złagodzenie ludzkiego cierpienia i rozwiązywanie problemów społecznych. B. A. Skidmore i M. G. Thackeray definiują pracę socjalną jako zawód, który pomaga ludziom rozwiązywać problemy osobiste, grupowe oraz zbiorowe, tak aby osiągnąć zadowalające stosunki osobiste, grupowe, zbiorowe. Głównym kierunkiem działania pracownika socjalnego jest pomaganie ludziom w polepszeniu ich funkcjonowania społecznego. Termin praca socjalna pojawił się po raz pierwszy w 1917 r. w nazwie amerykańskiego Towarzystwa Pracy Socjalnej. Definicja ta została przyjęta przez Zgromadzenie Międzynarodowej Federacji Pracowników Socjalnych w Montrealu 2000 roku. Praca socjalna to zawód, który promuje społeczne zmiany, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz wzmocnienie i wyzwolenie ludzi dla osiągnięcia przez nich dobrostanu. Korzystając z teorii ludzkich zachowań i systemu społecznego, praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie

dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi z ich środowiskiem. Takie ujęcie pracy socjalnej powoduje, że w Polsce, praca socjalna to, z jednej strony działalność zawodowa wykonywana przez posiadających odpowiednie kwalifikacje pracowników socjalnych, z drugiej zaś, świadczenie niepieniężne z pomocy społecznej, udzielane niezależnie od dochodu osoby bądź rodziny.

- **praca socjalna w szkole:** szkoła realizuje cele i zadania określone w Ustawie z 7 września, 1991 r. oraz w przepisach wydanych na jej podstawie, w szczególności: 1) umożliwia zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do uzyskania świadectwa ukończenia szkoły i świadectwa maturalnego lub świadectwa dojrzałości, 2) umożliwia teoretyczne i praktyczne przygotowanie uczniów do wykonywania zawodu, 3) umożliwia absolwentom dokonanie świadomego wyboru dalszego kierunku kształcenia na poziomie wyższym, 4) kształtuje środowisko wychowawcze sprzyjające realizowaniu celów i zasad określonych w Ustawie z 7 września 1991 r., stosownie do warunków szkoły i wieku uczniów, Do zadań szkoły w zakresie opieki wychowawczej zaliczamy: 1. Tworzenie w szkole i środowisku optymalnych warunków rozwoju uczniów. 2. Zaspokajanie potrzeb biologicznych, społecznych i psychicznych. 3. Rozwijanie zainteresowań i zamiłowań. 4. Zapewnienie uczniom rozwoju według ich możliwości. 5. Działalność wyrównawcza i korekcyjna. 6. Pomoc w wyborze określonego systemu wartości, ideałów, autorytetów. 7. Organi-

zowanie czasu wolnego – nauka jego wykorzystywania. Funkcje opiekuńczo – wychowawcze szkoła spełnia względem uczniów w następujących formach: - Diagnozowanie sytuacji dziecka w rodzinie i środowisku – diagnoza powinna poprzedzać działalność opiekuńczo – wychowawczą, wskazywać, jakie potrzeby dziecka nie są zaspokajane w środowisku jego życia. Jakie ma zainteresowania i zdolności. Ma również pomóc w ustaleniu, jakiej opieki potrzebuje dziecko. - Ratownictwo indywidualne – spotykamy się z nim w sytuacjach wyjątkowych, gdy dziecko na skutek śmierci rodziców (opiekunów), porzucenia przez nich, pozostaje bez żadnej opieki i wymaga natychmiastowej pomocy. Ratownictwo występuje również w sytuacji zagrożenia życia i w nieszczęśliwych wypadkach. Każdy nauczyciel musi być odpowiednio przygotowany do udzielenia pierwszej pomocy. Ratownictwo indywidualne – spotykamy się z nim w sytuacjach wyjątkowych, gdy dziecko na skutek śmierci rodziców (opiekunów), porzucenia przez nich, pozostaje bez żadnej opieki i wymaga natychmiastowej pomocy. Ratownictwo występuje również w sytuacji zagrożenia życia i w nieszczęśliwych wypadkach. Każdy nauczyciel musi być odpowiednio przygotowany do udzielenia pierwszej pomocy. - Kompensacja – dotyczy wyrównania braków w rozwoju dziecka i w zaspokajaniu jego potrzeb. Uczeń z wadami postawy powinien brać udział w specjalnych ćwiczeniach korekcyjnych. Braki w nauce nadrabiane są w zespołach wyrównawczych. Można również zastoso-

wać kompensację wychowawczą, która polega na korygowaniu niewłaściwie ukształtowanych poglądów i postaw moralnych. - Profilaktyka – zapobiega wszelkim niekorzystnym odchyleniom w psychofizycznym i społecznym rozwoju dziecka. - Stymulowanie rozwoju, - Poradnictwo – ma służyć uczniom przede wszystkim w ich samodzielnej pracy. Uczeń powinien mieć możliwość prowadzenia konsultacji z nauczycielem. Szkoła powinna przyzwyczaić uczniów do korzystania z porad w sytuacjach, kiedy nie potrafią sobie sami poradzić. - Integracja działalności opiekuńczo – wychowawczej – polega na tym, że tworzy harmonijną całość z całym systemem wychowawczym szkoły. Ma zapewnić ciągłość procesów opiekuńczo – wychowawczych od wczesnego dzieciństwa poprzez przedszkole do coraz wyższych szczebli systemu szkolnego. Realizacja zadań opiekuńczo – wychowawczych przez szkołę, mimo że obejmuje wszystkich uczniów, jest zróżnicowana ze względu na rozmaite warunki, w jakich żyją i są wychowywane dzieci. Tym samym można podzielić zadania opiekuńczo – wychowawcze na cztery grupy: 1. Opieka obejmująca wszystkich uczniów bez wyjątku (ochrona zdrowia, żywienie, profilaktyka, zapewnienie bezpieczeństwa i korzystnych warunków rozwoju). 2. Zadania w stosunku do uczniów, którym rodzina nie jest w stanie zapewnić dobrych warunków życia i rozwoju (pomoc stypendialna, bezpłatne posiłki, zajęcia świetlicowe, dowożenie do szkoły). 3. Zadania wobec uczniów wymagających

przejściowo większej opieki (dzieci po chorobie, przeniesione z innej szkoły, pochodzące z rodzin po rozwodzie, z brakami w wiadomościach). 4. Obowiązki względem dzieci wyjątkowych (wybitnie uzdolnione, opóźnione w rozwoju, z wadami w rozwoju fizycznym, nadpobudliwe, dzieci z rodzin patologicznych, niedostosowane społecznie).

- **profesjonalny charakter pracy socjalnej** : do czynników określających profesjonalny charakter pracy socjalnej, jako zorganizowanego i celowego działania o charakterze prospołecznym zaliczyć należy w takim samym stopniu: 1) Wiedzę dotyczącą jednostek, grup i społeczności, budowaną na określonych teoretycznych orientacjach; 2) Wiedzę i umiejętności z zakresu różnych perspektyw praktyki socjalnej; 3) Systemy wartości i oparte na nich standardy etyczne zawodu; 4) Badania naukowe dotyczące obszaru praktyki pracy socjalnej.
- **realizacja celów w codziennej działalności zawodowej pracownika socjalnego:** podejmowanie zadań :
a) dokonywanie analizy i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej; b) udzielanie informacji, wskazówek i pomoc w zakresie rozwiązywania spraw życiowych jednostką i grupą, tego potrzebującym; c) pobudzanie aktywności społecznej i inspirowanie zadań samopomocowych; d) współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowywaniu, wdrażaniu oraz rozwijaniu programów społecznych; e) ujawnianie, analizowanie i interpretowanie potrzeb oraz problemów społecznych mają-

cych wpływ na kształtowanie właściwych stosunków międzyludzkich; f) współpraca z innymi profesjonalistami, instytucjami i organizacjami mającymi na celu doskonalenie istniejących już rozwiązań w dziedzinie pracy socjalnej ; g) uczestniczenie w różnego rodzaju formach doskonalenia i doksztalcania podnoszących poziom kwalifikacji zawodowych; h) inicjowanie nowych form udzielania pomocy; i) inicjowanie oraz uczestniczenie w badaniach problemów społecznych.

- **rodzaje opieki ze względu na sytuację zagrożenia:** wyróżniamy: • opiekę profilaktyczną czy wyprzedzającą — która ukierunkowana jest na działania zapobiegające powstawaniu niekorzystnych stanów, sytuacji, a także na działania wyprzedzające niezaspokojenie podstawowych potrzeb. Ten rodzaj opieki określa także jej cele działań nad jednostką w związku z jej potencjalnym zagrożeniem. Można tu zaliczyć takie działania, jak: ochrona, nadzór, wspomaganie, stymulacja; • opiekę interwencyjną — która ukierunkowana jest na przezwyciężanie sytuacji zagrożenia i obejmuje sformułowania określające cele opieki nad jednostką w związku z jej rzeczywistym zagrożeniem, a mianowicie: wsparcie, ratownictwo; • opiekę zbieżną— mieści się ona między profilaktyką a interwencją opiekuńczą. Jest działalnością wychodzącą naprzeciw potrzebom jednostce, czy grupie osób. Ma miejsce w tych placówkach opiekuńczych w których funkcje opiekuńcze urzeczywistniane są przez działalność racjonalną, fachową, opartą na

pozytywnych postawach opiekunów; • opiekę kompensacyjną — ukierunkowana jest ona na usuwanie skutków sytuacji zagrożenia, w jakiej znajdowała się jednostka lub grupa osób i określa cele tej opieki w związku z przezwyciężaniem skutków tych sytuacji. Mają tu miejsce takie działania, jak: wyrównywanie, korekta, reedukacja, resocjalizacja, rewalidacja, rekonwalescencja; opiekę rewalidacyjną — odnosi się do tych osób u których z różnych, zwłaszcza środowiskowych powodów (np. złe funkcjonowanie opieki rodzinnej lub jej całkowity brak), zaznaczają się wyraźne odchylenia od normy psychofizycznej. Osoby te wymagają podjęcia działalności opiekuńczej niespecjalistycznej bądź specjalistycznej. Działania obejmuje swym zakresem zaspokajanie tych potrzeb podopiecznych, które warunkują ich możliwie szybki powrót do normy; • opiekę leczniczą — są to działania polegające na zaspokajaniu potrzeb chorobowych, a ich zaspokojenie warunkuje powrót do zdrowia. Opieka tego rodzaju stosowana jest w takich instytucjach, jak: szpitale, sanatoria, placówki opieki specjalnej; • opiekę doraźną — polega na jednorazowym lub krótkotrwałym działaniu. Najczęściej dotyczy ona sytuacji zagrożenia, wymagającej podjęcia szybkiej interwencji.

- **role zawodowe pracownika socjalnego:** według R. Dolgoff należą do nich : a) ułatwianie komunikacji i powiązań klienta z zasobami → pracownik socjalny jako mediator, doradca, pośrednik pomagający, terapeuta; b) rehabilitacja i rozwój → pracownik socjalny jako opiekun i za-

spokajający potrzeby; c) wspieranie → rola nauczyciela, przewodnika d) udzielanie instrukcji → rola eksperta; e) dostrzeganie i ujawnianie problemów → rola inicjatora; f) konfrontacja i akcja społeczna → rola adwokata, aktywisty, organizatora .

ratownictwo : jest czynnością występującą w sytuacjach nagłego zagrożenia życia, czy zdrowia człowieka; jest formą doraźnej reakcji społecznej w razie nagłego nieszczęścia lub klęski dotykającej jednostki lub pewnej zbiorowości społecznej; skierowane jest na likwidację pierwszych skutków nieszczęścia; oparte jest na konieczności natychmiastowego działania z jednej strony, a na intencji niesienia pomocy z drugiej strony; wiąże się zatem ze zdarzeniem kryzysowym, czy też katastrofą w rezultacie której powstaje konieczność dostarczenia ludziom ochrony, żywności, schronienia, opieki medycznej i socjalnej oraz zaspokojenia innych potrzeb. Sytuacje zagrożenia wywołują np. powodzie, trzęsienia ziemi, sztormy morskie, pożary, wypadki drogowe, skażenia gazowe, a także choroby o przebiegu epidemicznym, głód, akty wrogości i konflikty zbrojne. Zakres działań i kompetencji ratowniczych • zaspokajanie potrzeb biologicznych, a więc: dostarczenie picia, jedzenia, ubrań, schronienia; • zrozumienie reakcji poszkodowanych, umiejętność komunikowania się z nimi i okazywania im wsparcia psychospołecznego; • przestrzeganie zasad akceptacji, samookreślenia się poszkodowanego, ochrony jego dóbr osobistych, zespołowego działania; • współpraca z wolontariuszami. Ratownictwo zatem to ogół sposobów i środków ułatwiających przełamywanie pierwszych skutków sytuacji kryzysowych oraz przysposabiających poszkodowanych do korzystania z wielostronnej i długofalowej pomocy społecznej.

rezydualna i instytucjonalna koncepcja instytucji pomocy

społecznej: Istnieją dwa odmienne spojrzenia na rolę i miejsce pomocy społecznej jako jednej z instytucji życia społecznego. Jest to model rezydualny i instytucjonalny pomocy społecznej. W rzeczywistości trudno odnaleźć czyste typy tych koncepcji. Ogólna tendencja wskazuje jednak przechodzenie od koncepcji rezydualnej do instytucjonalnej wraz z rozwojem społeczeństw w stronę społeczeństwa obywatelskiego. Model rezydualny opiera się na założeniu, że istnieją dwa naturalne kanały, przez które jednostka może zaspokajać swoje potrzeby: rodzina i rynek. Zdarzają się jednak sytuacje, kiedy zaspokojenie potrzeb za ich pośrednictwem jest niemożliwe, ponieważ kanały te są niedrożne (np. dysfunkcyjna rodzina) lub jednostka nie może korzystać z tych mechanizmów z powodu starości lub choroby. W takich sytuacjach uruchamiany jest trzeci kanał – instytucji pomocy społecznej. Instytucja ta jest więc typem rezydualnej agencji, która pełni przede wszystkim funkcje ratownicze i wstrzymuje swoje działania, gdy naturalne kanały podaży znowu funkcjonują właściwie. Z powodu swojej wybiórczości, okresowości i substytutownego charakteru tak funkcjonująca pomoc społeczna nosi stygmę jałmużny czy miłosierdzia. Koncepcja rezydualna – traktuje usługi pomocy społecznej jako narzędzia interwencji socjalnej podejmowane w sytuacjach krytycznych dla rodziny i jednostki. Struktury organizacyjne pomocy społecznej mają za zadanie udzielania wsparcia pomocy jednostkom lub rodzinom w sytuacjach kryzysowych, ale ich pomoc ustaje w chwili wyjścia z krytycznej sytuacji. Świadczenia

mają charakter selektywny, pomoc ma charakter czasowy, zastępczy. Model instytucjonalny pomocy społecznej zakłada że życie we współczesnym świecie jest na tyle złożone i skomplikowane, że niezdolność jednostki do zaspokojenia wszystkich swoich potrzeb w rodzinie lub przez pracę jest zupełnie normalna i zrozumiała. Muszą w związku z tym funkcjonować formalne agencje pomocowe o formalnym, instytucjonalnym statusie. Mowa tutaj o modelu instytucjonalnym pomocy społecznej. Pomoc społeczna w tej perspektywie staje się akceptowana jako właściwa, legitymizowana funkcja nowoczesnego społeczeństwa, świadcząca jednostkom pomoc w osiągnięciu samorealizacji – satysfakcjonującego standardu życia i zdrowia, najpełniejszego rozwoju ich zdolności oraz dobrostanu w harmonii z potrzebami społeczności . Koncepcja instytucjonalna — pomoc społeczna rozumiana jest tu jako zorganizowany system usług społecznych i instytucji powstałych w celu pomocy jednostkom lub grupom społecznym w osiągnięciu satysfakcjonującego standardu życia. Świadczenia mają często charakter permanentny.

rodzaje służb społecznych: ze względu na : podmioty służb społecznych: -zinstytucjonalizowane - kościelne organizacja charytatywne - niezinstytucjonalizowane – pomoc rodzinna i sąsiedzka (BANKI CZASU –prawnik udziela porad prawnych, a za to studentka daje korepetycje jego dziecku z matematyki) ; w zależności od źródła finansowania: - służby społeczne publiczne finansowane z podatków - służby społeczne niepubliczne opłacane bezpośrednio z prywatnych pieniędzy – o charakterze komercyjnym – działają w celu wypracowania dla siebie zysk - nie nastawione na zysk – są to tzw. instytucje non – profit; ze względu na miejsce działania: - zakładowe służby socjalne działające w miejscu pracy - terenowe służby społeczne, funkcjonujące w miejscu zamieszkania.

rodzaje wsparcia społecznego: ze względu na rodzaj grup wsparcia i jego płaszczyzny , można wyróżnić kilka rodzajów wsparcia społecznego, a mianowicie: a) wsparcie formalne i nieformalne; b) wsparcie profesjonalne i nieprofesjonalne; c) wsparcie samopomocowe; d) wsparcie wolontariatowe; e) wsparcie ratownicze; f) wsparcie emocjonalne; g) wsparcie wartościujące; h) wsparcie instrumentalne; i) wsparcie informacyjne; j) wsparcie duchowe; k) wsparcie opiekuńcze;

rozwój społeczności lokalnej: to proces służący rozwiązywaniu problemów lokalnych i stwarzaniu warunków do zaspokajania potrzeb mieszkańców poprzez zaangażowanie mieszkańców, instytucji i wszelkich grup interesu oraz władz.

rzecznictwo: rozumienie wąskie - służy oddziaływaniu na konkretne instytucje pomocowe, które w sposób niesprawny wywiązują się ze swoich obowiązków wobec poszczególnych klientów lub ich całych kategorii; rozumienie szerokie odnosi się do akcji mających na celu zmianę stosunku społecznego i/lub prawnego do całych kategorii, np. niepełnosprawnych . Misją jest obrona klienta. Podstawą skutecznego rzecznictwa jest: rzetelna dokumentacja przypadku; wiarygodność nadawcy - w zdobywaniu wiarygodności potrzebne są umiejętności z zakresu komunikacji interpersonalnej; umiejętność sprawnego przekazu treści; intencje; okazywanie życzliwości.

samopomoc : (uregulowania prawne : ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004r. Art. 51 Ustawa o zatrudnieniu socjalnym Art. 18): samopomoc czyli bazowanie na wewnętrznych siłach w celu przezwyciężenia danego problemu w wymiarze indywidualnym, grupowym i wspólnotowym. Samopomoc to wszystkie te działania ludzi, które są poświęcone radzeniu sobie z różnego rodzaju problemami, w oparciu o korzystanie z własnych doświadczeń i pomysłowości, oraz w oparciu o przedyskutowanie ich z ludźmi, którzy już przez nie przeszli i poradzili sobie z nimi. Centralnym zagadnieniem samopomocy jest pomaganie. Jak udzielać pomocy, jak wziąć pomoc i jak pomóc sobie samemu to kluczowe pytania stawiane na grupach samo-

pomocowych. Mottem grup samopomocowych jest hasło: Nie jesteś sam . Członkowie grup samopomocowych czują się mniej odizolowani wiedząc, że inni mają takie same problemy jak oni. Podczas spotkania grupy uczestnicy wymieniają pomysły na rozwiązania problemów, uczą się jak aktywnie mogliby zaangażować się w działania mające im pomóc. Dzięki uczestnictwu w grupach ludzie zmieniają swoje postawy i zachowania, odzyskują poczucie kontroli nad własnym życiem. Wymiary samopomocy to : Indywidualny (przewyciężanie problemu bazując na silnej woli); Grupowy (wzajemna pomoc członków w celu rozwiązywania problemu); Wspólnotowy (wykorzystanie zasobów wspólnoty lokalnej dla rozwiązywania problemów).

sektory w społeczeństwie: sektor publiczny: stanowienie prawa, dobro ogólnospołeczne, budżet; sektor biznesu: wytwarzanie dóbr i usług, rynek- konkurencja – zysk; sektor obywatelski : realizacja interesów grup zagrożonych, realizacja własnych pomysłów, różnorodność źródeł finansowania.

służb społeczne:

- **sfery aktywności służb społecznych:** uwzględniające zróżnicowanie struktur życia społecznego, nastawione na zaspokajanie ich określonych potrzeb, są następujące: pomoc społeczna — realizowana w formie otwartej (środowiskowej) i zanikniętej (zakładowej); służba zdrowia — W jej strukturach działają asystenci socjalni w szpitalach ogólnych psychiatrycznych, pielęgniarki środowiskowe, osoby pracujące z osobami uzależnionymi od środków odurzających, pracownicy socjalni wspomagający rehabilitację inwalidów; wymiar sprawiedliwości - działalność kuratorów zawodowych i społecznych, grupy Anonimowych Alkoholików w zakładach karnych; edukacja i wychowanie — pedagodzy szkolni, poradnie społeczno- wychowawcze, pracownicy socjalni w domach dziecka, świetlice dla dzieci zaniedbanych wychowawczo i społecznie; zatrudnienie — pracownie społeczno-zawodowe wydzielone stanowisko do spraw zatrudnienia osób niepełnosprawnych, służby pracownicze w zakładach pracy; pomoc rodzinie i jednostce w sytuacjach kryzysowych — poradnie rodzinne, telefony zaufania, grupy samopomocowe.

- **służba społeczna**: zorganizowane, względnie trwałe i wyspecjalizowane zespoły ludzi działające w ścisłym związku lub w ramach pewnych instytucji i organizacji. Jej zadaniem jest wspomaganie jednostki, rodziny oraz innych grup zbiorowości w sytuacjach, gdy nie mogą one z powodów subiektywnych lub obiektywnych zaspokoić swoich potrzeb na wystarczającym poziomie lub w zadowalającej ich formie.

standardy:

- **specyfikacja usługi w ramach standardów pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej:**

1) Praca socjalna jest świadczeniem niepieniężnym z pomocy społecznej; 2) Praca socjalna jest świadczeniem udzielanym przez pracownika w oparciu o następujące zasady: a). poszanowania godności człowieka i jego prawa do samostanowienia; b). równego traktowania klientów, bez względu na wiek, stan cywilny, orientację seksualną, narodowość, wyznanie, przekonania polityczne, stan zdrowia, rasę, kolor skóry, oraz inne preferencje i cechy; c). angażowania się na rzecz pomocy klientowi w rozwiązywanie jego trudności życiowych oraz wykorzystuje swoją wiedzę umiejętności zawodowe i kompetencje; d). wzmacniania wysiłków klienta na rzecz życiowego usamodzielnienia; e). udzielania klientowi pełnej precyzyjnej informacji na temat dostępnych świadczeń; f). zasięgania konsultacji współpracowników i zwierzchników, w przypadku gdy leży to w żywotnym interesie klienta; g). ma prawo do nieświadczenia pomocy, gdy wyczerpane zostały przewidziane ustawą świadczenia lub te świadczenia są niepotrzebne; h). zmiany formy udzielanej pomocy, w przypadku stwierdzenia wykorzystania jej niezgodnie z przeznaczeniem; i). zachowania w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych; j). ma prawo bez zgody klienta przetwarzać jego poufne dane w sytuacji gdy przemawiają ważne względy zawodowe. k). przestrzegania

zasad etyki zawodowej; 3) W świadczeniu pracy socjalnej wykorzystuje się metody pracy socjalnej, a w szczególności metodę pracy z indywidualnym przypadkiem, metodę pracy grupowej, metodę organizowania społeczności lokalnej; oraz techniki, a w szczególności kontrakt socjalny, projekt socjalny; 4) Praca socjalna to proces zaplanowanych i zespołowych działań obejmujących wszystkie niezbędne i możliwe dla danej sytuacji formy świadczeń z zakresu ratownictwa, opieki, pomocy, kompensacji wobec osoby, rodziny czy grupy społecznej; 5) Praca socjalna dostosowana jest do specyficznych, rozeznaczonych potrzeb osoby, rodziny, środowiska lokalnego; 6) Praca socjalna stanowi świadczenie pomocy dla samopomocy.

- **standardy pracy socjalnej w kontekście ustawy o pomocy społecznej:** niezbędne narzędzie będące modelem, zestawem norm i procedur, umożliwiających realizację usługi. Podstawową regulacją prawną dla pracy socjalnej jako działalności zawodowej i świadczenia z pomocy społecznej jest ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004 roku (Dz.U.04.64.953 z późniejszymi zmianami).

społeczność lokalna: jest to zbiorowość zamieszkująca wyodrębnione, stosunkowo niewielkie terytorium, jak np. parafia, wieś, czy osiedle, w której występują silne więzi wynikające ze wspólnoty interesów i potrzeb, a także z poczucia zakorzenienia i przynależności do zamieszkiwanego miejsca. Badania społeczności lokalnych w socjologii prowadzone są w ramach socjologii miasta i socjologii wsi. Ze względu na wielkość struktur badanego przedmiotu problematyka społeczności lokalnych ujmowana jest przez mezosocjologię. Jako elementy konstytuujące społeczność lokalną wymienia się w socjologii: 1. przestrzeń (geograficznie wydzielony obszar) i terytorium (teren zasiedlony przez ludzką populację); 2. zamieszkującą to terytorium zbiorowość ; 3. społeczne interakcje zachodzące między zamieszkującymi terytorium osobami ; 4. wspólne więzi ludzi i instytucji, co sprawia że zbiorowość charakteryzuje się wewnętrznym zintegrowaniem, i co z kolei umożliwia podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwiązywania lokalnych problemów; 5. poczucie sentymentu do miejsca zamieszkania. Elementem, który ma duży wpływ na realizację wspólnych interesów społeczności lokalnej, w szczególności w społecznościach miejskich, są działające na ich obszarze stowarzyszenia, organizacje pozarządowe czy grupy społeczne będące wyrazicielami tych interesów. W ekologii społecznej, podobnie jak w podejściu funkcjonalnym, społeczność lokalna rozpatrywana jest ze względu na funkcjonalne zróżnicowanie przestrzeni, adaptację jednostek do tej przestrzeni. W ujęciu ekologicznym społeczność lokalna traktowana była jako system społeczny, zdetermi-

nowany układem przestrzennym danego terytorium, przy czym bierze się pod uwagę wiele czynników determinujących funkcjonowanie społeczności lokalnej w ujęciu funkcjonalnym, natomiast przestrzeń społeczna ujmowana jest jako twór społeczny, w mniejszym stopniu zależny od warunków przyrodniczych czy typologicznych.

W społeczeństwach tradycyjnych społeczności lokalne mają większą autonomię, swoje własne normy społeczne regulujące ich działania, natomiast w społeczeństwach nowoczesnych przeważać zaczyna makrospołeczny układ normatywny, zaś granice społeczności lokalnych ustanawiane są administracyjnie, w mniejszym stopniu istotne są ich granice kulturowe. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest partycypowanie mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym. Czynnikiem, który katalizuje proces przekształcania się zbiorowości terytorialnych w społeczności lokalne jest partycypowanie mieszkańców danego terytorium w akcjach społecznych, przy czym większe prawdopodobieństwo udziału w tego typu akcjach występuje w przypadku osób o wyższym statusie społecznym.

substytucja : jest to czynność ratowania jednostek z głębokiej destrukcji ich życia. Polega na całkowitym zastąpieniu naturalnego środowiska życia, najczęściej rodziny, środowiskiem sztucznym; staje się konieczna, gdy np. naturalna rodzina rozpada się, traci zdolność prawidłowego funkcjonowania, lub gdy odrzuca kogoś ze swoich członków; w takiej sytuacji dalszą opiekę przejmuje osoba obca, rodzina zastępcza lub instytucja społeczna (domy pomocy społecznej, domy dziecka, rodziny zastępcze).

świadczenie pracy socjalnej : wykonywanie zawodu pracownika socjalnego polegałoby na świadczeniu pracy socjalnej, rozumianej jako działalność profesjonalna, korzystająca z teorii i osiągnięć nauki, w tym teorii ludzkich zachowań i systemów społecznych, mająca na celu: aktywizowanie i wspieranie osób oraz rodzin, które własnym staraniem, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych oraz nie mogą uczestniczyć w życiu społeczności, by o własnych siłach mogły przezwyciężyć ubóstwo i wykluczenie społeczne, integrację społeczną osób oraz rodzin i innych grup społecznych, dążenie do zapewnienia wszystkim osobom tego wymagającym odpowiednich form wsparcia, zapobieganie problemom wynikającym z wzajemnych ludzkich relacji i współdziałania w rozwiązywaniu tych problemów – dla osiągnięcia godnych warunków życia przez osoby uzyskujące wsparcie w formie pracy socjalnej. Świadczenie pracy socjalnej polegałoby w szczególności na: wspieraniu w uzyskaniu, przez osoby i rodziny będące w trudnej sytuacji

życiowej, poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów oraz pomocy, świadczonych przez właściwe instytucje rządowe, samorządowe i organizacje pozarządowe, poradnictwie socjalnym, prowadzeniu mediacji mających na celu budowanie korzystnych relacji między członkami rodziny, wspieraniu lub dążeniu do przywrócenia korzystnych relacji między osobami a społeczeństwem w celu poprawy jakości życia, pobudzaniu społecznej aktywności i inspirowaniu działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób oraz rodzin i innych grup społecznych, współpracy z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania skutków negatywnych zjawisk społecznych, inicjowaniu nowych form pomocy osobom i rodzinom będącym w trudnej sytuacji życiowej oraz inspirowaniu powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji życiowej takich osób i rodzin, pracy w środowisku lokalnym przy organizowaniu działań na rzecz osób oraz rodzin i innych grup społecznych, będących w trudnej sytuacji życiowej, integrowaniu osób oraz rodzin i innych grup społecznych, a także społeczności lokalnej, przeprowadzaniu rodzinnych wywiadów środowiskowych, odejmowaniu interwencji socjalnej i występowaniu w interesie osób, w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia, szczególnie w sprawach dotyczących nieletnich, osób starszych, niepełnosprawnych, samotnych oraz z zaburzeniami psychicznymi, opracowywaniu planów pomocy oraz kwalifikowaniu do uzyskania świadczeń pomocy społecznej, opracowywaniu, wspólnie z osobami wymagającymi wsparcia, indywidualnych programów zatrudnienia socjalnego i

indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, opracowywaniu i podejmowaniu czynności związanych z realizacją zadań określonych w kontrakcie socjalnym.

teorie a praca socjalna :

- **teoria antropologii filozoficznej i kulturowej w pracy socjalnej :** a) antropologia filozoficzna- mówi i wyjaśnia problemy człowieka co do sensu istnienia, w stosunku do działań własnych „rozważania sensu życia” ; b) antropologia kulturowa- wyjaśnia jak powinniśmy funkcjonować w kulturze, pracownik socjalny jest animatorem kultury, zaspokaja potrzeby kulturowe.
- **teorie psychologiczne a praca socjalna:** a) psychoanaliza- koncepcja człowieka zależy od wnętrza, przeżycia, doświadczenia, mechanizmy obronne człowieka- wiedza potrzebna w pracy socjalnej. Modelowe działania z przypadkiem, psychodynamiczny model postępowania; b) behawioryzm- koncepcja zachowania, zależy od kar i nagród, wynik reakcji na bodźce otoczenia. Wykorzystywana do zmiany zachowań- model behawioralny- poprzez kary i nagrody zmieniamy zachowanie człowieka za jego zgodą; c) teoria- analiza transakcyjna- Berne’a- podstawą działania są relacje w systemach i obszarach. Narzędzie analizy wspólnego życia z innym człowiekiem (niechętni do kontaktów, odosobnieni; kontakty formalne; otwarci, towarzyscy; ludzie szukający działań zaczepnych, podstępni; kontakty rzeczowe, realizacja działań, postawy działań wobec drugiego człowieka).

- **teorie socjologiczne a praca socjalna:** wiedza socjologiczna dostarcza pracy socjalnej wiedzy na temat mechanizmów funkcjonowania, źródła ewolucji, przemian: a) funkcjonalizm- istotne zmiany pojawiające się w kulturze. Kulturę stworzył człowiek, aby zaspokajać swoje potrzeby- ewolucja potrzeb i kultury oraz zmian w kulturze. Kultura wyrasta z potrzeb, a potrzeby wyrastają z kultury. Twierdzenie Parsonsa- system społeczny sam tworzy systemy adaptacji (mechanizmy łagodzące pewne zaburzenia); b) strukturalizm- ograniczona rola struktur w ograniczonym obszarze; c) kulturalizm - wyjaśniający procesy socjalizacji jednostek, rozpatruje socjalizację na różnych poziomach, przynależność do subkultury różnicuje socjalizację; d) interakcjonizm symboliczny- Hoffman „życie jest teatrem, a każdy tworzy rolę”. To w jaki sposób wywiązuje się z roli jest, jak chce tę rolę odgrywać zależy od osobowości ; e) teoria systemu identyfikująca jednostkę w interakcji z innymi systemami. Każdy z nas pozostaje i funkcjonuje w systemach i pozostaje w interakcji z innymi systemami np. praca z jednostką, która jest elementem rodziny.

terapia: to system działań stosowanych wobec osób chorych, ale także jednostek o zaburzonym rozwoju, dotkniętych uzależnieniami, objętych głębszymi wykojeńciami. Terapia niewątpliwie łagodzi negatywne przejawy zachowań człowieka i wspiera jego rozwój.

tytuł zawodowy „pracownik socjalny” : zawód pracownika socjalnego może wykonywać oraz posługiwać się tytułem zawodowym „pracownik socjalny” osoba, która spełnia określone wymagania. Tytuł zawodowy „pracownik socjalny” podlega ochronie prawnej. Podobnie jak w przypadku innych grup zawodowych pracownik socjalny ma obowiązek wykonywać swój zawód z należytą starannością, zgodnie z osiągnięciami nauki i z zasadami etyki zawodowej.

usługi opiekuńcze: to pomoc w formie usługi opiekuńczej którą mogą otrzymać osoby, które mają trudności np. z robieniem zakupów, sprzątnięciem, higieną osobistą, wymagają opieki rehabilitanta. Usługi te są świadczone w mieszkaniu osoby, która potrzebuje pomocy. O pomoc może starać się także rodzina osoby wymagającej opieki, jeżeli nie jest ona w stanie zapewnić pomocy bliskiej osobie. Zgodnie z ustawą z dn. 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej Dz. U. z 1998 r., Nr 64, poz. 414 z późn. zm.) należą: pomoc w codziennych zajęciach, takich jak robienie zakupów, sprzątnięcie, gotowanie, załatwianie spraw w urzędach itp. Są to tzw. usługi gospodarcze; mycie, kąpanie, ubieranie, pomoc dla osób chorych, dozowanie lekarstw, przeciełanie łóżka, zapobieganie powstawaniu odleżyn i odparzeń, karmienie (usługi pielęgnacyjne); specjalistyczne formy pielęgnacji, rehabilitacja fizyczna, terapia (usługi specjalistyczne). Jest to szczególny rodzaj usług dostosowanych do rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności. Są one świadczone przez specjalistów np. pielęgniarzy, rehabilitantów, psychologów, terapeutów. Organizatorem usług są Ośrodki Pomocy Społecznej (OPS) które współpracują z wyspecjalizowanymi w tym zakresie organizacjami pozarządowymi lub firmami prywatnymi. Usługi opiekuńcze są odpłatne i zależą od miejsca zamieszkania (zasady odpłatności uchwalają władze gminy) oraz dochodu netto przypadającego na osobę mieszkającą samotnie lub średniego dochodu na jedną osobę w rodzinie.

umiejętności pracownika socjalnego : Umiejętności funkcjonalne : bezinteresowność i uczciwość, poszanowanie godności drugiego człowieka, postawa niesienia pomocy, zdolność do samokontroli, krytyczna ocena swojego postępowania, komunikatywność, empatia, obiektywizm ; Umiejętności instrumentalne : obowiązkowość, wewnętrzną dyscyplinę, zdecydowanie i konsekwentność, prawdomówność, odpowiedzialność, kulturę osobistą i takt, dyskrecję, zdolności organizatorskie; Umiejętności metodyczne : a) udzielanie porad i stosowanie elementów psychoterapii; b) obserwacji, dokonywania analizy i wnioskowania; c) formułowania diagnozy społecznej oraz planu pomocy; d) stosowania w praktyce metod i technik interwencji społecznej i pracy opiekuńczej; e) stosowania w praktyce metod i technik monitorowania i ewaluacji; f) łączenia niektórych elementów poszczególnych metod w zakresie odpowiadającym sytuacji osoby lub rodziny; Umiejętności społeczne: a) komunikacyjne; b) nawiązywania kontaktu; c) rozumienia sytuacji osoby lub rodziny; d) okazywania ciepła i empatii; e) współpracy z klientami i ważnymi dla nich osobami z ich otoczenia; f) współpracy z przedstawicielami innych zawodów i instytucji oraz wolontariuszami; g) mediacji i negocjacji; h) organizowania i prowadzenia grup zadaniowych; i) występowania na forum publicznym
j) wykorzystania lokalnej sceny politycznej; k) aktywizowania społeczności lokalnej ; Umiejętności stosowania prawa: organizowania pracy : a) interpretowania przepisów prawa i stosowania ich w praktyce; b) dokonywania właściwej analizy doku-

mentów oraz przepisów prawa, celem uwzględnienia specyfiki sytuacji danej osoby; c) uświadamiania klientom pomocy społecznej ich uprawnień i sposobów ich egzekwowania Umiejętności wskazywania właściwych instytucji, w których kompetencji leżą problemy związane z pomocą społeczną ;Umiejętności menedżerskie: a) przewidywania potrzeb społecznych, odpowiedniego zdobywania i alokacji zasobów; b) twórczego rozwiązywania problemów społecznych; c) organizowania pracy i kierowania zespołem ludzkim; d) prowadzenia nadzoru e) inicjowania i współrealizowania projektów działań społecznych, wspomagania aktywności, kształtowania postaw i stosunków międzyludzkich; f) skutecznego negocjowania dla osiągnięcia celów pomocy społecznej; g) pozyskiwania do współdziałania osób, rodzin, środowiska lokalnego, instytucji, organizacji pozarządowych; h) publicznego prezentowania problemów społecznych; i) zdobywania funduszy na realizację celów pomocy społecznej; Umiejętności podejmowania decyzji i szybkiej interwencji socjalnej; Umiejętności stosowania wiedzy naukowej w praktyce; Umiejętność wykorzystania zdobyczy techniki podczas wykonywania pracy socjalnej.

wartości w pracy socjalnej: program nauczania opracowany pod patronatem Rady ds. Kształcenia w Zakresie Pracy Socjalnej wyróżnia najważniejsze wartości potrzebne do określenia zawodu pracownika socjalnego: 1. Każda osoba ma prawo do samorealizacji zgodnie z posiadanymi predyspozycjami i wolą korzystania z nich; 2. Jako członek społeczeństwa, każda osoba ma obowiązek takiego doboru sposobów samorealizacji, jaki przyczynia się do dobra wspólnego; 3. Społeczeństwo ma obowiązek ułatwiać samorealizację jednostki i jednocześnie ma prawo do korzystania z wkładu wnoszonego przez poszczególnych członków; 4. Dla harmonijnego rozwoju zdolności, każda osoba wymaga, by społeczeństwo zapewniło jej możliwość zaspokojenia jej podstawowych potrzeb w sferze cielesnej, psychicznej, ekonomicznej, kulturalnej, estetycznej i duchowej; 5. W miarę wzrostu złożoności i współzależności społeczeństwa coraz bardziej rozwija się zapotrzebowanie na wyspecjalizowaną organizację społeczną ułatwiającą jednostce jej samorealizację; 6. Aby umożliwić zarówno samorealizację jednostki, jak i jej wkład w społeczeństwo, organizacja społeczeństwa musi wytworzyć narzędzia zaspokajania potrzeb w takim zakresie i takiej jakości, jak na to pozwala ogólna kondycja społeczeństwa. Według projektu programu „wartości te stanowią minimum zaangażowania pracownika socjalnego. Wynika z nich, że wolność człowieka jest funkcją potrzeb i wymagań współczesnego życia”.

zabezpieczenie społeczne: zorganizowany system, realizowany przez państwo za pomocą szerokiego zespołu środków, zmierzających do zaspokojenia jednostkom społecznie uzasadnionych potrzeb i wyrównania dysproporcji warunków życia spowodowanych zarówno przyczynami naturalnymi, jak i zdarzeniami losowymi. Do działań instytucji wsparcia społecznego weszło również pojęcie terapii. Terapia to system działań stosowanych wobec osób chorych, ale także jednostek o zaburzonym rozwoju, dotkniętych uzależnieniami, objętych głębszymi wykojeńciami. Terapia niewątpliwie łagodzi negatywne przejawy zachowań człowieka i wspiera jego rozwój.

zadania pracownika socjalnego: praca socjalna; dokonywanie analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej oraz kwalifikowanie do uzyskania tych świadczeń: udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej; skuteczne posługiwanie się przepisami prawa w realizacji tych zadań; pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskiwaniu pomocy; udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej; pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych; współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa; inicjowanie nowych form pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową oraz inspirowanie powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin; współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia.

zakres usługi:

- **zakres usługi – podmiotowy** : praca socjalna prowadzona jest: a) z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej; b) ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokojenia potrzeb członków społeczności
- **zakres usługi – przedmiotowy** : przez pracę socjalną rozumie się „działalność zawodową, mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi”. Praca socjalna świadczona jest i obejmuje obszary życia osób, rodzin i małych grup społecznych w zakresach niezbędnych dla wzmocnienia lub odzyskania ich zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie, w szczególności poprzez: a) wspomaganie w rozwoju, b) działania profilaktyczne wobec grup zagrożonych; c) zapobieganie pogłębianiu się problemów osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- **zakres usługi – przestrzenny**: praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom, bez względu na posiadany dochód. Praca socjalna realizowana jest w środowisku zamieszkania osoby, rodziny, grupy społecznej.

założenia pracy socjalnej: 1. Jak wszystkie inne profesje, praca socjalna służy rozwiązywaniu problemów. 2. Praktyka pracy socjalnej jest sztuką o podłożu naukowym i wartościującym. 3. Praca socjalna jako profesja powstała i nadal się rozwija, dlatego że zaspokaja uznane społecznie potrzeby i aspiracje ludzi. 4. Wartości, jakimi kieruje się praca socjalna, wywodzą się z wartości wyznawanych przez społeczeństwo, w którym ono funkcjonuje. Wartości te jednak niekoniecznie i niecałkowicie są wartościami powszechnie lub szeroko wyznawanymi i obowiązującymi w społeczeństwie. 5. Naukowa podbudowa pracy socjalnej składa się trzech rodzajów wiedzy: a) wiedzy sprawdzonej, b) wiedzy hipotetycznej wymagającej sprawdzenia c) wiedzy zakładanej (zwanej także „mądrością praktyczną”), wymagającej sformułowania w hipotezę, a następnie sprawdzenia 6. Wiedza wymagana w praktyce pracy socjalnej zależy od celów i funkcji oraz od rodzaju problemu, który należy rozwiązać. 7. Opanowanie wiedzy zawodowej i wartości podstawowych jest ważną cechą pracownika socjalnego, ponieważ to on jest instrumentem udzielającym profesjonalnej pomocy. 8. Umiejętności zawodowe pracownika socjalnego znajdują odbicie w jego działalności.

zasady pomocy społecznej : Zasady pomocy społecznej nie tworzą jednolitego katalogu i mogą być wyodrębnione w oparciu o zróżnicowane kryteria. W odniesieniu do instytucji pomocy społecznej można na przykład mówić o: zasadach konstytucyjnych, zasadach ustawowych, zasadach – wartościach wypracowanych w teorii pomocy społecznej. Inny podział zasad to : zasada prawdy obiektywnej; zasada pomocniczości; zasada legalności; zasada decentralizacji i dualizmu; zasada indywidualizacji i typizacji świadczeń; zasada uznaniowości i zasada roszczeniowości; zasada ochrony dóbr osobistych; zasada finansowania pomocy ze środków publicznych; zasady wynikające z prawa administracyjnego. Według I. Sierpowskiej możemy wyróżnić : I. ZASADY ORGANIZACJI ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ a) zasada pomocniczości tzw. również zasadą subsidiarności; odwołuje się do samodzielności obywateli i wspólnot w realizowaniu zadań publicznych; państwo powinno wspomagać jednostki, rodziny, grupy i nie powinno przejmować zadań, które mogą one samodzielnie wykonać b) zasada legalności zwana również zasadą praworządności; wyraża ona nakaz działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa; c) zasada decentralizacji i dualizmu zasady te są obecne w pomocy społecznej poprzez przekazanie zdecydowanej większości zadań z jej zakresu administracji lokalnej; na organach administracji publicznej ciąży obowiązek wykonywania konstytucyjnych zadań gwarantujących ochronę jednostki w trudnych sytuacjach życiowych, poprzez udzielanie jej różnych form wsparcia; związane z tym obowiązki ustawodawca podzielił po-

między różne organy; II. ZASADY POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO :a) zasada prawdy obiektywnej wyraża obowiązek wykonania przez organ wszystkich czynności, które przyczyniają się do dokładnego ustalenia stanu faktycznego; organ powinien dążyć do usunięcia wszelkich przeszkód utrudniających wyjaśnienie okoliczności faktycznych sprawy b) zasada oficjalności wyraża się w różnych czynnościach procesowych dokonywanych przez organ z urzędu; przejawia się ona między innymi w: możliwości wszczęcia postępowania przez organ, decydowaniu o zakresie prowadzonego postępowania, obowiązku zebrania i rozpatrzenia materiału dowodowego itp. c) zasada informowania sprowadza się do należytego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych oraz do czuwania, by nie poniosły one szkody na skutek nieznajomości przepisów prawa d) zasada czynnego udziału stron w postępowaniu polega na aktywnym uczestniczeniu strony w postępowaniu; wyraża się w różnych uprawnieniach stron i odpowiadającym im obowiązkach organu prowadzącego postępowanie e) zasada trwałości decyzji trwałe są decyzje ostateczne, od których nie służy odwołanie, które korzystają z domniemania prawidłowości, obowiązują i są wykonalne f) zasada szybkości i prostoty postępowania organ prowadzący postępowanie powinien unikać nadmiernego formalizmu, a sprawy załatwiać bez zbędnej zwłoki g) zasada dwuinstancyjności każda ze stron postępowania ma prawo zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji h) zasada prawa do sądu wyznacza granice ochrony jednostki w sytuacjach spornych z prawem oraz

stanowi wyznacznik działania zgodnego z prawem dla organów państwa .

III. ZASADY CHARAKTERYSTYCZNE DLA SYSTEMU POMOCY SPOŁECZNEJ

a) zasada indywidualizacji i zasada typizacji świadczeń odróżniają pomoc od ubezpieczeń społecznych, w których rodzaje świadczeń są ściśle określone przepisami prawa i są zależne od zdarzenia losowego, bez możliwości dopasowania wsparcia do jednostkowych przypadków

b) zasada uznaniowości i zasada roszczeniowości oznaczają znaczną swobodę organu w podejmowaniu decyzji o przyznaniu pomocy

c) zasada ochrony dóbr osobistych do dóbr osobistych zalicza się między innymi: zdrowie, wolność, godność, nazwisko, wizerunek, swobodę sumienia, tajemnicę korespondencji; ogólną ochronę dóbr osobistych przewiduje kodeks cywilny; do ochrony dóbr osobistych kilkakrotnie odwołuje się ustawa o pomocy społecznej

d) zasada finansowania pomocy społecznej ze środków publicznych to jedna z cech odróżniająca pomoc społeczną od ubezpieczeń społecznych; państwo i samorządy terytorialne mają nie tylko obowiązek wykonywania zadań pomocy społecznej, ale również muszą ponosić związane z tym obciążenia finansowe

e) zasada odpłatności w pokrywaniu kosztów świadczenia pomocy społecznej uczestniczą również sami beneficjenci.

zasoby instytucji pomocy społecznej: należy rozumieć osobowe i materialne środki służące do realizacji celów instytucji, przy czym trzeba brać pod uwagę zarówno zasoby ludzkie, czyli personel instytucji, jak i instrumenty działania, do których zalicza się tradycyjnie: pracę socjalną, zasiłki finansowe oraz usługi.

Bibliografia i literatura uzupełniająca

- Bałchan S.A. , Lasota M. (2010), Poradnik streetworkera , Stowarzyszenie Po- moc . Katowice – Opole
- Barczykowska A.(2008), Dzieci ulicy w sercach miasta, Czasopismo Techniczne , nr.2
- Bratnicki M. (2000), Podstawy współczesnego myślenia o zarządzaniu, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2000
- Brągiel J., Kurcz A.(2002), Pracownik socjalny. Wybrane problemy zawodu w okresie transformacji społecznej, Uniwersytet Opolski,
- Bugdol M. (2006), Wartości organizacyjne, Wydawnictwo UJ, Kraków
- Conger J.A, Kanungo R.N.(1988): The Empowerment Process Integrating Theory and Practice. "Academy of Management Review"
- de Robertis C. , Pascal H. (1996), Postępowanie metodyczne w pracy socjalnej z grupami i społecznościami ,Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa
- Dialog - powiedz jak? Z doświadczeń zespołu Programu DIALOG(1998), Centrum Szkoleniowe fundacji rozwoju Demokracji Lokalnej, Białystok
- Dubois B. ,Krogsrud Miley K. , Praca socjalna, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa
- Ekonomia społeczna . Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej (2008),Pod red. J. Staręgi – Piasek, IRSS, Warszawa
- Fidelus A.(2005), Dzieci ulicy – podobieństwa i różnice w zależności od czynników środowiskowych i kulturowych, Kraków
- Granosik M.(2006), Profesjonalny wymiar pracy socjalnej, Wyd. Śląsk, Katowice
- Grzybek G.(2007) , Etyczne podstawy pracy socjalnej, wyd. ATH, Bielsko-Biała

- Grzybek G.(2006), Podstawy pracy socjalnej. Ujęcie antropologiczno-etyczne, wyd. ATH, Bielsko-Biała
- Jakubowska B., Kozyra-Olszańska M. , Płocińska,M. (1998), Jak rozwiązywać problemy społeczności lokalnych, Projekt Sieci Demokratycznej (DemNet), Fundacja "Bene Vobis"
- Kantowicz E.(2001), Elementy teorii i praktyki pracy socjalnej, wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn
- Krzesińska-Żach B.(2006), Człowiek w sytuacji zagrożenia jako podmiot oddziaływań pracownika socjalnego, Trans Humana,
- Kurzeja A.(2010), Dzieci ulicy. Profilaktyka zagrożeń, Kraków
- Lalak D., Pilch T.(1999), Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, Żak Wydawnictwo Akademickie,
- Leś E. (2004) Zarys historii dobroczynności i filantropii w Polsce , Wydawnictwo Pruszyński i Spółka , Warszawa
- Lishman J.(1996) , Podręcznik teorii dla nauczycieli praktyki w pracy socjalnej, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa oraz Oficyna "Śląsk", Katowice, r. XII S. Watts, Praca socjalna w społeczności lokalnej (Community social work),
- Marynowicz-Hetka E. , J. Piekarski,(1996), Wokół problemów działania społecznego, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa 1996 oraz Oficyna "Śląsk", Katowice. Część III. Projekty działań socjalnych - materiały do ćwiczeń, s. 173-230
- Nocuń A. ,Szmagalski A. (1996), Podstawowe umiejętności w pracy socjalnej, Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa

- Od ulicy do samodzielności życiowej. Standardy społecznej i zawodowej (re)integracji osób bezdomnych w sześciu sferach, (2008), Pod red: A. Dębska-Cenian, P. Olech, Gdańsk.
- Olech P. (2011), Metoda „ najpierw mieszkanie”- zmieniający się charakter pracy socjalnej z ludźmi bezdomnymi w Europie , W: Forum o bezdomności bez lęku, Rok III , Pod red. Ł. Browarczyk , M. Dębskiego, A. Maja ; ss. 217 – 230
- Piekut-Brodzka D., Kuczyńska-Kwapisz J.(2004), Pedagogika specjalna dla pracowników socjalnych, WAPS,
- Pluskota K.(2006), Charakterystyka problemu dzieci ulicy i proponowany program resocjalizacji, Edukacja Zdrowotna , nr.3
- Pospiszyl I.(2008), Patologie społeczne, PWN, Warszawa
- Radlińska H. (1928), Szkoła pracy społecznej w Polsce,
- Sierocka B., Drewniak M.(2006), Dzieci ulicy. Raport z socjologicznych badań terenowych, Kraków
- Sierpowska I. (2007), Prawo pomocy społecznej. Przepisy z wprowadzeniem, Wolters Kluwer Polska – OFICYNA, Kraków,
- Skidmore R.A., Thackeray M.G. (1996) , Wprowadzenie do pracy socjalnej (Introduction to Social Work), Biblioteka Pracownika Socjalnego, Interart, Warszawa 1996 oraz Oficyna "Śląsk", Katowice
- Staszewska A.(2003), Ulica nie jest dla dzieci, Niebieska Linia nr. 1
- Szacka B.(2003), Wprowadzenie do socjologii, Oficyna Naukowa, Warszawa
- Szatur-Jaworska(1995), Teoretyczne podstawy pracy socjalnej [w:] Pedagogika Społeczna, pod. red: T. Pilch, I. Lepalczyk, Kraków
- Ustawa o pomocy społecznej z 12 marca 2004, z póź. zm.
- Wolska-Prylińska D. (2010), Projekt socjalny w kształceniu i działaniu społecznym, wyd. Śląsk, Katowice

- Zastrow Ch.(2004) , Introduction to social work and social welfare, ITP 2004

Netografia :

- strona internetowa Pacific Institute Europe
- Międzynarodowy Ruch ATD Czwarty Świat strona internetowa
- www.dzieciulicy.com.pl/ucieczka-z-domu.html